

POŠTNINA PLAČANA PRI POŠTI 1102 LJUBLJANA

Planinski vestnik

1

glasilo Planinske zveze Slovenije

januar 2001

POZOR: OPREMA VAM LAHKO REŠI ŽIVLJENJE

MAMMUT

Vrvi, plezalni čevlji, pasovi, oblačila, nahrbtniki.

Za katalog in dodatne informacije pokličite:

T.E.R.R.A., Slovenska 17, 2000 Maribor, telefon: +386 02 2500 966, fax: +386 02 2500 967

E-mail: terraclimb@siol.net

www.promel.si/terra

www.mammut.ch

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

januar 2001

1

letnik CI

izhaja od leta 1895

vsebina

Vlasto Kopač	V steni Kogla zapisan spomin	2
Marjan Raztresen	Več zornih kotov	3
	Najvišja priznanja PZS	5
Pavle Šegula	Ciril Praček je samo še lep spomin	6
Davo Karničar, Tadej Golob,		
Urban Golob	Z Everesta	11
Maja Roš	Prvi na smučeh z Everesta	14
Vladimir Škerlak	Plezalna naveza Debelak-Deržaj	19
Zvonimir Čemažar	Gorsko dekle	21
Pavel Bešter	Planinci Rib'čov'mu Francetu	22
Elizabeta Gradnik	Šaljiva plat Planinskih piparjev	24
Boris Strmšek	Čez Sfingo proti južnim zvezdam	28
Vera Pipal	Križevnik	31
Vinko Hrovatič	Tiste gmajne tam pod Križko	31
Tine Lenarčič	Podvig za slovensko knjigo rekordov	32
France Malešič	Greben, ki se ga ni mogoče naveličati	34
	Iz planinske literature	38
	Društvene novice	41
Aleš Tacer	Kipeča strast	43

Slika na naslovni strani: Greben Karavank z Dovške Babe: čez Rožco proti Stolu

Foto: Stane Klemenc

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 1000 Ljubljana, Dvorčakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja in Franček Vogelínik. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri Agenciji RS za plačilni promet 50101-678-47046, devizni račun pri Ljubljanski banki - Gospodarski banki d. d. Ljubljana 50100-620-133-900-27620 - šifra valute - 3053/8. Naročnina za leto 2001 znaša 5400 tolarjev in je plačljiva najpozneje do konca marca 2001, posamezna številka stane 600 tolarjev. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna JOŽE MOŠKRIČ d. d. v Ljubljani.

V SPOMIN VILIJU VIRENSU, KI JE Z DOLFETOM ŠMIDOM PREPLEZAL PRVO SMER V KOGLU

V STENI KOGLA ZAPISAN SPOMIN

VLASTO KOPAČ

Tisto dopoldne sredi oktobra 1937 je obetalo lep dan, gore nad Koncem so bile kot umite, nebo sinje, po robih so žareli macesni in visoko gor nad Kalcami se je spreletal orel. Nikogar iz naše »kavske bratovšne« še ni bilo v Bistrici, mudilo se mi ni nikamor, pa sem stopil čez suho strugo potoka k **Bosovemu Francu** v vas.

Dobil sem ga pred lovsko kočo, ko je prislanjal svoj enocevni daljnogled s šestnajstkratno povečavo ob vogal brunarice in se razgledoval po gorskem lovišču nad Koncem. Gor po skalnatih Podéh in Légarjih, po zelenicah pod Skuto, po grbinastih Žmavcarjih in drneh v Brani. Tam se pasejo gamsji tropi, za kozami drobijo kozléta in bolj ob strani mulijo travo stari gošarji. To je Bosov svet, pozna ga kot svojo domačo izbo. Kot dvorni lovec že dolga leta bedi nad domovanjem gamsov, kot je prej šestdeset let bedel rajnki Bos, skrbi za divjad in lovišče, za gojitveni odstrel in lovske pogone, za bajte in steze, za preže, stojišča, slanice in krmišča. Vmes se še spopada z divjimi lovci, posebno s Štajerci, ki čez Korošico in skozi Repov kot vdirajo v dvorno lovišče.

Med razgledovanjem po gorskem svetu pod osrednjo rajdo Grintovcev je menil, da na stezi v Grébenu in v Trati pod Koglom ne vidi nič živega, pa tudi na prehodu čez Gamsov skret ni divjadi. Ko je pogledal v Kogel in je imel njegovo steno v kukalu na dosegu roke, je iznenačeno obstal. Dejal je, da vidi nad lašto dva fanta, ki plezata po žlebu proti desnemu robu Kogla.

Skozi lovčev daljnogled sem oba plezalca zlahka prepoznal. Zgornji, večji, s sivim klobukom s poravnano štulo, je bil moj hribovski tovariš **Vili Virens**, spodnji,

Vili Virens v sedemdesetih letih

manjši, pa nihče drug kot **Dolfe Šmid**. Oba iz družine mladih plezalcev, ki so se v Bistrici zbirali okoli **France Ogrina**. Med njimi so bili **Ivan in Jože Humar, Stane Sočan, Emil Babinek, Cveto Gombač** in drugi.

Stene Kogla, ki se iz melišča nad Trato požene 250 metrov v zrak, se ni bil dotlej lotil še nihče. Le bistriški domačini so pred leti v njenem desnem delu preplezali čez Srednjo in čez Gornjo lašto dvoje krajših, strmih pristopov na Vélike pode. Vendar pa potem tam čez zaradi hude strmine in gladke plati v Gornji lašti niso več lezli. Saj so imeli lučaj proč lažji prehod čez Gamsov skret.

Tedanji plezalci v Kamniških Alpah, fantje iz Režkove »kavske bratovšne«, iz Akademске skupine SPD, iz Ogrinove plezalske družine, pa Kamničani in drugi, so bili takrat zagledani v gorske stene nad Belo, nad obe-

»Trajbarji« po lovskem pogonu v Kamniški Bistrici okoli leta 1938; med njimi so v karirasti srajci Vili Virens, x Emil Babinek in xx France Ogrin.

ma Sedloma, nad Podi, Okrešljem in Logarsko dolino. Zato so krajše stene puščali v nemar. Le nekaj mladih je menilo, da se bo treba lotiti tudi 100- in 200-metrskih sten, med njimi tudi ta dva, ki sta pravkar v Koglu.

Virens in Šmid sta izstopila iz stene na njenem desnem robu, sestopila čez Gamsov skret v Konec in bila že sredi popoldneva v vrvežu, kakršen je bil ponavadi ob lepem vremenu proti koncu tedna v Bistrici. Pisana in vesela množica se je zgrinjala okoli doma, po trati so dol z gorá prihajali planinci, prisedali k mizam, v kozarčih je odsevalo sonce, oglašala se je domača pesem in dekletom je šlo na smeh, ko je Čmril ubral na harmónico poskočno vižo za ples.

Plezalca sta prisedla k družini pod košatim brestom, si »privezala dušo« in ko je z njiju padla peza vzpona, sta odšla do potoka, legla v travo in se zazrla v gore nad Konce. Tja gor so bile iz zatrepa bistriške doline speljane le lovske steze, namenjene lovcem in lovskim gostom; planinci in izletniki v dvornem lovišču niso imeli kaj iskati, na kar so jih opozarjale table z napisi »Zabranjena lovska pot!« Ta prepoved sicer ni veljala za plezalce in hribovce, ki so se bili že »udomačili« med bistriškimi gorjani, drvarji in lovskimi čuvaji. Vendar so se slednji te prepovedi včasih tudi držali. Ko sta nadebudna mlada plezalca **Boris Režek** in **Vinko Modec** nameravala nekoč po lovski poti v Žmavcarje, sta v hosti na »zeksarštantu« naletela na starega dvornega lovskega čuvaja **Valentina Slatnerja-Bosa**, ki ju je ustavil: »Kam pa vidva forrikata?« in ukazal: »Kar nazaj!« In fantoma ni kazalo drugega, kot da sta se obrnila in oddrobila nazaj v dolino.

Visoko gori sredi razprte pahljače kamniških gorá se je plezalcema, obsijana od zahajajočega sonca, nasmihala trikotna, na desno stran potegnjena stena Kogla. Kot hribovca sta gorski svet nad Konce dobro poznala, posebno še Vili, ki se je že večkrat kot gonjač med bistriškimi gonjaci udeležil velikega lovskega pogona s Podov v Konec. Vedela sta, da je na zelenici za Koglom kamnita groblja, ostanek ovčarskega stanu, kjer je sredi 19. stoletja vedril in pasel Mlinarjeve jarce z Jezerskega ovčar, drvar in divji lovec **Jernik**, pozneje znan kot Frischauf vodnik po Grintovcih. Lučaj od tiste groblje proti Slémenu izvira izpod ruše droben studenček, ki kmalu ponikne. Ta boren vodni vir, edini v širšem kraškem svetu med Kokrskim in Kamniškim sedlom, je nekoč omogočal preživetje jezerskemu ovčarju na suhih kraških Podéh. Za Kogel je ob koncu tedna prinašal z Jezerskega čez sedlo med Malim Grintovcem in Dolgim hrbtom ovčarju hrano mlad nosač Jur. Nekoč, ko se je vračal nazaj na Jezersko, je Poda zagrnila megla, nosač Jur se je izgubil, zašel v neznan skalnat svet pod Malimi vratci in tam strmoglavil v smrt. Odtlej pravijo tisti skalnati tokavi Jurjevec, sedlo med Malim Grintovcem in Dolgim hrbtom pa je Mlinarsko sedlo.

Pod Koglom v Trati je sapnica Pri vetru, kjer iz podzemlja veje mrzla sapa. Tam so si bistriški **Uršiči** in **Erjavški**, ko so kosili v Trati, hladili svojo pijačo. Že pred stoletji so lovci desno ob Koglu utrli prehod čez Gamsov skret, neposredni in najkrajši pristop iz Konca na Vélike pode. Tam radi postavajo gamsi, se razgledujejo in trosijo svoje bobke po pečevju. Zato so bistriški domačini nadeli tistemu prehodu ime Gamsov skret. Zraven je kratka, skokovita grapa, kamor je bil

namesto komentarja

VEČ ZORNIH KOTOV

Alpinizem je eno od področij človekovega udejstvovanja, katerega aktivni udeleženci še vedno trdijo, da njihovega početja razen njih samih ne razume prav nihče pod tem soncem. Ker večinoma ne dopuščajo možnosti, da bi lahko veličino njihovih dejanj dojel in vrednotil razen njih še kdo drug, si lastijo pravico, da udejstvovanje na svojem področju še sami ocenjujejo tako po kakovostni kot težavnostni plati, ga sami komentirajo, kljub napredku tehnike sami fotografirajo in sami pišejo ocene in predvsem slavospeve – ker naj bi razen njih samih teh dejanj ne razumel prav nihče drug.

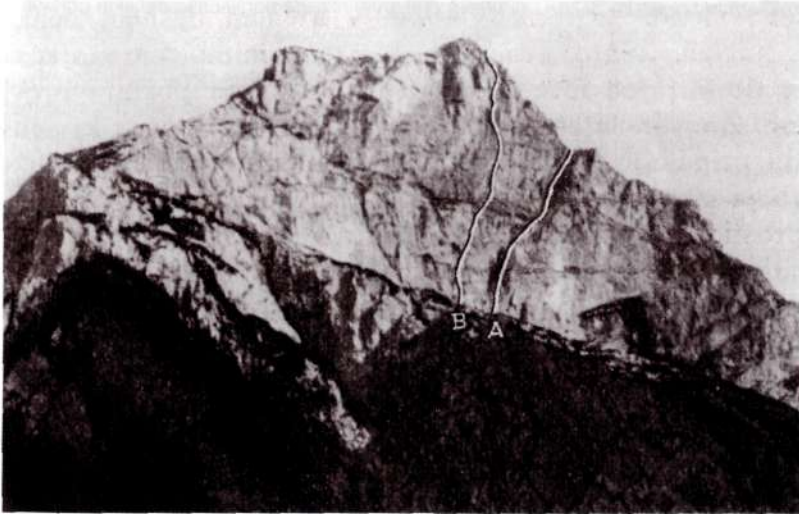
Na tekmovanju v vseh športnih panogah športniki in njihovi funkcionarji vabijo novinarje, da bi javnosti objektivno predstavili njihove dosežke, predvsem še na velikih in največjih tekmovanjih. Na največjih alpinističnih odpravah so alpinisti pripravljeni vzeti s seboj novinarja predvsem zato, da bi sprotil poročal o

dogajanjih na gori (in da bi mu potem očitali, da je bilo njegovo poročanje neobjektivno in predvsem senzacionalistično), sklepno dejanje, ki naj bi v knjižni obliki javnosti naslikalo odpravo in njene cilje, pa naj bi začrtali udeleženci, alpinisti sami.

To ni od danes, to je na slovenski alpinistični sceni od nekdaj: alpinisti so odpravo organizirali, plezali, fotografirali, pisali o njej, jo ocenjevali in kritizirali vsakogar, ki se je drznil dotakniti njihovih krogov. Od nekdaj komajda dovolijo kakršno koli vrednotenje svojih dejanj od zunaj; ali potemtakem novinarji ne bi smeli ocenjevati nobenega političnega, kulturnega, športnega in še drugačnega dogajanja, ki ne bi bilo do vseh potankosti v prid pogledom ustvarjalcev teh dejanj?

Če alpinizem ni le športno, ampak tudi še drugačno dejanje, bi morali njegovi akterji še toliko bolj dopustiti še drugačne poglede na svojo dejavnost, kot jih imajo sami. Ko jih ne dopuščajo, se nehote zapirajo v lastne kroge, v katerih sami sebi dopovedujejo tisto, kar sami že vedo. Za popularizacijo gorništvá v najširšem smislu pa bi bilo koristno, če bi bilo tudi na tem področju dopuščenih več pogledov na isti dogodek in na iste oblikovalce alpinistične zgodovine.

Marjan Raztresen

Stena Kogla, A smer Virens-Šmid, B smer Tarter-Gregorin, preplezani oktobra 1937.

Foto: Karel Tarter

med vračanjem v dolino zašel **Hegemann** in v skalnatem skoku zdrsnil v smrt. Polici, kjer so ga domačini našli, pravijo odtlej Hegelmanova lašta. Ob grapi se proti vrhu Skute dvigajo Véliki grében, Sleme in Streža, ki delijo kraški svet pod gorskimi vrhovi na Vélike in Male pode. Med Vélikim grebenom in Tursko goro se iz gmajne do melišč pod Podi vzpenjajo travnati in ruševnati Žmavcarji. V njihovem spodnjem delu so pod spodvesom ostanki enokapnega ovčarskega stanu, v grapi pod Tursko goro curlja voda. Na drugi strani Turške gore so v grebenski škrbini čukljasti Kotličiči, pod njimi se v Bistriško dolino spušča Kotlički greben, kjer še pozno v poletje obleži snežna plazovina.

Na levi, grintovski strani Kogla se grmadijo loviti Malega in Vélikega hudega grabna. Tja sta pred leti med iskanjem sestopa v dolino zašla **Janša** in **Miksič** ter v neprehodnem svetu za zmeraj končala svojo pot. Še bolj proti Grintovcu se med Jurjevsko betico in Kobilno glavo ter Dolgimi stenami spušča v Konec prepadna tokava Jurjevec.

Drvar **Jože Ajdovec**, po domače **Rezman** iz Stahovice, ki je dočakal 100 let, je pravil, da je v Jurjevcu pod Malimi vratci pripravna zijalka s kapljajočo vodo, kjer je v svojih mladih letih prenočeval z desetimi delavci, ki so nadelavali stezo z Malih vratc čez Pode. Med njimi je delal tudi znani bistriški drvar in soldaški skrivač **Bertúč**. Ajdovec je bil tedaj, kot je dejal, njihov »vájvoda«.

Pred vojno je z Malih vratc v Jurjevec zdrsnil **Gombač**, ko se je bil namenil s smučmi na Pode. Čeprav so ponj prišli bistriški domačini in ga skozi Jurjevec prenesli v dolino, nesreče ni preživel. Ob Jurjevcu se gor proti Grintovčevi strehi kot strnjen zid vzpenjajo Dolge stene – bistriški domačini jim pravijo Douge stñè – z dvema prehodoma iz bistriške na kokrsko stran: skozi Mala vratca in čez škrbino Za zobom.

Senca Mokrice je počasi legla čez dolino, v bistriški globeli se je zgostil mrak in obličja gorá so posivela.

Živžav okoli doma je pojenjal, vesela planinska družčina je odhajala iz Bistrice. Plezalca sta pospravila nahrbtnika, vrvi in železje, segla oskrbniku Petru v roke in pognala kolesi dol po bistriški dolini proti Ljubljani.

Datuma vzpona, opisa in orisa prve smeri v Koglu plezalca nista objavila. Ponavljalci so dolžino njune smeri ocenili na 150 metrov, čas plezanja na dve uri in težavnostno stopnjo s IV+/III.

Nekaj dni za njunim vzponom, 20. oktobra 1937, sta **Karel Tarter** in **Janez Gregorin**, plezalca iz Režkove »kavrske bratovšne«, preplezala v Koglu direktno smer z izstopom tik pod njegovim vrhom. Do vstopa v steno ju je pospremil bistriški oskrbnik **Peter Uršič**. Karel Tarter je opis in naris smeri na fotografiji objavil v Planinski matici leta 1937, 52. Dolžina smeri je preko 250 metrov, čas plezanja 8 ur, težavnostna stopnja V.

S tem je bila predvojna plezarija v Koglu zaključena. Naslednje leto so Hitlerjeve enote brez odpora vkorakale v Avstrijo, potem zasedle Poljsko in Češkoslovaško in kmalu je čez našo domovino in Evropo zahrumela druga svetovna vojna. Zato sta tretjo, centralno smer v Koglu preplezala **France Zupan** in **Ksavo Šemrov** šele 9. avgusta 1950, 13 let za Virensom in Šmidom ter Tarterjem in Gregorinom. Dolžina smeri 250 m, čas plezanja 5–6 ur, težavnostna stopnja V, ponekod V+ (PV 1951, 234).

Vili Virens, pomočnik v trgovini z železnilno na Starem trgu v Ljubljani, je bil ob vzponu v Koglu star 21 let. Med okupacijo je sodeloval v organiziranem uporu proti italijanskim in nemškim zavojevalcem, po osvoboditvi se je zaposlil v Delamarisu v Izoli in od tam zahajal v Julijce. Umril je leta 1999, star 83 let. Dolfe Šmid, doma iz Selške doline, pomočnik v trgovini Simončič v Šiški, ob vzponu v Koglu star 18 let, je umrl leta 1973, ko je imel 54 let.

Spomin na oba plezalca je za zmeraj zapisan v steni Kogla nad zatrepom bistriške doline.

SLOVENSKA PLANINSKA ORGANIZACIJA SE JE SKROMNO ODDOLŽILA ZELO ZASLUŽNIM ČLANOM

NAJVIŠJA PRIZNANJA PZS

Lanskoletni gorenjski nagradenci PZS Peter Ferjan, Ančka Stojan, Davo Karničar, Franc Oblak in Janez Hribernik.

V gradu Vrbovec v Nazarjah je Planinska zveza Slovenije lanskega 2. decembra podelila svoja najvišja vsakoletna priznanja.

Ob življenjskih jubilejih so spominsko plaketo prejeli zaslužni člani slovenske planinske organizacije **Jože Lovrenčak** iz PD Vrelec iz Rogaške Slatine, **Marjan Rovan** iz PD Brežice in **Andrej Srpčič** iz PD Brežice ob svoji 60-letnici, **Peter Ferjan** iz PD Jesenice, **Ferdo Igerc** iz PD Ravne, **Štefka Jordan** iz PD Šempeter v Savinjski dolini, **Avgust Kocjan** iz PD Slovenska Bistrica in **Andrej Mejač** iz PD Kamnik ob svoji 70-letnici ter **Janez Hribernik** iz PD Kranj in **Edo Tepina** iz PD Litostroj ob svoji 80-letnici.

Najvišja priznanja Planinske zveze Slovenije, Svečane listine za leto 2000, so prejeli **Davo Karničar** iz PD Jezersko za vrhunski alpinistično smučarski dosežek, **Stane Koselj** iz PD Radeče ob svoji 90-letnici za življenjsko delo v društvu, **Franc Oblak** iz PD Žiri za življenjsko delo v društvu, **Franc Pačnik** iz PD Lovrenc na Pohorju za izredno organizacijsko in društveno delo v Podravju, **Ančka Stojan** iz PD Jesenice za življenjsko delo v društvu in za delo z mladimi, **Bogomir Supin** iz PD Luče ob 90-letnici za življenjsko delo v društvu, **Branko Šalamun** iz OPD Koper za življenjsko delo v planinski organizaciji, **Daniel Škornik** iz PD Rimske Toplice za izredno uspešno društveno delo in **Marija Veble** iz PD Brežice za življenjsko delo v društvu in za delo z mladimi.

Na isti slovesnosti so izročili tudi zlate častne znake štirim koroškim alpinistom, ki so prispevali svoj velikanski delež k uspehu odprave Ski Everest 2000 in priplezali na vrh najvišje gore sveta. Zlate znake so prejeli štirje alpinisti iz štirih koroških planinskih društev: **dr. Jurij**

Gorjanc iz PD Prevalje, **Matej Flis** iz PD Ravne, **Gregor Lačen** iz PD Črna na Koroškem in **Franc Oderlap** iz PD Mežica. Priznanja jim je izročil predsednik PZS **Andrej Brvar**.

Ančka Stojan je bila ena od treh planink, ki jim je predsednik PZS Andrej Brvar lanskega decembra izročil najvišje priznanje slovenske planinske organizacije za leto 2000.

CIRIL PRAČEK JE SAMO ŠE LEP SPOMIN

PAVLE ŠEGULA

Dopolnilo in izteklo se je plodno življenje, spočeto pred 87 leti v Baški grapi. **Mitja Košir** je v svojem nekrologu občuteno napisal: »Z Jesenic je prišlo sporočilo. **Ciril Praček** se je za vedno poslovil. Je bilo pričakovano? Kdor ga je dobro poznal, bi komaj verjel. Neizčrpna življenjska energija, absolutni športni, celo asketski način bivanja, čista misel in veliko znanje. Gre vse to lahko v veliki nič? Zato raje verjemimo v neko skrivnostno selitev med nam še nerazumljive energije. Naj bo tako, čeprav morda le v nikoli končano iskanje tolažbe.«

Veliki gospodar usode, ki ga je imel Ciril pogosto v mislih, je ob njegovem rojstvu sklenil, da fantiček ne bo ostal ujet med tesne bregove Bohinjskih gorá in Porezna.

In res je udejanjal svoje talente v svetu Julijskih Alp in Karavank in še višje, v Alpah od Mont Blanca do Matterhorna in Visokih Tur. Svoje mojstrstvo na smučeh je pokazal na vrhunskih srečanjih – na klubskih, državnih in svetovnih prvenstvih in dvakrat celo kot udeleženeec zimskih olimpijskih iger. Izkazal pa se je tudi kot vzgojitelj alpinistov, reševalcev in smučarjev.

Odtod še upravičena Mitjeva ugotovitev: »S Cirilom Pračkom sta slovensko smučanje in alpinizem skupaj z Gorsko reševalno službo izgubila veliko osebnost. Smučanje je izgubilo najstarejšega vrhunškega tekmovalca, olimpijca, tja do **Bojana Križaja** našega najuspešnejšega slalomista; alpinisti in gorski reševalci smo ostali predvsem brez zvestega prijatelja in učitelja, slovensko športno javnost nasploh pa je zapustil še eden od častitljivih Bloudkovih nagradencev.«

Bil pa je tudi mojster slovenske besede. Bil je med prvimi pisci izvernih smučarskih priručnikov, napisal je dvoje vodnikov turnih smukov, knjigo »Med gorskimi reševalci«, in marca 2000 izdal še gorniške spomine »Vrnite mi moje sinove z gore«.

Cirilova učna leta so se začela v Podbrdu, nadaljevala v Bohinjski Bistrici, nato pa tekla na južnih pobočjih Karavank, kjer je že kmalu postal nenadkriljiv mojster. Žičnic še ni bilo, vse je bilo treba opraviti peš, kdor je iskal popolnost na smučeh, je, hočeš nočeš, postal gornik. In ko je z dilcami iskal sneg še pozno spomladi in poleti Za Akom, je moral premagovati tudi strme skalne zapreke. Tako je vzljubil še stene, brezpotja in grebene naših gora in se okrog leta 1930 znašel med plezalci. S tovariši iz Turistovskega kluba Skala se je kalil v preudarnega alpinista, ki je v naših stenah pustil tudi osebno sled z enajstimi prvenstvenimi vzponi in kmalu po vojni postal zanesljiv, tudi v tujini upoštevan in iskan gorski vodnik.

MOJSTRSKI SLOG SMUČARJA CIRILA

Eden od redkih Cirilovih vrstnikov iz mladih dni, alpinist, smučar in reševalec **Maks Dimnik** z Jesenic, se ga spominja takole:

»Bila bi velika škoda, če takega fanta, kot je bil Ciril, ne bi pošteno prikazali mlajši generaciji. Verjetno sem ga prvič srečal med smučanjem na Črnem vrhu nad Jesenicami pozimi leta 1934. Mojo pozornost je pritegnilo njegovo smučarsko znanje. Kasneje sva se videla v Planici na skalalnici, še posebno pa pozimi 1935/1936, ko sem bil pomožni smučarski učitelj v smučarski šoli svojega sorodnika **Janka Janše**. Pri smučanju je Ciril že takrat kazal izredno znanje. Imel je dobro opremo in nekaj drugačno tehniko. Za razliko od Schneiderjeve tehnike je kristijanije zavijal lepše kot drugi.

Pred zimsko olimpiado v Garmischu leta 1936 sem imel priložnost smučati na Rožci v senci jugoslovanskega olimpijskega moštva. Avstrijski trener **Harrer** je vabil **H. Heima**, **C. Pračka**, **R. Stoparja**, **A. Jakopiča** in druge in nam pokazal, kako se smuča in tekmuje.

Včasih smo kar malo zijali, ko nas je z vrha Kleka v smuku nagnal do Skalaške kočice. Tu se je ponudila priložnost, da smo si v koči pripovedovali o svojih samostojnih doživetjih na smučeh, ko sem tudi sam prišel do besede o samostojnih podvigih na Vrtaškem vrhu, Slemenu, Smrajki in smuku z vrha Špika do Pišnice. Ciril je bil neutrudljiv, zagnan in uspešen, kar je dokazal tudi z rezultatom na olimpiadi.

Istega leta sva se s Cirilom srečala v Staničevi koči in na startu Triglavskega smuka. Cirila so visoko cenili avstrijski udeleženci smuka **Harrer**, **Maier**, **Prawda** in

Schwabl. *Rekordnega Cirilovega časa za smuk do »Debele bukve« dolgo ni nihče presegel.*

Njegova vožnja v slalomu in smuku je bila mojstrska in izredno zanesljiva. Posebej sem si zapomnil, s kakšno zagnanostjo je pilil vsak lok in kako je ustvarjal svoj slog tekmovalnega smučanja. Lahko trdim, da je takrat nastajala Pračkova tehnika zavojev in alpskega smučarskega sloga, ki ju je obdelal v svojem priročniku »Smučanje«.

Nato sva se v času do vojne manj srečevala. Ciril je ostal v vrhu alpskega smučanja, slaloma in smuka, kar je dokazoval z dosežki na mnogih tekmah doma in v tujini.

*Mene je življenjska pot bolj usmerila v poletni in zimski alpinizem v Julijskih Alpah, ki sem ga doživljal v družbi z **J. Brojanom st., M. Arihom, dr. M. Potočnikom, M. Medjo, K. Koreninijem, J. Čopom, M. Bizjakom** in drugimi plezalcii tistega časa. Tekmovalno smučanje nam je bilo drugotnega pomena.*

*Pričetek vojne nas je razgnal na vse konce. Ko sem se konec leta 1942 vrnil iz nemškega ujetništva, sem se večkrat srečal s Cirilom, ki je imel več sreče. Z njim in drugimi tovariši smo kljub prepovedi hoje v gore in smučanja preživeli prav lepe in nepozabne dni na Vrtaškem vrhu, Vršiču, Rožci, v Krnici in drugje. Vendar sem vztrajal v alpinizmu, z **M. Arihom, J. Krušicem** in drugimi smo potegnili kar nekaj lepih smeri na Jalovcu, Kotovi špici, Škratlaci, Stenarju, pa Rigljici in Frdamanih policah, z **M. Arihom** pa leta 1943 tudi enkratno zimsko turo od Vratice na Visoko Rateško Ponco, po grebenu do Kotove špice in naprej do vrha Jalovca. Cirila sem takrat pogosto srečeval, ko je pilil svoj stil, vendar smo imeli vsak svoje cilje in ožjega stika ni bilo. Seveda pa smo se skupaj podali na pot v zasnežene Martuljske gore, Krnico in na Vršič, ko se prijatelj **M. Arih-Mihol** ni vrnil iz domnevne ture, s čimer je prikril svoj odhod v partizane. Dobro se spominjam, kako zavzet je bil Ciril, ko je s tovariši gazil skozi globoke zamete in kako sem se moral pretvarjati, da nisem izdal resnice o pogrešanem.*

Leto 1944 je prineslo Miholovo smrt, sam pa sem odšel v partizane in se vrnil iz vojske šele jeseni 1945. Dve leti kasneje sem bil službeno premeščen v Zenico, kjer sem ostal polnih deset let. Srečanja s Cirilom so bila tiste čase bolj redka.

Po vrnitvi iz Bosne so stiki spet postali tesnejši. Vključil sem se v PD Jesenice in postal predsednik.

Ciril je bil spoštovan smučarski učitelj in ugleden gorski reševalec. Skozi njegovo šolo alpskega smučanja s poudarkom na turnem smučanju je šla vsa mladina. Bil je nenadomestljiv kot človek, nedosegljiv kot učitelj mladih, njegova pot tekmovalca se je še vzpenjala in bila okronana z visokimi dosežki.

Kot reševalec z dolgoletnimi izkušnjami je z drugimi alpinisti in reševalci z Jesenic in Doline reševal tedaj nastajajoče probleme reševanja v gorah v vseh letnih časih, v najtežjih stenah in najbolj zapletenih primerih...«

ZADNJI STEBER PREVOJNIH REŠEVALCEV

Za človeka Cirilovega človekoljubnega značaja je bilo članstvo v GRS po vstopu v družbo alpinistov in smučarjev Turistovskega kluba Skala na Jesenicah samo vprašanje časa. V začetku tridesetih let ni bilo na voljo ravno veliko gorskih reševalcev, zato so ga Čop in drugi veterani GRS vpregli v to delo, ko ni bil star niti dvajset let. Odločala je spretnost v steni in pripravljenost pomagati. Prvi znani akciji na Mežakli 26. avgusta 1932 so sledila številna, pogosto dolgotrajna, težavna, neredko skrajno tvegana stenska reševanja, v katerih je sodeloval kot član ali vodja akcije. Ena od takih uspešnih – po Špiku 1964 –, a daleč ne edina zahtevna akcija, v katerih so v polni meri prišli do veljave njegova domiselnost, vztrajnost, iznajdljivost in požrtvovalnost »čez meje dolžnosti«, je bila »akcija Velo polje« februarja 1968 ob reševanju naveze **Kunaver-Belak-Sazonov**, ki so jo po prvenstvenem zimskem vzponu prek Čopovega stebra ogrozili izčrpanost, mraz in snežni plazovi in bi se po opravljeni turi brez pomoči gorskih reševalcev spričo silnih količin novega snega težko vrnila v svet živih.

O tem delu dodaja Maks Dimnik naslednje:

»V svojih avtobiografijah 'Med gorskimi reševalci' in 'Vrnite mi moje sinove z gore' je Ciril slikovito in avtentično popisal svojo udeležbo in udeležbo tovarišev reševalcev v nešteti primerih, ko je reševal pogrešane in ponesrečene v gorah. Iz obeh del odseva vsa globina srčnosti, poguma, upanja in bridkosti ob smrti alpinistov in gornikov, ki jih je Ciril doživljal v dolgih desetletjih delovanja med gorskimi reševalci.«

Ko smo že pri Cirilovem literarnem delu, za hip spet prisluhnimo Mitji, ki mu pisanje ni tuje:

»Slabega pol leta je od tega. Bil je prijazen, prijateljski klepet pri njem doma na Jesenicah. Takrat je, natanko deset dni pred njegovim sedemdesetletnim rojstnim dnevom, izšla njegova knjiga gorniških spominov. 'Najlepše darilo', je večkrat ponovil. Zdaj ta knjiga, pa jo odpri na kateri koli strani, pripoveduje dolgo zgodbo o človeku, ki je vse svoje življenje – in to dobesedno – posvetil smučanju in goram. Zato to zdaj ni več le knjiga, ampak s pisno besedo izklesan spomenik osebnosti in dobi, ki jo je ta osebnost oblikovala.«

Poglejmo, kaj pravi o Cirilu reševalcu njegov tovariš v akciji **Pavle Dimitrov**:

»Skoraj pet desetletij sva s Cirilom delila dobro in zlo v vrstah PGRS Jesenice. Sodelovala sva v vseh postajnih vajah poleti in pozimi ter v mnogih reševalnih akcijah.

V spomin se mi je najbolj vtisnila reševalna akcija v Špiku 14. julija 1964, ko so štirje mladi alpinisti iz Martuljka obtičali v Skalaški smeri. To reševalno akcijo je Ciril nazorno opisal v knjigi 'Vrnite mi moje sinove z gore', vendar sem to reševanje jaz občutil po svoje, saj sem bil petindvajset let mlajši. Bili sta dve reševalni navezi. V prvi midva s Cirilom, v drugi najina prijatelja. Boj s strmo steno je bil neizprosno. Ob močnih naliivih in šviganju strel je mimo nas letelo kamenje. Kakšno srečo smo imeli, da nas ni zadel kateri teh projektilov! 7

No, kljub grozljivemu stanju je Ciril z umirjenim glasom dejal: 'Tam gori nas čakajo; če jih danes spravimo ven, bodo še živi, jutri nič več, kajti premočeni drugega bivača ne bodo preživeli.' Njegovo razmišljanje je bila čista resnica, in tudi naše tveganje se je izplačalo, kajti priplezali smo do štirih ujetnikov stene in jih varno spravili do vnožja.

Med sestopanjem po Špikovi grapi je nekdo predlagal, da bivakiramo, čeprav smo bili mokri do kože, nekateri smo imeli že povsem pobledelo kožo, kar je pomenilo, da smo bili že nekoliko podhlajeni. V tem odločilnem trenutku je Ciril nastopil avtoritativno in obenem očetovsko ter odločno dejal: 'Ne! Če bomo bivakirali, bomo jutri trdi kot polena in drugi reševalci bodo morali reševati nas'. Imel je še kako prav. Takrat gora ni zahtevala žrtev.

S Cirilovo smrtjo se je zrušil še zadnji steber prekaljenih predvojnih jeseniških gorskih reševalcev, veliko pa je izgubila tudi vsa slovenska GRS.

V zadnjih letih sva si s Cirilom kar pogosto pisala pisma ali razglednice in vedno se je podpisal 'Tvoj stari Ciril'.

Na podarjeni knjigi 'Vrnite mi moje sinove z gore' mi je napisal posvetilo: 'Prijetelju z gorskih poti'. Teh poti je bilo veliko in jaz sem 'svojemu staremu Cirilu' hvaležen za najina druženja. «

ZALJUBLJENEC V GORSKO NARAVO

Ciril ni prenašal brezdolja. Rojen v družini z mnogimi otroki in skromnimi dohodki je oboževal delo. Delo mu ni bilo muka, sprejemal ga je kot blagoslov. Vselej je bilo na prvem mestu. Svoj odnos do dela je najlepše opisal v svoji zadnji knjigi:

»Moj cilj je bil dobiti delo v Železarni, česar verjetno ne bi nikoli dosegel, če se ne bi ukvarjal s športom.«

... Na tekmovalstvu, ki ga je priredila Skala na Črnem vrhu pozimi 1930/1931, je zmagal v slalomu in tako zašel globlje v družbo Skalašev. Ti so mu preskrbeli delo v tovarni, ki je hranila Jesenice in okolico. Zapisal je:

»To je bilo zame glavno. Kruh, brez tega ne bi bilo ničesar. Brez smučanja zame tudi alpinizma ne bi bilo...«

Tako je razmišljal kot rosi mladenič in tak je ostal vse življenje. Če ni bil v uradu, je plezal, uvajal je mlade alpiniste ali pisal o plezanju. Smučal je, tekmoval ali vzgajal smučarje. Reševal je, delal v Postaji GRS ali pa je uril mlade reševalce. Zbiral je podatke o snegu in snežnih plazovih v Triglavskem pogorju. Vodil je po domačih in tujih gorah. Skrbel je za domačijo, jo vzdrževal in krpal še v visoki starosti.

Nočem biti krivičen do mladih sodobnikov, a vendar – razlika je ogromna. Mnogi med njimi so študentje, pa med norenjem po gorah pozabljajo na delo – na knjigo. Mislijo, da jim bo kruh kar podarjen. Mnogi so možje, pa pozabljajo na peklenske muke negotovosti svojih žen in staršev, ki jih vedno znova v negotovosti čakajo, da se vrnejo s svojih tveganih poti. Mnogi so očetje, pa, kot kaže, ne pomislijo na otroke in se ne vprašajo: »Kaj bo z njimi, če ostanem v gorah, kdo bo skrbel zanje?«

Cirilovo knjigo »Vrnite mi moje sinove z gore« je v Planinskem vestniku in Književnih listih (Delo) predstavil urednik PV **Marjan Raztresen**. Povzemam nekaj njegovih z občutkom napisanih odstavkov:

»Njegova letošnja knjiga je izsek iz romansirane gorniškega življenjepisa tega zaljubljenca v naravo, predvsem gorsko. Poglavlja v knjigi si ne sledijo, kot je teklo njegovo življenje, ampak po loku, ki naj bi bralce vseskozi držal v napetosti. Pripovedi o reševanjih v gorah, takih, ki so se končala srečno ali ko so bili reševalci samo pogrebci, si ne sledijo, ampak jih prekinjajo zgodbe o Pračkovih vandranih po slovenskih in tujih gorah, o Pračkovem gorskem vodništvu, ko je imel na vrvi ali sicer na skrbi 'kliente', kot vodniki imenujejo svoje stranke; prekinjajo jih dogodivščine s turnih smukov, s poti po ledenikih, ko so v gornike zijale mračne ledeniške razpoke, ali opisi gora 'kar tako', saj je predvsem Julijske Alpe poznal skoraj do zadnjega kotička. V tem svetu je bil, ko je bilo vreme kot iz škatlice in ko so nebo parale strele, v poletnih vročinah in strupenem mrazu, spominja se večerov v varnih planinskih kočah in v zasilnih bivakih, gore pozna z najlepše strani, ko so se kopale v soncu, in z najpogubnejših, ko so z njih drveli morilski plazovi. Samo delček takih gor, ki bi brez človeka romantika ali neumornega iskalca kdo ve česa v njih pač bile le kupi kamenja, je opisal v tej knjigi...«

IDEALIST IN GLOBOK ZNAČAJ

Ko sem bil poslednjič pri njem na obisku, mi je skoraj pobožno in zaupno razodel eno svojih želja, da bi rad še enkrat sedel na štoru nad Zelenci. Saj res. Oba, Marjana in mene, so ganile vrstice v Cirilovih spominih, po katerih ga bolj kot po vsem drugem prepoznamo za romantika starega kova. O tem je Ciril zapisal v svoji knjigi naslednje:

»Nad Zelenci, pravokotno nad Gornjesavsko dolino, je senožet Skrajnica, ki se zajeda proti Vitrancu. Nešteto krat sem sedel na bukovem štoru in užival v plesu snežink v začetku zime. Blažen mir in nalahno ali gosto sneženje, to je tisti nedopovedljivi čar prihajajoče zime...«

Vendar Ciril ni bil samo mož dejanj in romantik, bil je tudi olikan in strog moralist, kar sem sprevidel, ko sem raziskoval, kaj pomeni kratica smeri v Travniku, kjer se je odigrala tragedija treh mladih plezalcev, ki jo Ciril opisuje v svojih spominih. Mladi rod večkrat brez dlake na jeziku in brez nelagodja daje smerem tudi imena, ki nikakor ne sodijo v govorico omikanega človeka s srčno kulturo. Verjetno se ti 'krstniki' prav zato za vsak primer odločijo za kratice, ki neposvečenim ne pomenijo ničesar.

Zagonetko sem z oklevanjem razodel Cirilu, ko mi jo je prijazno razvozal prijatelj, 'dohtar' in reševalec France. Ciril se je odzval zelo odločno in svoja stališča potrdil še v pismu, kjer je zapisal:

»... Vsaka stvar ima svoje meje. Glede na to, da 'nič ni tako skrito, da ne bi bilo očito', si lahko misliš, kako bi se določeno število ljudi razveselilo, ko bi zvedeli, kaj to

pomeni, določeno število pa zgrozilo zaradi morale plezalcev, češ da se iz vsega norčujejo. Prostri hribovci nič ne pomislijo, stvari pač gledajo drugače, česar jim ne moreš zameriti in jim tudi ne zamerim. Knjiga pa naj bi (menda) bila delo nekakšnih inteligentov. In če je tako, potem ne moreš servirati slovenskemu narodu neke stvari, ki niti za preproste ljudi ni v redu...»

Moje mnenje se v ničemer ni razlikovalo od Cirilovega, zato sva se domenila, da spremeniva naslov tistega poglavja. Gotovo se bova komu oba zdela otročja, češ: »Kako naj bo proti naravi, kar je v naravi?« Ime smeri je isto kot hišni naslov. Za manire naj se briga tisti, ki ga daje! A če naj ljudje postanemo boljši, se moramo tega in onega počasi otresti, tudi z lepimi besedami in izrazi lahko natančno razodenemo svoje misli in čustva.

Ta način Cirilovega razmišljanja se neverjetno lepo pokriva z vtisi, ki jih o njem posreduje Maks Dimnik, ko poskuša oceniti njegov lik:

»Bil je izredno umirjen, samozavesten in globoko pošten fant in mož, ki ga je vsak spoštoval. Vsako plehko šalo in umazano kvantanje, opravljanje tujih slabosti, preklinjanje je po svojem značaju in načinu življenja ostro zavračal. Bil je prepričan antialkoholik, ki niti v mislih ne bi pokusil kakšne pijače. Natolcevanje drugih skalašev in smučarjev, ki so včasih vzeli na muho njegovo prirojeno in včasih kar nerazumljivo hladnost do družb in posameznikov, ki so veseljačili, popivali ali bili neresni, je zelo težko prenašal, mislim, da je bil mnogokrat notranje prizadet.

Marsikdo na Jeseninah in v smučarsko-planinski družbi ga je zaradi navedenega kdaj ocenjeval kot 'čudaka'. Kdor pa je bil z njim večkrat in v težkih trenutkih, ko je šlo za reševanje, pieteto do ponesrečencev, oceno

športnih nasprotnikov, molčečnost, ima drugačno mišljenje. Jaz pravim, da je bil velik poštenjak, idealist in globok značaj.

Prav posebno cenim njegov čudovit odnos do gorske narave, s snegom pokritih ali kopnih skalnih strmin. Bil je tih, miren, zagledan v vsako obliko življenja in dogajanja v gorski naravi. Ure in ure smo lahko hodili brez besed in vsak za sebe doživljali veličino in blesk tega sveta, ki ga je le tu in tam spremljal šelest smučali ali udarec okovank.«

PREUDARNE TVEGANE ODLOČITVE

Trd in neizprosni do samega sebe je bil Ciril vselej pripravljen pomagati drugim. Prizadeval si je, da se nauči česa novega in poskrbi za večjo varnost med reševanjem, bil je pobornik spoštovanja pravil varne hoje v gorah.

O Cirilovi neverjetni načrtnosti in trdi disciplini mi je marsikaj povedal njegov sosed, gorniški in smučarski tovariš **Franc Pesjak**. Omenil bom samo nekaj tistega, kar zadeva učenje in trening:

»Ciril je izkoristil sleherno priložnost, skrbel je, da mu čas nikoli ni tekel v prazno. Ko smo smučali in je bilo po končani vožnji treba pešačiti v breg, je Ciril iz svojega majcenega, s tušem napisanega slovarčka npr. ponavljal angleške besede ali kaj drugega, kar se je pač hotel naučiti.

Tudi svojega smučarskega znanja ni jemal kot enkrat za vselej danega, treniral je ob vsaki priložnosti. V Podkorenu je vedel za vsako osojno liso snega, imel kje v bližini skrite količke, jih postavil in vadil zavoje. Ob prvem snegu je s sestro Lojzko ali skupaj z nami najprej potlačil in utrdil sneg, nato pa se je lotil vožnje.«

Kaj dobijo člani PZS za članarino

Planinska zveza Slovenije uvaja letos nekatere nove oblike članarine, tako da imajo člani osrednje slovenske planinske organizacije možnost izbirati med članarinama A in B, ki sta namenjeni odraslim, C, ki je za mlade planince, in D, ki jo plačujejo planinske družine, medtem ko je članarina S namenjena podpornim članom in donatorjem.

Letošnja članarina za člane A stane 7000 tolarjev, zanjo pa dobi član vrsto ugodnosti: popuste ima v vseh planinskih kočah doma in v evropskih gorah v tistih kočah, ki so last podpisnikov pogodbe o vzajemnosti, za primer smrti ali invalidnosti, ki sta posledica gorske ture oziroma dejavnosti, opredeljene v Statutu PZS, je nezgodno zavarovan v domačini in evropskih gorah, za oba primeroma so zanj tudi višje premije nezgodnega zavarovanja doma in v evropskih gorah, s tem članstvom ima plačano reševanje v evropskih gorah do višine 2560 evrov, v tej članarini je tudi letna naročnina na Planinski vestnik (ki znaša letos 5400 tolarjev), naposled pa dobi še publikacijo Koledar akcij PZS.

Večina članov PZS (oziroma PD) plačuje članarino B, ki znaša letos 1900 tolarjev. Za ta denar ima član enake popuste kot član A pri prenočevanju v planinskih kočah doma in v tujini, nezgodno je zavarovan doma in v evropskih gorah in ima plačano reševanje v vseh evropskih gorah, če

reševanje ni dražje od 2560 evrov. Člani B, stari nad 70 let, lahko na to članarino uveljavljajo 50-odstotni popust, ne da bi jim bile s tem okrnjene pravice, kakršne imajo drugi člani B.

Enake pravice imajo tudi člani drugih dveh kategorij, C in D. Kategorija C, v kateri so mladi planinci, je razdeljena na štiri skupine: mladinci od 18. do 27. leta starosti (C1) plačajo letos 1200 tolarjev, šolarji od končane osnovne šole do 18. leta starosti (C2) 800, osnovnošolci (C3) 600 in predšolski otroci (C4) 400 tolarjev letne članarine.

Letošnja novost so družinske članarine (D), ki znašajo za štiričlansko družino (D1) 9000 tolarjev in za družine z več kot štirimi člani (D2) 9500 tolarjev. V obeh članarinah je všteti tudi po en izvod Koledarja akcij PZS in za enega od družinskih članov letna naročnina na Planinski vestnik.

Za vse kategorije članov PZS veljajo ob vsem tem še popusti pri železniških prevozih v skladu s sporazumom med PZS in Slovenskimi železnicami – pri nakupu vozovnice za vlak je treba pokazati samo za letošnje leto potrjeno planinsko izkaznico.

S temi ugodnostmi se Planinska zveza Slovenije približuje najbolje organiziranim evropskim planinskim organizacijam z največ člani in z najdaljšo tradicijo, ki imajo oboje tudi (ali celo predvsem) zaradi takšnih povezav s svojim članstvom. Morda je letošnja družinska članarina tudi prvi korak k temu, da bi bila po dolgih desetletjih in po zgledu nekaterih drugih organizacij naročnina na Planinski vestnik del planinske članarine.

Kakor je bil molčeč in ni nikoli po nepotrebnem govoril o sebi, se mi je Ciril nekajkrat malce odprl v svojih pisnih, ko sva si dopisovala med nastajanjem njegove zadnje knjige. Julija 1999, ko še ni bilo videti možnosti, da bo knjiga sploh izšla, je med drugim zapisal tisto, kar je sicer večkrat ponovil tudi v knjigi:

»... V glavnem mi gre za to, da se o delu teh sijajnih slovenskih fantov izve, kaj počnejo v reševalnih akcijah. Žal mi je, če moram ob tem pisati tudi o sebi, a zgodbe morajo biti celovite, kot so se dogajale. Tveganih odločitev so me naučila tekmovanja v smuku. Zaradi borbenosti sem dvakrat nezavesten obležal na progi za smuk.

V Sestrieru v Italiji so me obujali k zavesti skoraj eno uro in ko sem prišel k sebi, sem še eno uro spraševal prijatelje, kje smo in kaj delamo. Tistega dne so odpeljali v bolnišnico v Torino toliko tekmovalcev, da so morali za moj prevoz rekvirirati avtobus, ker je zmanjkalo reševalnih vozil...

Drugič me je 'sreča oplazila' po osvoboditvi, na tekmah v Romuniji leta 1945. Spodneslo me je, ko smo trenirali smuk. Pri padcu na hrbet sem z glavo udaril ob ledeno trdo podlago. Tudi takrat mi nista 'ušli' pol ure nezavesti in krvavitev iz ledvic, naslednjega dne pa je že čakal start. Romuni so nam pripovedovali, da so strmino Pantu-Mare ob drugi priložnosti vsi Francozi vozili kar naravnost.

»No, fantje, če so to opravili Francozi, bomo mi tudi!« In sem se spustil že na treningu in potem tudi na tekmi, ko so Romuni iz strahu, da bomo spet spustili naravnost, na progi postavili tri vrata, zaradi česar je bilo še težje. Pri tempu prek sto kilometrov na uro si moral še obračati.

Vidiš, tako me je smučanje naučilo tveganj, kar mi je koristilo tudi v akcijah GRS.«

Kako naj si brez njegove odločnosti in samodiscipline predstavljamo njegovo vztrajnost pri pisanju Kronike Postaje GRS Jesenice, ki se začena z zapisom o nesreči plezalcev **Herberta Brandta** in **Ernesta Bračiča** v Nemški smeri Severne stene Triglava 1. septembra 1929 in njihovih reševalcih iz Ljubljane ter Jesenic, sklene pa z zapisnikom sestanka Postaje GRS Jesenice 2. decembra 1987, ko je bil star že skoraj 75 let, s čimer pa njegovo aktivno zanimanje za GRS nikakor ni usahnilo. Prav to potrjuje sklepne misli Mitja Koširja, ki pravi:

»Ko bi Ciril lahko še spregovoril, bi za svoje največje življenjsko poslanstvo prav gotovo izbral svojih skoraj osemdeset let dela med gorskimi reševalci. Tega nobeno še tako dobronamerno vrednotenje ne more pravilno oceniti. To delo lahko ocenjujejo v vsej njegovi humani razsežnosti le tisti, ki sta jim Cirilovo znanje in pogum rešila najdragocenejše – življenje. 'Gore so lepe, a znajo biti tudi krute,' je Ciril rad govoril in to kot gorski reševalec velikokrat ugotavljal neposredno. Zato je bil tudi izjemen gorski vodnik, najpogosteje po zasneženih prostranstvih slovenskih gor. Turni smuki pod njegovim skrbnim vodstvom so se praviloma srečno končevali. Bil pa je tudi učitelj, ki je radodarno razdajal svoje veliko znanje. Marsikdo izmed mladih, ki

so mu sledili, je postal vrhunski smučar, vrhunski alpinist, prenekateri pa tudi gorski reševalec in gorski vodnik.«

STAROST, KI JE NAJHUJŠA BOLEZEN

Ciril je bil kljub svoji skromnosti deležen pozornosti skupnosti, ki ga je nagradila s številnimi priznanji, med katerimi naj omenim vsaj najiminitnejša: najvišji športni priznanji Republike Slovenije – Bloudkova nagrada in plaketa, Red zaslug za narod s srebrnim vencem in Red Republike z bronastim vencem, Občinska nagrada Občine Jesenice, Svečana listina PZS, častni znak GRS in priznanje ob 75-letnici GRS, zlati in srebrni znak PZS, zlati znak PZJ, častni znak PD Jesenice, Gregorčičeva plaketa za športne dosežke in mnoga druga, med njimi visoka smučarska priznanja.

Temelj vsega in vir življenja, vsega, kar nam je doživeti v času bivanja, so zakoni Narave. In prav ti zahtevajo tudi tisto poslednje, kar čaka vsa živa bitja. Uresničilo se je tisto, kar je Cirilu med pomenki na smučanju nekje v belih samotah Komne povedal legendarni turni samohodec **Luka**, zdravnik **dr. Franc Novak**: »Starost, Ciril, je najhujša bolezen, ta te gotovo pobere!« Iztekel se je čas staremu zdravniku in sedaj še Cirilu, prišlo je slovo. Ostali smo brez njega, siromašnejši, a vendar polni spominov na dobrega tovariša, spoštovanega državljana in na vse, kar nam je dal in kar nam je bilo z njim dano doživeti.

Pračkovi, Ciril, Lojzka, Marjan in pred leti tudi Slavica, so dolga desetletja živeli družinsko življenje na svoji domačiji na Murovi na Jesenicah. Po odhodu Slavice in zdaj še Cirila je dom kar prazen. Cirilova sestra Lojzka mi piše:

»Še vedno se ne morem pomiriti in zbrati svojih misli. Poskušam jih usmeriti kam drugam, misliti na kaj drugega, toda tisti njegov kot, ki je prazen, tako strašno prazen, me vedno znova prebudi v žalostno resnico, da ga ni več med nami. Pomislim, da bo spet kmalu padal sneg, ki ga je vedno s tako radostjo pričakoval, saj mu je v življenju pomenil zelo veliko, pa ne morem zadržati solz.

Zelo smo bili navezani drug na drugega in v mnogočem sva si bila zelo slična. Zato še toliko težje prenašam to izgubo.

Zadnji čas je po hudi spomladanski pljučnici spet našel samega sebe, zanimal se je za šport, za ekstremista **Karničarja** na Everestu; k njegovemu dosežku je dejal: 'Že sam vzpon na Everest je enkratno, veliko dejanje'. Niti teden pred smrtjo je še dejal: 'Ko se bom pozdravil, bom pa samo hodil, hodil...'

Imel je lahko smrt... Dokončal je svojo zadnjo turo... Veliko smo izgubili, ostajajo nam spomini, praznina in žalost.«

Ciril bo živel naprej in ostaja težko dosegljiv zgled mnogim gornikom, smučarjem, reševalcem, znancem in prijateljem. Trudili se bomo, da bi ga kar najbolje posnemali. Naj mirno počiva, obkrožen z gorami Gornjesavske doline, med polji, vodami, travniki in gozdovi, ki so mu bili tako zelo pri srcu.

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

Z EVERESTA

**DAVO KARNIČAR, TADEJ GOLOB,
URBAN GOLOB**

Pred kratkim je izšla knjiga, pod katero so podpisani Davo Karničar, Tadej Golob in Urban Golob. V javnosti je dvignila veliko prahu zaradi nesoglasij med avtorji in s tem veliko pisanja v medijih. Nihče pa se ni spuščal v njeno vsebino, čeprav opisuje prvo smučanje v zgodovini v enem zamahu z vrha najvišje gore sveta pa vse do baznega tabora ter celoten potek odprave s pripravami in z zakulisjem vred. Knjiga je pomemben dokument zaradi veličine dogodka, obenem pa gre za delo, ki je napisano v nekoliko nenavadnem jeziku.

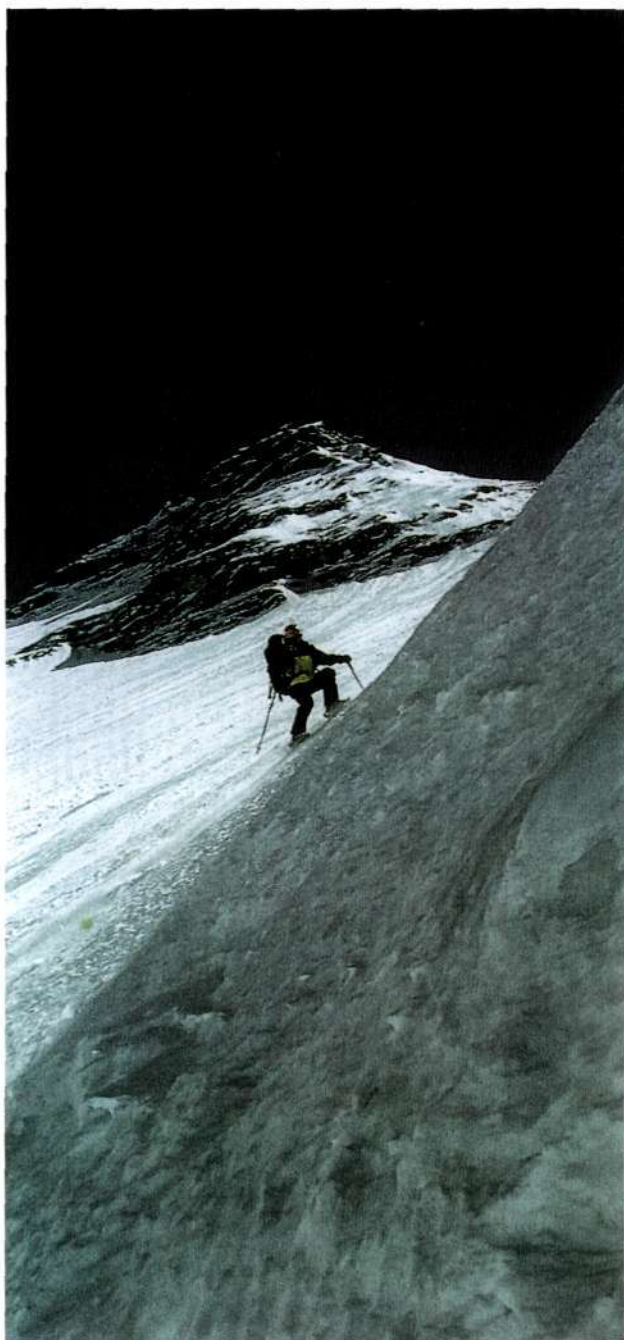
Delo ne povečuje akterjev v nedoumljive višine, temveč povsem realno pripoveduje o pripravah, garanju na gori, težavah, uspehu in odnosih med alpinisti. Tadej Golob, ki je avtor večine besedila, je izbral za nekatere mogoče nekoliko grob jezik, tudi kletvice in neprimerne izraze, toda to je govorica, ki jo slišimo povsod. Še posebno pride do izraza ob vseh mogočih odpravarskih težavah, in če smo moralisti, je dobro, da poslušamo najprej sebe v neprijetnih situacijah in šele nato moraliziramo. Pravzaprav je avtor nekatere dogodke in situacije opisal tudi nekoliko šaljivo, kar bo bralcu izvabilo kakšen nasmešek, če seveda ne bo preveč pod vtisom v uvodu omenjenih nesoglasij in pripadnosti eni ali drugi strani. V knjigi ni filozofiranja o alpinizmu kot o nečem višjem in o alpinistih kot velikih herojih brez napak. Lahko bi rekli, da je avtor rekel bobu bob in prikazal odpravo ter alpinistične podvige takšne, kot so: trdo, garaško delo, povezano z mnogimi neprijetnostmi med organizacijo in tudi visoko na gori, ko gre za preživetje.

Na skoraj 200 straneh boste lahko spremljali ekipo, ki je pomagala Davu Karničarju do uresničitve njegove želje (sam pravi temu poslanstvo) o smučanju z Everesta. Tako so se med pripravami odpravili tudi na Triglav in Mont Blanc ter skupaj z najvišjo goro sveta opravili nekakšno trilogijo smučanja z nekaterih najvišjih vrhov. Davo Karničar je s tem zaključil še eno zgodbo o Everestu, ki bo gotovo zapisana v zgodovini poleg prvega vzpona na vrh, prvega vzpona brez kisika in različnih drugih podvigov na njegovih pobočjih.

Knjiga je polna fotografij. Za večino je poskrbel Urban Golob in nam s tem pričaral svet večnega snega in ledu v še realnejši obliki. Odlični in tudi atraktivni posnetki Karničarjevega smučanja in drugega dogajanja na celotni odpravi bodo vzbudili tudi kakšno željo po doživetju Himalaje.

Boris Strmšek (Večer)

Z dovoljenjem založnika, agencije PRestige, objavljamo iz knjige »Z Everesta« zaključena odlomka, ki naj bi bila spodbuda k branju celotne, fotografsko bogato opremljene, skoraj 190 strani debele knjige. (Op. ur.)

Smučanje po strminah Lotsejeve zahodne stene med taborom IV in III.

Foto: Urban Golob 11

V baznem taboru pod Everestom: zaskrbljenost pred odločilnimi vzponi.

Foto: Urban Golob

Žal mi je bilo Jurija, ki smo ga klicali Jorge. Vzdevek je dobil na svojem potepanju po Južni Ameriki, zato ga je treba izgovarjati po špansko, Horhe. Pred odpravo se je povsem resno pripravljaval, da poskusi proti vrhu Everesta, čeprav je dotlej njegov višinski rekord znašal kakih 6800 metrov, kolikor je visok drugi najvišji vrh Južne Amerike, Ojos del Salado. Toda v baznem taboru se je moral nenehno odločati med željo po vrhu in zaprisego, ki naj bi zavezovala zdravnike.

»Ne morem pustiti človeka samega,« je dejal, ko se je nekaj dni ukvarjal z reševanjem zmrzlin osamljenega Španca. Medtem smo mi veselo plezali gor in dol po hribu in skušali poskrbeti za svoje riti.

Njegova življenjska zgodba je zanimiva. Odrasel je v zdravniški družini. Oče je bil prav tako kirurg, mati je priznana zobozdravnica na Koroškem in je pred odpra-

vo zastopala pregledala in popravila zobovje vsem članom odprave, ki so se potrudili do Prevalj, starejši brat je zobni kirurg, mlajši pa je pravkar doštudiral za zobozdravnika.

Govoril je pet tujih jezikov. Poleg angleščine še italijanščino, francoščino, španščino in nemščino, znal je igrati na kitaro in je prepeval s posluhom.

Imel je izbran smisel za humor in ta je imel izbran smisel zanj. Na sprehodu po Namče Bazarju se je spoznal z nekim vaščanom, ki ga je vprašal po imenu.

»Pasang Šerpa,« je odgovoril v petek rojeni mož.

»I'm Jurij, but not Šerpa,« je povedal Jurij.

»Hello Jurij Batnotšerpa,« mu je vlijudno odzdravil Petek.

Neki dan, že po vrnitvi v Katmandu, se je prirežal v sobo, v kateri sva čakala, da se v prestolnico Nepala vrnejo še drugi člani odprave.

»Veš, kaj se mi je zgodilo danes v cerkvi?«

Vsako soboto je odšel v katoliško cerkev v Katmanduju.

»Sedim v prazni cerkvi in meditiram, ko se od nekom vzame mlad par z dojenčkom. Nekaj časa hodita po cerkveni ladjii in gledata okrog, potem pa stopita do mene in me vprašata: »Oprostite, gospod, bi hoteli biti boter najini hčerkici?«

In tako je Jurij Batnotšerpa postal boter nekaj dni stari **Rosary Shrestha**.

Davo se je odločil, da bo že takoj po prihodu na Južno sedlo med Everestom in Lotsejem na višini 7950 metrov, se pravi takoj po postavitvi četrtega višinskega tabora, poskušal proti vrhu in odsmučati z njega. To mi ni bilo pretirano všeč. V domovini smo sklenili, da bomo proti vrhu odšli čim bolj aklimatizirani, se pravi, da bi pred tem vsaj enkrat prespali na štirici, se vrnili v dolino in šele potem krenili v prvi resni poskus vzpona proti vrhu. Računal sem namreč, da bi poskušal priti na vrh Everesta brez uporabe dodatnega kisika iz jeklenk, če bi za to dobil priložnost. In zdaj se mi je ponujala, toda Davo si je za spremljevalca izbral Franca, ki bo fotografiral, in Dorjeeja, ki ga je Janez pospešeno učil uporabljati elektronsko kamero. In če Davu uspe v prvem poskusu, bomo tudi mi imeli na voljo samo enega. Naj tvegam?

Nekaj noči sem bolj slabo spal, se obračal v spalni vreči in premeleval nenehno iste stvari. Pred odpravo sem zagovarjal vzpon brez dodatnega kisika kot edino športno in etično dejanje, zdaj pa... Kaj pa, če sem premalo aklimatiziran in me tam zgoraj doleti kakšna neprijetna reč? Kaj če zvisim zaradi tega in se bom moral obrniti sto metrov pod vrhom? Kdo od širne slovenske javnosti, ki je spremljala potek naše odprave, pa sploh razume razliko med obema načinoma? Če mi ne uspe, bom za vse večne čase tisti, ki ni mogel, drugi pa so. Tako bodo mislili tudi oni, pri katerih bom v prihodnjih letih iskal denar za druge cilje in načrte.

Med člani odprave nisem imel prav veliko podpore. Urban je že od vsega začetka sklenil, da se bo proti vrhu podal s kisikom, Grega je pod goro izjavil, da je splošno znano, da lahko malo starejši plezanci lažje prenašajo višino kot mlajši, med katere sodi on, in da ima še veliko časa, če si bo kdaj v prihodnosti želel osvojiti vrh

Sedmega oktobra 2000 ob sedmih zjutraj so se na vrh Everesta povzpeli Ang Dorjee, Pasang Tenzing, Franc Oderlap in Davo Karničar. Davo je takoj zatem začel priprave na spust. Za Anga Dorjeeja je bil to že sedmi uspešen vzpon na vrh sveta.

Foto: Franc Oderlap

Dne 9. oktobra 2000 ob 7.07 so se na vrh Everesta povzpeli Matej Flis, Grega Lačen in Taden Golob. Vreme je bilo sončno, a zaradi vetra se je trojica na vrhu zadržala le nujnih petnajst minut za fotografiranje in snemanje. Na posnetku sta Grega Lačen in Tadej Golob, avtor teksta, ki ga objavljamo iz knjige o smučanju z Everesta.

Foto: Matej Flis

Everesta, in Matej se je strinjal z njim. Počasi so se na gramozu pod najvišjo goro sveta moja načela umikala velikanski želji povzpeti se na vrh. Kakorkoli.

V soboto smo zelo pozno zapustili šotore pod južno steno Everesta. Urban in Jurij, ki sta to noč prav tako preživela tukaj, oba z namenom počakati Dava, ko bi smučal med dvojko in trojko, sta že odšla. Nič se nam ni mudilo. Po izkušnjah s prejšnjega obiska trojke se nam je zdelo bolje, da počakamo na sonce.

»Baza, javi se, baza, javi se, dvojka kliče.«

»Tukaj dvojka, sprejem.« Glas je bil Majin.

»Imate kakšne novice od onih zgoraj?« je vprašal Grega.

»A ne veste, ob sedmih so bili na vrhu in Davo že smuča proti štirki.«

Zmedeni smo se spogledali. Ob sedmih zjutraj že na vrhu! Korejci so se od Južnega sedla do vrha vzpenjali petnajst ur in so se do vrha prebili šele ob pol treh popoldne. Davo in Franc na vrhu. Slaba volja in jeza sta se začeli topiti kot spomladanski sneg na pločevinasti

strehi. Davo in Franc na vrhu! Isti Franc, ki je še kak dan, preden se je podal na goro, crkoval v baznem taboru. Isti Franc, ki se pred tem ni povzpel višje od šotorišča, pri katerem smo stali, dva dni oddaljeni od vrha.

Nekje na polovici poti do Lotsejeve stene smo visoko nad seboj zagledali majhno piko, kako vijuga proti dolini in se vsakih nekaj zavojev ustavi. Tisto, v kar je tako malo ljudi verjelo, se je uresničevalo pred našimi očmi. Človek je zares smučal z Everesta. Pogled je bil tako nenavaden, neverjeten, da smo kar obsedeli na nahrbtnikih v jutranjem soncu, ki je obsijalo Zahodno globel. Ganjeno smo čepeli v tistem snegu in čakali, da prismoča do nas, in ko je bil že blizu, začeli navijati kot na smučarski tekmi. »Hop, hop, hop...« Včerajšnji prepir je bil že del preteklosti, vedeli smo, da ga ne bo nihče več niti omenjal. Brez veze. Na smeh nam je šlo in malo na jok.

Tik preden nas je dosegel, je spustil smuč in se z veliko hitrostjo z ostrim zavojem ustavil tik pred nami.

»Teга nikoli več ne bom napravil!« je upehan izdaval in skoraj prepričan sem, da je mislil na zavoj. Da ne bo več smučal z Everesta, je bilo tako jasno.

»A mate kaj čaja? Crknil bom od žeje.« je prosil, ko smo se nehali objemati in ga tolči po čeladi, na kateri je imel nameščeno kamero. »Na trojki sem srečal Korejce in sem jih prosil, naj mi dajo malo vode, pa so me samo butasto gledali.«

»Kako je s prsti?«

»V redu. Vsakih nekaj minut sem se ustavljal in odtegnil klipsne.«

Dali smo mu čaj in mu povedali, da ga bo več dobil na dvojki, do katere je imel s smučmi le nekaj minut. Nato ga je čakal še eden od najnevarnejših delov, Ledeni slap, ki ga je lahko prevozil samo po njegovi skrajno levi strani, po pobočjih Zahodne rame, s katere so nenehno grozili plazovi in podori serakov. Da je tudi ta del nameraval odsmučati (in ga potem tudi je), se mi zdi enako noro kot smučanje s samega vrha. Nad Lednim slapom bi lahko mirno snel smučin in rekel, da to pač ni mogoče. Nihče mu ne bi nič rekel, razen tistih seveda, ki jim nikoli ni nič dovolj dobro.

Ko se je odpeljal, smo ostali sami s svojim ciljem. Zadnji na nepalski strani gore to jesen. Počasi smo se odpravili naprej proti strmini in vrhem. Pred tednom dni smo tukaj zmrzovali v hudem mrazu in vetru, ledena svinja, ki je iz Tibeta vlekla čez Južno sedlo sem dol, mi

je hotela izbiti zobe iz ust, zdaj pa nas je ubijalo vroče sonce, ki ga ni ublažila niti najmanjša sapica. Grega se je vzpenjal pred nama z Matejem. Deset hitrih korakov in glava v sneg. Sam sem ubiral drugačno taktiko. Počasno drobencljanje brez prevelikih odmorov. Zdelo se mi je, da me to manj izčrpa kot pa tisti kratki sprinti.

Na začetku vrvi smo srečali Dorjeeja, ki se je prav tako vračal z vrha. Svojega sedmega. Čestital sem mu in ga povprašal po kameri, s katero je snemal Davov spust z vrha. Dal mi jo je, od utrujenosti ves zmeden, po nekajminutnem brskanju po nahrbtniku. Izmozgan je bil in le po ponovljeni prošnji je poiskal še baterije, brez katerih s kamero ne bi imel kaj početi.

Ne spomnim se, kdaj smo dosegli trojko. Mimo nas se je spustil Franc, ki je sijal od zadovoljstva, in bil na srečo preveč utrujen, da bi se lahko kaj prida ponorčeval iz nas. Z njim je bil Jurij, ki je prav tako sijal od zadovoljstva, da je Francu uspelo in da sta jo oba, Franc in Davo, odnesla brez ozeblin. Potem sta izginila proti dolini, taboru, jedilnici in hrani in pijači, ki se nam je prikazovala pred očmi, ko smo krepavali proti trojki. Napol nori od žeje, ki je vse do konca svojega vzpona nismo več mogli pregnati.

ŠE ENA NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

PRVI NA SMUČEH Z EVERESTA

MAJA ROŠ

*Le dober teden po izidu prve knjige o prvenstvenem smučanju **Dava Karničarja** z vrha Everesta do baznega tabora pod goro, približno 3500 višinskih metrov »v enem kosu«, je o tem dogodku sredi lanskega decembra izšla še ena knjiga. Napisala jo je **Maja Roš**, ki se je kot novinarka *Dela* in Slovenskih novic udeležila odprave in jo vseskozi spremljala iz baznega tabora pod goro.*

Sprva je bilo zaradi te knjige nekaj hude krvi, potem so se strasti umirile. Kot se zdaj kaže, je bil to eden izmed pogledov na isti dogodek, drugačen pogled na ista dogajanja, skoraj enako vrednotenje vzpona na najvišjo goro sveta in smučanja po njenih prepadnih strminah do ledenika pod Lednim slapom in sedlom Lo – na tem ledeniku na nepalski strani alpinistične odprave menda že od nekdaj postavljajo svoje bazne tabore. Knjiga je izšla v ljubljanski založbi Slon, katere lastnik je časnik Slovenske novice. Z dovoljenjem avtorice ponatiskujemo nekaj zaključnih odlomkov iz te knjige – seveda s povabilom k branju celotnega knjižnega dela. (Op. ur.)

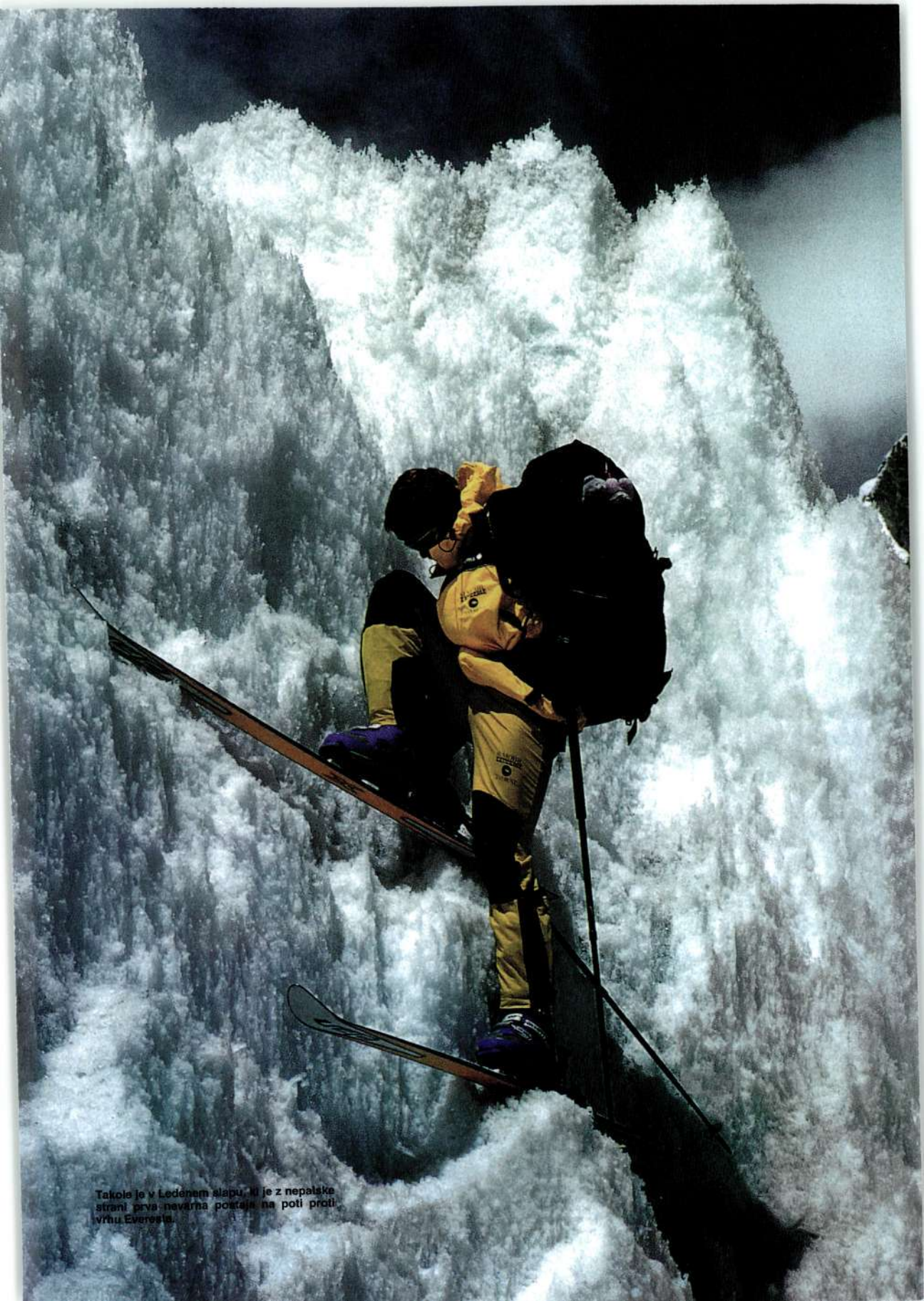
Spet hreščanje. Kot da bi se nekomu pošteno zalomilo v drobovju. Postaja vse glasnejše. Plaz. Opominja, da tu, kamor civilizacija ni segla, še vedno narava vlada človeku. Plazovi grozijo z vseh strani. Turkizno modri

ali zeleni ledeni balkoni, zasnežena pobočja, v katere se je že zarisala dolga razpoka. Samo čakajo na svoj trenutek. V Lednem slapu želi biti vsakdo čim krajši čas, a spomladi, pripoveduje Andrej, je bilo v tem zatrepu doline kar 21 odprav, 200 šotorov oziroma 500 ljudi. Kolona čez Ledeni slap se je vlekla tudi osem ur, dolgočasno čakanje pred zahtevnejšimi lestvami, na enki 60 šotorov, 150 na dvojki.

»To je bila prava vas. Leto 2000!« se spominja Andrej.

Bil je tudi čas rekordov. **Babu Čiri**, 34-letni Šerpa, je postavil nov hitrostni rekord pri vzponu na Everest – iz baze do vrha je potreboval 16 ur in 56 minut. To je mož, ki je že desetkrat stal na Everestu in postavil časovni rekord bivanja na vrhu. Kar 21 ur je prebil na višini 8848 metrov, preden je sestopil. Še vedno pa ni presegel **Ape Šerpe**, ki je stal na vrhu še enajstkrat. Ko vprašam Dordžija, ali tudi sam tekmuje za rekorde, se namuzne. Nekaj ima za bregom. Sediva v kuhinji, kjer je zaradi kuhalnikov daleč najbolj toplo. S prsti zajema iz skodele tsampo, jo pomaka v maslo s čilijem in začne pripovedovati.

Njegov svak je bil sirdar in ga je vzel s seboj z odpravo na Makalu. Bil je »kitchen boy«, lupil je krompir in pomagal kuharjem. Naslednje leto, 1990., ga je ista skupina Američanov želela vzeti s seboj na Everest, tokrat kot višinskega šerpo. »Bil sem popolnoma brez izkušenj,« sramežljivo prizna in se strinja, da je bilo

Takole je v Lednem slapu, ki je z nepalske strani prva navarna postaja na poti proti vrhu Everesta.

Davo Karničar: »In še v nekaj verjamem: bog je s pogumnimi!«

početje neodgovorno. A le redki šerpe obiskujejo gorniško šolo v Manangu, drugi pač morajo nekje začeti. »Vsi šerpe, ki nimamo izobrazbe, iščemo priložnost za zaslužek v delu z odpravami. Nekateri si poiščejo drugo delo. Naše je preveč tvegano.« Prvi poskus na Everest se je končal na višini 8700 metrov. »Panično sem trgal masko z obraza. Zmrznil mi je ventil, tudi maska je bila vkovana v led in nisem mogel dihati. Nihče me ni učil ravnati z njo,« se spominja prvih težav na višini. Vse do naslednje odprave leta 1992 je pasel jake in nake ter bil v turistični sezoni vodnik na trekingu po domači dolini Solo Kumbu.

Z Everestom se je ponovno srečal spomladi leta 1992, prek agencije Wilderness Experience, s katero je sodeloval tudi znameniti novozelandski alpinist in vodja komercialnih odprav **Rob Hall**. Tako je z dvaindvajsetimi leti **Ang Dordži** prvič dosegel vrh Everesta. Tretjič se je vzpona na Everest udeležil že jeseni; član francoske odprave je bil tudi smučar **Pierre Tardivel**. Vse do leta 1996, do tragedije z osmimi smrtnimi žrtvami na Everestu, je Ang Dordži ostal zvest Robu Hallu. Na vrhu

Everesta je stal drugič leto po prvem vzponu, še leto pozneje, torej leta 1994, tretjič, leta 1995, se je obrnil na Hillaryjevi stopnji, vendar pa je skupaj s svojimi strankami osvojil osemtisočak Čo Oju in Ama Dablam.

Jurij ima s seboj tudi Krakauerjevo knjigo Izginuli, ki opisuje tragedijo maja leta 1996. Velika tragedija, ki je prvič širom po svetu sprožila vprašanje omejitve in odgovornosti komercialnih odprav. Everest plezalsko ni zahtevna gora, in če gre vse po načrtih, lahko vrh doseže tudi manj izkušen in izurjen alpinist. A če gre kaj narobe, je to gora, ki ne dopušča napake. In dejstvo, da nad osem tisoč metri nihče več ne more biti odgovoren za nikogar drugega razen zase, samo po sebi govori o nevarnosti vódenih odprav. Izkušeni ni mogoče kupiti z denarjem. Polemike o kvazi alpinistih iz ameriških fitnesov so polnile časopisne strani, na policah se je pojavilo več knjig o tragičnem snežnem viharju na Everestu, ki je v eni noči vzel osem življenj.

Dordži pomigne **Bitendri**, naj mu nalije čaj z mlekom. Moram ga spodbuhati, sam ni zgovoren. Hallova odprava je štela šest plezalcev. Tistega na začetku lepega dne je vrh doseglo 23 ljudi, med njimi tudi Hall in dva vodnika, dve stranki in tri šerpe. Ang Dordži je spremljal Japonko **Jasuko Nambo**. Vračala sta se z vrha. Pod Hillaryjevo stopnjo je Hallova stranka **Doug Hansen** omagal in obsedel. »Nevihta se je vse bolj razvijala, bližala se je noč, zato smo vsi hiteli proti Južnemu sedlu, proti šotorom. Že čez Balkon se je spustila tako gosta megla, da nisi videl niti meter pred seboj. Začeli smo se izgubljati. Ko sem došel do šotorov, sem v njih našel le **Krakauerja** in enega šerpo, Jasuko ni bilo nikjer. Iskali smo jo, a zaman. Zjutraj smo se odpravili proti tibetanski strani in štiristo metrov od šotora naleteli nanjo. Ni bila več živa.«

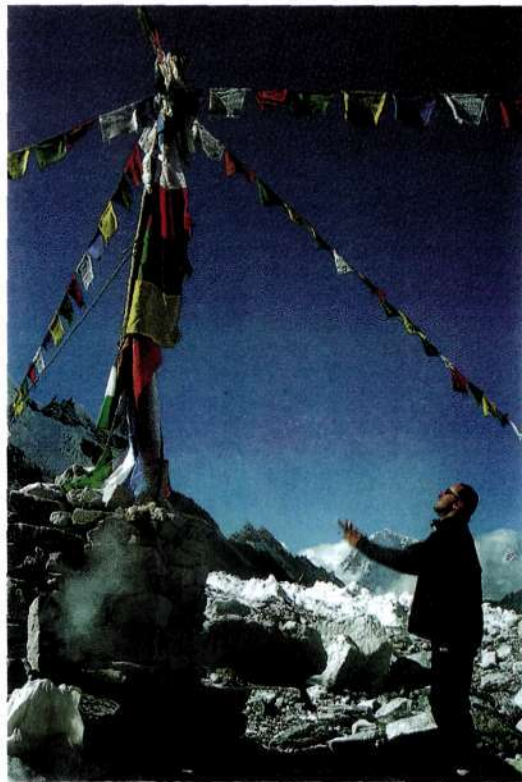
Po Dordžijevem pripovedovanju naj bi se zjutraj šerpe, tako iz Hallove kot Fischerjeve odprave, vzpenjali proti Južnemu sedlu obema vodjema, ki sta ostala visoko na gori in zaradi izčrpanosti in ozeblin nista mogla sestopiti, na pomoč. »Ko sem šel mimo **Fischerja** in **Makaluja Gaua**, sta bila oba še živa. Z **Lakpajem Tseringom** pa sva hitela mimo njiju, Hallu na pomoč. Za nama so bili drugi iz Fischerjeve ekipe. Makaluja so rešili, Fischer pa je bil preveč pomrznjen, niti rokavic ni imel na rokah! Ves čas smo imeli zvezo s Hallom. Bil je še živ, a ni mogel vstati.« Dvesto štirideset metrov pod Južnim vrhom, kar pomeni približno dve uri plezanja, sta šerpi čakala uro in pol, pihalo je več kot sto kilometrov na uro, vidljivost je bila slaba. Nevihta je še kar divjala in, tudi sama izčrpana, nista mogla nadaljevati vzpona. Odločila sta se za sestop in v snegu pustila nekaj kisika in smučarsko palico. Morda...

Ob Fischerju sta opazila šepre, ki so sklonjenih glav sedeli v snegu. »Tudi sam sem preveril, a bil je mrtev. Zmanjkalo mu je energije, vso noč je bil brez kisika. Ob sedmih zvečer smo imeli zadnji stik z Robom Hallom, potem je postaja utihnila. Naslednji dan smo sestopili, saj smo vedeli, da mu ni več pomoči.«

Zakaj je bilo potrebnih toliko smrti? Ang Dordži meni, da je šlo za splet naključij, eno glavnih pa je bila hitra

»Samo eden je Climber. Vedno hodi z mano in ima nalogo, da pride nazaj. Je zaveza vrnitve. Z zaponko je pripet na nahrbtnik in četudi bom moral nahrbtnik pustiti kje gor, bo medvedek prišel nazaj z mano.«

sprememba vremena. Večina alpinistov je bila izjemno pozna, napredovali so sila počasi. »Težko se je obrniti petdeset metrov pod vrhom, dobro vem, kakšni so takrat občutki. A za teh petdeset metrov so nekateri potrebovali kar tri ure!«

Ekspedicijski zdravnik Jurij med molitvijo meče v baznem taboru v zrak riž, kakor to med mrmranjem tibetanskih molitev počnejo šerpe.
Foto: Maja Roš

Pred dvema letoma se je v njegovem življenju odprlo novo obzorje. Ko je Norvežane spomladi vodil na Ama Dablam, so ga povabili v domovino, kjer se je izuril kot vodnik po ledeniku. »Še zdaj mi je v stiku z zahodnjaki pogosto težko, saj nimam izobrazbe. Veliko je novega, pa tudi nerodnih situacij ne manjka.« Odtlej Dordži vsako leto poleti dela na Norveškem. Tudi zaljubil se je v Norvežanko.

Včasih ga spodbudimo, da jo pokliče iz baznega tabora. Oči se mu zasvetijo. A če ga kdo vpraša, ali se bo tja odselil, se nasmehne tako široko, da se mu vidi tudi zlati zob, na katerega je zelo ponosen. »Ne, tja ne bi šel živeti za stalno,« reče nekoliko neodločno. A dejanja potrjujejo njegovo odločitev. Pred kratkim je kupil deset jakov, v petih letih pa je zgradil tudi majhen lodge v Peričah, ga poimenoval Everest Summit lodge in ga dal za dve leti v najem. Obljubil nam je, da nam bo ob vrnitvi v njem rezerviral prenočišče.

»In hitrostni rekord?« ga podrezam. Zdaj ga ima Babu Čiri, ki je iz baznega tabora na vrh priplezal v šestnajstih urah in 55 minutah. Dordži je v svojem spomladanskem poskusu do Južnega sedla potreboval borih sedem ur in 45 minut. »Bil sem tako izčrpan, da sem za uro zaspal.« A pretrujenost je bila kriva, da je vzpon nadaljeval počasi, kljub temu pa je v dobrih štirinajstih urah in pol dosegel Hillaryjevo stopnjo. Nato mu je zmanjkalo fiksnih vrvi. »Sneg je bil zelo mehak, drsenje koraka je bilo utrujajoče in vedel sem, da mi brez pomoči vrvi ne bo uspelo.«

A želja ostaja. Morda bo že spomladi ponovno poskusil. »Če bi imel dovolj vrvi... Mislim, da se da Everest osvojiti v petnajstih urah! O številu pristopov na vrh pa ne razmišljam. To je nevarna tekma. Tudi zato sem zgradil lodge, da bom čez dve, tri leta lahko zaživel bolj mirno življenje.«

Pol štirih je, ogenj ponovno gori z večjo močjo. Z **Mingmo** stojiva pred lap sojem, noč je svetla. Zahodna 17

rama Everesta sije s svojo belino, nad njo zvezde. »Da bi se le vse srečno izšlo,« zašepetam. Mingma me ne sliši. Njegove oči so zaprte in ustnice se premikajo v goreči molitvi. Žlobudranje brez prestanka, besede se zaganjajo, molk. In spet in spet goreče tibetanske molitve. Poda mi krožnik z rižem. Vsak svoje prgišče zalučava v zrak. Ovije naju rezek dim brinja, oči se nama solzijo. Mingma zmoli. Spogledava se. Vem, da bo vse v redu. Da bo obema uspelo. Da se bosta srečno vrnila.

Slišali naj bi se ob štirih, ura pa je pol šestih zjutraj. Bojim se. Niti za hip si ne upam zapustiti šotora. In kaj če sta klical, medtem ko sem spala? Morda že pred tretjo? Mora. Živčna sem, v roki mečkam papir, ki sem ga iztrgala iz dnevnika. Ne morem brati. Prinesem si križanke. Tudi ene besede ne znam pravilno vpisati. Daj že enkrat, oglasi se! Samo kratek glas, da bom vedela, da je vse v redu. Skoraj osem ur ni glasu od njiju. Mingma vrti v roki rožni venec, lesene kroglice drsijo med prsti. Luč pomežikne in ugasne. Agregat utihne. Končno postaja oživi. »Sem pod Hillaryjevo stopnjo. Preveč zebe. Se slišimo čez uro in pol.« Zbit glas. Petnajst minut pred šesto. »Drži se. Bogovi so z vama. Z Mingmo moliva.« Kaj bi morala reči? Ne vem, v takih trenutkih je težko izbrati primerne besede.

Nepal se pripravlja na jubilej

Ob 50-letnici prvega vzpona na Mount Everest načrtuje Nepal Mountaineering Association (NMA) pod vodstvom **Šerpe Tašija Jangbuja** srečanje vseh, ki so se doslej povzpeli na najvišjo goro sveta. Teh je bilo, odkar sta se nanj kot prva vzpela **Sir Edmund Hillary** in **Šerpa Tenzing Norgaj**, že 969. Goste iz 57 držav bodo povabili v Katmandu na seminar o gorništvu, poleg tega pa načrtujejo vrsto prireditvev, s katerimi bodo počastili obletnico.

Prireditve se bodo začele junija leta 2002. Med njimi bodo turnir v kriketu, za katerega so že napovedala udeležbo moštva iz Anglije, Nove Zelandije in Indije, tekmovanje v raftingu, športnem plezanju, gorskem kolesarjenju, polu s sloni in klasičnem avtomobilskem rallyju. Taši Jangbu je prepričan, da bodo prireditve privabile v Katmandu več turistov – s sedanjih manj kot pol milijona na leto naj bi se to število povzpelo na milijon. Nepal je leta 1999 s turizmom zaslužil 168,1 milijona dolarjev, leto 2002 pa so razglasili za »turistično leto Nepala« – Destination Nepal Year.

Veselje utone v strahu. Zdaj pride na vrsto najtežji del. Če nisi alpinist, vidiš vse skupaj še težje, bolj nevarno, bolj usodno. Slike Hillaryjeve stopnje so srhljive. Ni mi jasno, kako bo smučal. A tudi ko smo pred dnevi šli v Ledeni slap posnet nekaj fotografij, nisem ničesar razumela. Z ledene špice nad strašno strmino se je pognal navzdol. Mislim, da nisem naredila niti enega posnetka. Mižala sem. In odskočila, da ne bi priletel vame. Taki ljudje bi potrebovali krila. Naj letijo!

In potem zveza. Še zdaj mi je nelagodno. Davo je sporočil, da je na vrhu, jaz pa... ampak presneta postaja je res tako šumela... nisem slišala besed.

V postajo sem rekel: »Baza, baza, kliče vrh!«

Zaradi slabega sprejema nisem razbrala besed. »Ponovi, kje, si rekel, da si?« sem vprašala. In nato razločno slišala: »Na najvišji možni točki, kjer sploh lahko sem. Madona, na vrhu!«

Moral sem ti bolj slikovito opisati. In slišal sem, da je zadostovalo. A zaradi mraza nisem bil zgovoren. Šele tedaj sem se zavedel privilegija, da si lahko z vrha ogledam ves svet. Največ pozornosti mi je vzbudila dolina ledenika Rongbuk. Zbudili so se spomini na skoraj usodno plezanje pred štirimi leti. Spomnil sem se tudi **Kammerlanderja**. Fama se je razblinila, zbudil se je tekmovalni duh. Samozavest mi je zrasla, saj sem videl, da del grebena na tibetansko stran, ki ga je presmučal Kammerlander, ne presega zahtevnosti dela, ki je čakal name.

Franc (Oderlap; op. ur.) me je presenetil s hitrostjo zadnjega dela vzpona. V vseh tistih nerodnih oblačilih, s kisikovo masko na obrazu, vsa trda od mraza, sva se nerodno objela. Verjetno sva bila podobna nerodnima možema iz češke risanke. A je to! Velikih besed ni bilo, saj skušaš biti na vrhu čim bolj racionalen. Potem smo se fotografirali in posneli s kamero – z državno in občinsko zastavo. Po postaji se je oglašil tudi Franc, sam pa sem se posvetil pripravam na spust. Iz izkušenj vem, da se pred smučanjem ne smem ohladiti, zato sem si takoj začel snemati dereze in protektorje, ki sem jih nosil čez turne čevlje. S koticom očesa sem lahko opazoval, kako šerpe skrbijo za svoj imidž. Ang Dordži je snel masko, kapo in rokavice, s prsti pogladil lase, pokazal svoje bele zobe in prosil **Pasanga**, da ga fotografira – sedmič na vrhu. Pasang pa je bil tako zadovoljen s svojim prvim pristopom, da si je snel le masko z obraza. Kljub svoji ekološki zavesti sem protektorje pustil ležati v snegu, saj sem jih tako ali tako moral prerezati, da sem lahko čez pancernje pripel dereze na čevlje.

Zapel sem si smučiči. Zaradi mraza sem se bal, da se bodo plastični deli na silvereti zlomili, a je šlo brez poškodb. Dordži je opazil, da se bliža akcija. Vprašal sem ga, ali je pripravljen. Pokimal je.

Začetek smučanja je bil pravzaprav povsem avtomatičen. Morda se na smučeh res počutim varnejšega, kot če bi moral sestopati peš. Ko sem se spustil z vrha, sem se spomnil na vse tiste ljudi, ki so največ pripomogli k temu, da sem se lotil podviga, na pokojne brata Luka in na starše...

MISLI OB KNJIGI TONETA STROJINA »STRMINE NJUNEGA ŽIVLJENJA«

PLEZALNA NAVEZA DEBELAK-DERŽAJ

VLADIMIR ŠKERLAK

Slovensko gorništvu je moralo v prvih 60 letih preživeti veliko nasprotij. Predvsem se je že Slovensko planinsko društvo (SPD) do konca prve svetovne vojne borilo z Nemško-avstrijskim »planinskim« društvom (Deutsch-österreichischer Alpenverein, DÖAV) za prostor, za kočje in poti. Pa tudi razen političnih težav je bilo delo vedno bolj ovirano s programsko nejasnostjo. Značilno je, da je **Franc Orožen** (1853–1912), prvi načelnik SPD (1893–1908), označil gorništvu po nevarnejših predelih za »prenapetost«.

Jasno je, da je mladina nasprotovala taki miselnosti in iskala novo rešitev. V duhu takega stremljenja je skupina mladeničev ustanovila svojo organizacijo. Če se prav spominjam, je na predlog učiteljišnika **Rusa** izbrala ime »Skala«. Za označbo programskega značaja društva je prevzela (zanjo neprimerni) besedi »turistovski klub« po zgledu Avstrijskega turistovskega kluba (Österreichischer Touristenclub), ker ta organizacija ni kazala takega sovraštva do Slovencev kakor DÖAV. Člani so spočetka sebe imenovali »skalarje«, toda pod vplivom Hrvaškega turistovskega kluba »Sljeme« je prevladala oblika »skalaš« – in tako je ostalo do danes. Sicer so nekateri člani že v prvem desetletju opozarjali na potrebo, da bi opustili uporabo označbe »turistovski« in jo nadomestili z besedo »alpinističen«, toda tak predlog je prodril šele ob koncu leta 1940. Značilno pa je, da sta dva skalaša še leta 1951, ko je nastajal spis o zgodovini kluba, tarnala, kako jima je kratica »TKS« prirasla k srcu, toda s tem sta se samo osmešila.

»Skala« je bila uradno ustanovljena leta 1921 (2. februarja), toda v resnici je delovala že leta 1919. Po svojem razumevanju potreb slovenskega gorništvu ni bila dosti boljša od SPD. Osrednji slovenski organizaciji je prav brez smisla očitala preveliko gospodarsko dejavnost, gradnjo koč itd.

Starejši generaciji se je kmalu ponudila priložnost za hud očitek: na Turski gori se je smrtno ponesrečil **Carletto Tauzher**. Ugledni gospod **R. B.** je takoj zapisal v časopis, da se je mladina odločila za »separatizem tudi v slovenskem planinstvu«.

POJAVI SE MIRA DEBELAK

V takih razmerah se je vpisala v Skalo kmalu po njeni ustanovitvi 17-letna **Mira Debelak**, v prvih letih imenovana **Pibernikova** (po prvem možu), rojena 26. decembra 1904 v Sarajevu. **Dr. Strojina** piše na strani 19 svoje knjige: »Ko je odrasčala v Ljubljani, so jo Julijske Alpe vzgajale v alpinistko. Zaradi njene neugnane živahnosti so ji vrstnice rekle »Marko« in ime se je prijelo. **Mira Marko** je bila vse: plezalka, smučarka, slikarka in pisateljica, ideologinja in zgodovinarica, predavateljica in etnologinja. V komaj poldrugo desetletje

trajajočem plezalnem opusu je imela mnoge prvenstvene vzpone in predavanja. Širom po svetu do Škotske in Anglije, v Münchnu in na Dunaju, v Zagrebu, Mariboru, Celju, Ljubljani. To ji je omogočila lektorica na ljubljanski univerzi **Fany Copeland**, prav tako članica Skale.«

Strojin našteva številne njene soplezalce, toda največjo pozornost posveča doživetjem z **Edom Deržajem**, poznejšim možem. Ceno tej odlični navezi veča prav ženska članica. Ni bila edina alpinistka svoje dobe, pač pa so bili njeni uspehi tako veliki, da so o njej pisali tudi tuji gorniški listi.

Na Dunaju je s svojim predavanjem dosegla tak uspeh, da je **dr. Paul Kaltenegger** pisal: »Omenjeno predavanje je pomenilo sprejem Mire Marko Debelak v vrste Avstrijskega alpinističnega kluba (ÖAC) in s tem v elito takratnega alpinizma.« Strojina opozarja (na strani 90): »Razumljivo je bilo, da je bila zaradi plezalnih uspehov in poznanstva povabljena skupaj z Edom Deržajem v ekskluzivni avstrijski akademski klub kot prvi slovenski alpinist in še kot ženska!«

Znanje tujih jezikov ji je omogočilo predavanja tudi širom alpinističnih središč Evrope in po naših mestih« (str. 90/2). Za naše potrebe je napisala spis »Plezalna tehnika«.

ZMAGOSLAVJE IN PADEC

V Strojini knjigi so sicer vpisani številni vzponi Mire Marko Debelak, najpomembnejši alpinistični doživetji pa sta zmaga nad severno steno Špika in nesreča v severni steni Triglava.

1.) **Špik** – Leta 1926 sta odšla **De Reggi** in **Edo Deržaj** v severno steno Špika. De Reggi je Miri pripovedoval, da je ta stena »nepreplezljiva«. To Mire ni preplašilo. Odločila se je za podvig in povabila za soplezalca **Jožeta Čopa** in **Stanka Tominška**. 5. septembra 1926 so se lotili plezarije. Opisana je v Planinskem vestniku 1926/12, v Hochtourist, Alpine Journalu, v Nachrichten der Zeitschrift DÖAV. Okoli poldneva se je Čop odločil za vrnitev. Mira in Tominšek sta nadaljevala vzpon, bivakirala in končno 6. septembra 1926 ob 16. uri stala na vrhu stene.

2.) **Severna stena Triglava** po stebru desno od Črnega grabna – Dr. Strojina podaja kratek, jedrnat opis dogodka (str. 51): Okrog pol devete ure zjutraj 5. julija 1927 je Deržaj, ki je plezal prvi, stal kakšne tri raztežaje vrvi nad vstopom na zabitem klinu in skušal doseči oprimek nad seboj. Klin se je prelomil. Padel je ter se hudo poškodoval po glavi in plečih. Mira Marko Debelak je nezavestnega tovariša s težavo spravila v lažji teren, na gredino nad vstopom s premagovanjem svojih duševnih in telesnih bolečin.

Mira Marko je nesrečo opisala tako zanimivo, da sem njeno poročilo večkrat prebral. Toda pisateljska vred- 19

nost, recimo, lepota spisa, ne vsebuje dokaza o resničnosti vsebine. Tako se je ugledni znanstvenik **A. G.** vprašal: »Ali more človek, ki bi padel s stolpa cerkve sv. Jožefa, res ostati živ?«

Opis nesreče ni bil objavljen v Planinskem vestniku. Pač pa so časopisi pograbili senzacijo in se razpisali.

Tudi skalaši niso verjeli, da je opis, ki ga je dala M. M. Debelak, resničen. Zamerili so tudi to, da je Mira opisala svoj postopek z veliko samohvalo. Tako so vsaj mislili. Dejstvo je pač, da so Debelakovo in Deržaja izključili iz Skale.

Sledil je celo sodni postopek. V njem je kot odvetnik nastopal **dr. Henrik Tuma**.

Mislil, da je bila napaka v metodi. Zadevo so obravnavali eni in drugi kot senzacijo, niso pa objektivno preiskali okoliščin. Danes, več kakor 70 let po dogodku, lahko z zanimanjem beremo članek Mire Marko Debelak, ne da bi se spuščali v polemiko. Menim, da poročilo ni lažno. Predvsem bi naglasil, da v steni ob tej priložnosti ni šlo za prosti padec, zato primerjava s padcem s cerkvenega stolpa ni primerna.

OB KRONIKI TRIGLAVA

Podatke iz triglavske zgodovine in o Triglavu je Mira Marko Debelakova začela zbirati že leta 1930. Šele leta 1937 pa je v njej dozorela misel, naj bi se zbralo in objavilo gradivo o tem koščku naše zemlje. Morda je na njeno zamisel vplival **Kugy**: 12. decembra 1937 je izšlo delo Pet stoletij Triglava (Fünf Jahrhunderte Triglav). Mira Marko Debelak je pisala Kugyju, da zbira gradivo, zlasti pripovedke o Triglavu. Kugy je postal ljubosumen. Povezanost gorá s človekom, ki biva pod njimi, Kugyju ni šla v račun. Ko pišemo o delu Mire Marko Debelak, moramo poudariti nacionalno stran. – Nastale so neštete komplikacije, končno je Mira Marko objavila Kroniko Triglava. Izhajala je v Planinskem vestniku od leta 1947 do 1949 (str. 88). S Kroniko Triglava je Debelakova dala kronološko zasnovo, mimo katere ne more nihče. Še daleč ni znano vse, kar se je zgodilo na Triglavu in v njegovi soseščini. Triglav še čaka na tako knjigo, kot so jo imeli v načrtu Debelakova in njeni sodelavci.

POMEN DELA MIRE MARKO DEBELAK

Poudaril bi predvsem alpinistično dejavnost in njeno zgodovinsko-etnografsko delo. Premagati je bilo treba marsikateri pomislek že v plezalnih krogih, etično-moralno vprašanje tveganja v gorah, še posebej mesto in vlogo ženske v steni. Spada med naše najboljše alpiniste. Napisala je spis »Plezalna tehnika«. Kritika jo je ocenila pozitivno. Österreichische Alpenzeitung je zapisala: »Delo Debelakove se sme mirno primerjati z našo klasično knjigo o plezanju v skali.«

Mira Marko Debelakova je zaslužna tudi za vodniško literaturo. Pripravila je itinerar po Julijskih in Kamniških Alpah za angleške in ameriške turiste.

Znanje tujih jezikov je Miri Marku Debelak omogočilo predavanja in pisanje v nemščini in angleščini. Odsotnost slovenskih imen v Kugyjevi knjigi »Iz mojega živ-

ljenja v gorah« je popravila s pomočjo dr. Henrika Tume. Kugy je potreboval grebensko karto Julijskih Alp kot prilogo k tretji izdaji knjige »Aus dem Leben eines Bergsteigers« (Iz življenja gornika). Kugy je želel, naj se imena na zemljevidu popolnoma ujemajo s krajevnimi imeni, ki jih je on vpisal v svojih knjigah. Te zahteve, seveda, ni bilo mogoče sprejeti, zato ta knjiga ni bila nikoli izdana.

Poleg nemških revij je objavljala članke tudi v angleških, tako v Alpine Journal.

Prvenstvene plezalne smeri Mire Debelakove so vpisane v knjigi Toneta Strojina na straneh 99–103.

Mira Marko Debelak se je poročila z Edom Deržajem, imela je potem sina Matjaža. Umrla je zaradi hude bolezni 27. septembra 1948.

Ob zaključku lahko rečemo: Mira Marko Debelak ni bila samo velika oseba, temveč velika osebnost v najvišjem pomenu besede.

EDO DERŽAJ (1904–1980)

Dr. Strojini piše: »V tej knjigi mu posvečamo posebno pozornost zato, ker je bil samonikla gorniška, pisateljska in umetniška osebnost med umetniškimi in plezalskimi vrstniki. Študija o njem je poskus in zapoznelo priznanje njegovemu delu za slovensko gorniško kulturo in njegov delež v alpinizmu. Če se on in Mira Marko Debelak nista tako uveljavila doma, pa to ne velja za tujino, kjer sta slovela kot ena najboljših plezalnih navez, kar smo jih imeli.

Čeprav Edo Deržaj ni pisal o svojih plezalnih vzponih, pa je z orisom likov iz plezalnega življenja in z ilustriranjem gorniških knjig ter končno Mirine Plezalne tehnike prispeval tudi h kulturnemu delu alpinizma.

Za pisanje tega dela sem dolžan zahvalo njegovemu sinu **Matjažu Deržaju** in ženi **Ljerki**, ki sta mi veliko pomagala s podatki in z vpogledom v zapuščino, ko Edo Deržaja ni bilo več.«

Osební podatki: Rojen 7. marca 1904 v Ljubljani. Med prvo svetovno vojno končal osnovno šolo, nato realko, na učiteljski maturiral leta 1920. Slikarstva se je učil v Probudi pri **Mirku Šubicu** in **Saši Šantlju**. Študij nadaljeval v Zagrebu in v zamejstvu.

Visoke postave, dober športnik. 17 let je učil na viški gimnaziji, prej pa na srednji ekonomski šoli. Med drugo svetovno vojno pomagal NO borbi.

Druga žena **Saša**, roj. **Srčnik**.

Ob 70-letnici je imel razstavo. Kritika takrat in prej zelo ugodna. Za gornike je napisal tri knjige: Pod Špiki, Gruh in Podobe.

Gruh je v bistvu karikatura Skale. Skalaši so slabe gornike imenovali »šodrovce«. Zato je tudi Deržaj za smešenje kluba uporabil ime »Šoder«, ne pa po slovensko »grušč« ali »gruh«. Da se ironiziranje nanaša na Skalo, se vidi tudi iz različnih odstavkov o alpinistično-elitnem klubu. Stvar je brez dvoma reakcija na izključitev iz Skale po nesreči v severni steni Triglava. Delo nikakor ni brez duhovitosti, po estetski vrednosti pa se z opisom te nesreče s peresom Mire Debelak ne more meriti.

Edo Deržaj je bil kot alpinist še boljši kakor Mira Marko, ni pa se oglašal v Planinskem vestniku. To delo je prepustil svoji »življenjski družici«. Njegov prvi plezalni tovariš je bil tisti Carletto Tauzher, ki se je smrtno ponesrečil v Turski gori. Navezan je bil zelo na **Alojza de Reggija** – tudi ta se je potem ubil, pod Grmado, na Turncu. Deržaj mu je napisal nekrolog (PV 1926, str. 15–18). Potem so sledili kot plezalni tovariši **Danilo Martelanc**, **Pavla Jesih**, **Diva Medica**, **Lojze Volkar**, **Stane Hudnik**. S tem je ponovil Mirino smer v severni steni Špika.

Z Miro Markom Debelakovo se je seznanil 7. avgusta 1926 v Martuljku. Od jeseni 1926 sta plezala vedno skupaj. Tako je bilo tudi 5. julija 1927 – o tem smo že poročali. Opis nesreče je objavil dr. Henrik Tuma. Ker so bili njuni vzponi skupni, so vpisani v seznam njenih »tur«, razen tega pa nekaj v poglavju knjige o Edu Deržaju v pisanem gorniškem izročilu.

Tone Stroj in piše o Deržaju: »Prva in osnovna vrednost Deržajevoga pisanja je, da je počlovečil lik alpinista ter ga spustil s piedestala. Napravil ga je človeško sprejemljivega. – Druga značilnost Deržajevoga pisanja je vztrajno iskanje novih alpinističnih izrazov. – Tretja značilnost Deržajevih knjig je izbranost v jeziku. V opisovanju dogodkov je trpek. Urednik Planinskega vestnika **dr. Josip Tomižšek** se je spraševal, kdaj bo Edo Deržaj napisal pozitivno knjigo o planinstvu. Take knjige Edo Deržaj ni napisal.

V slovenski slikarski umetnosti ima Edo Deržaj svoje mesto. Kot krajinar se je s samostojno razstavo pojavil takoj po prihodu iz Anglije. Tam je med večletnim bivanjem razstavljal tudi v Gross Wenor House z dvema akvarelima in dvema grafikama v konkurenci številnih mladih angleških in tujih umetnikov z vsega sveta, kar je bilo priznanje za slovenskega slikarja. S takim slovesom se je vrnil v Ljubljano, da bi predstavil svojo razstavo slik Gora in gorska krajina v Jakopičevem paviljonu leta 1935. Kritika jo je lepo sprejela.

Manj znano je, da je imel uspehe v lesorezu, in to mednarodne. Na razstavi The men of the Tree oktobra 1934 v Londonu je razstavil lesoreze Jesen na Veliki planini, Motiv z Velike planine, Komna in akvarel Škotski bor.

Edo Deržaj je gotovo najboljši slikar med slovenskimi alpinisti, zelo verjetno pa najboljši alpinist med vsemi slikarji, ki so upodabljali gore.

Edo Deržaj v pisnem gorniškem izročilu: Gruh, Pod Špiki, Podobe, Linorezi; v PV: Lojze de Reggi, 1926, Tri generacije v triglavski steni.

Edo Deržaj je umrl 5. oktobra 1980, namenjen na Uskovicno.

ZAKLJUČNE MISLI

Strojinovih misli o tem, da je Deržaj počlovečil lik alpinista, ne smemo posploševati. Res je sicer, da so, na primer, skalaši o kakem vzponu rekli, da je »šoder«, plezalec pa »šodrovec«, toda na splošno med alpinisti, zlasti med skalaši, nisem opazil prevzetnosti in nastopaštva. Navajam samo primer: po vojni me je

obiskal **Stanko Hudnik**. Med nami je veljal za najboljšega alpinista. Ali je bil skalaš, niti ne vem. Vsekakor pa je gotovo, da mi med govorom o plezariji niti omenil ni svojih uspehov. – Pa še primer: Jože Čop. Govorila sva velikokrat, tudi o drugih skalaših. Grajal je njihovo politično preusmeritev, toda nikoli ni hvalil svojih vzponov.

O presoji oseb bi moral reči, da Stroj in sicer nikjer ne povečuje dr. Henrika Tume, pač pa mu izkazuje veliko spoštovanje v načinu govora o njem. S tako presajo se nismo strinjali vsi skalaši. Tuma je namreč s poskusi, dokazati slovenski izvor nekaterih krajevnih imen, napravil več škode kakor koristi. Bil je zelo nekritičen. Nimam pri roki njegove knjige, zato navajam samo po spominu: ime Malinverno je nastalo iz imena Mali vrh, Zürich je nastalo iz »Turič« itd. Dokaz?

Končno še dve terminološki vprašanji: Stroj in uporablja vzporedno izraza »gorništvost« in »planinstvo«. Po mojem mnenju je to nedoslednost. Končno glede izraza »alpinistika«: Stroj in podaja sicer isto razlago kot Slovar slovenskega knjižnega jezika, toda to ni živa slovenščina. Psihiater **dr. Lev Milčinski** je med vzroki za samomorilske nagibe navedel tudi alpinizem in pristavil: »Ali po Škerlaku alpinistika«. – To pomeni, da beseda »alpinistika« (ki seveda ni moja) niti izobraženemu Slovencu ni znana. Brockhausov Leksikon navaja obe besedi, »alpinizem« in »alpinistika« vzporedno, torej ju pomensko ne loči. Zato menim, da izraza »alpinistika« ne potrebujemo.

Gorsko dekle

ZVONKO ČEMAŽAR

*Ob bistrem studencu je stala
nekoč, ko sem šel na gore;
prijazno mi piti je dala
iz nežne in bele roke.*

*Nato sva za hip pokramljala
o gamsih, o kozah, ovceh...
V slovo sva poljubček si dala,
brezskrben začul se je smeh.*

*Tam zgoraj v steni visoki
začul sem pozdrav iz dolin;
zagledal dve beli sem roki,
zagledal sem hčerko planin.*

*In veter prinesel mi v skale
planinske je hčere pozdrav
in kar vse moči so mi dale,
zaklical sem preko daljav:*

*»Pozdravljeno, dekle veselo,
pozdravljeno s strmih višin!«
Nebo me je zopet objelo,
ostal je prijeten spomin.*

KAKO JE ZRASLA PREŠERNOVA KOČA NA STOLU IN KAKO JE VANJO PRIŠEL PESNIKOV KIP

PLANINCI RIB'ČOV'MU FRANCETU

PAVEL BEŠTER

V časopisu »Novice izpod Stola« je izšel zanimiv članek o gradnji in drugih podrobnostih, ki zadevajo planinsko Prešernovo kočo na Stolu. Prispevek je seveda predvsem zanimiv za domačine izpod Stola, ki vsaj po imenih poznajo marsikatero graditelja, zanimiv pa je tudi za druge slovenske planince, saj gre na koncu koncev za planinsko postojanko pod najvišjo goro Karavank. Zato ga z dovoljenjem avtorja ponatiskujemo. (Op. ur.)

Slovenski planinci so se lepo oddolžili velikanu slovenske besede in našemu rojaku iz Vrbe **dr. Francetu Prešernu** že davnega leta 1910, ko so 31. julija slovesno odprli novozgrajeno planinsko postojanko na Stolu in jo poimenovali Prešernova kočica.

Takratni načelnik Kranjske podružnice Slovenskega planinskega društva in profesor na kranjski gimnaziji

gospod **Anton Zupan**, domačin iz Vrbe, je vodil gradbena dela. Izvajalci teh del so bili domačini: tesarski mojster **Josip Jurgele**, ki je živel v moji rojstni hiši na Selu, in mojster kamnosek **Anton Legat-Mazovec** s Sela. Za prevoz gradbenega materiala je poskrbel **Joža Zupan-Vrbanovc** iz Zabreznice. Prvi oskrbnik kočice je bil Anton Legat. Pohvalno omenja pisani vir tudi **Simona Prešerna-Beleja** iz Zabreznice kot načelnika gospodarskega odseka. Zemljišče je odkupila Kranjska podružnica SPD. Denarna sredstva so zbirali v Kranju in po drugih krajih. Na Selu, v gostilni Pr' Kunt, današnjem Osvaldu, je bila postavljena »pušca«, zdaj bi rekli skrinjica ali nabiralnik, v katero so ljudje dajali denar kot prispevek za Prešernovo kočico.

Takrat je bilo že nekaj naših krajanov včlanjenih v Kranjsko podružnico SPD. Vir omenja za leto 1908 **Milko** in **Ivanko Jeglič**, posestnikovi hčerki s Sela, in **Franca Prešerna**, posestnikovega sina iz Zabreznice. V letu 1909 pa so bili še **Josip Jurgele**, tesarski mojster na Selu, **Franc Kalan**, trgovec v Žirovnici, in njegova soproga **Antonija Kalan, Anton Legat**, posestnik na Selu, **Franc Pogačar**, posestnikov sin v Vrbi, **Jakob Prešeren**, posestnik in čebelar v Vrbi, **Josip Zupan-Vrbanovc**, posestnik in gostilničar v Zabreznici, in **Josip Žemlja**, posestnik in gostilničar v Vrbi.

To so bili prvi organizirani planinci na našem območju.

Na občnem zboru 9. februarja 1911. leta je bilo objavljeno, da je Prešernova kočica imela ob otvoritvi v letu 1910 že 530 obiskovalcev.

Za krajane vasi pod Stolom je posebno zanimiv zapis s tega zbora o sodelovanju in prispevku domačinov pri gradnji kočice. Navajam dobesedno:

»Na tem mestu se nam je pred vsem spominjati naših Podstolovskih domačinov, ki so kar tekmovali, kako bi kar najboljše in najskrenejše proslavili spomin svojega velikega dr. Franceta Prešerna. Spominjati se nam je naših rodoljubnih žena in deklet iz Kranja in Žerovnice, Sela in Zabreznice, in spominjati se nam je poleg ljubih vestnih in zvestih staviteljev Jožeta Jurgela in Antona Legata...«

Vršila se je nato naravnost improvizirana in spontanska ljudska veselica; stari in mladi, možje in ženski cvet, vse je bilo vedrih lic in vsem je gorelo raz žarnih lic, da smo Slovenci postavili svojemu Prešernu planinski spomenik.«

V zapiskih z občnega zbora leta 1912 je poleg pohvalnih ugotovitev o Prešernovi koči zapisano: »... edino, kar se da karati, je to, da je glede obiska postala premajhna in da jo bo treba čimprej povečati.«

To se je zgodilo po večletnih pripravah in 15. julija 1927 je bila otvoritev povečane Prešernove kočice. Prvotna graditelja sta bila tedaj že oba pokojna. Tokrat je vsa dela opravil tesarski mojster **Ignac Zupan-Mrtnač** iz Zabreznice, prevoz gradbenega materiala pa je oskr-

Nekateri od graditeljev Prešernove kočice na Stolu – prvi na desni je profesor Anton Zupan.

22 Prešernova kočica je postavljena, to je ena od prvih fotografij iz njene notranjosti, v sredini sedi prof. Anton Zupan.

Prešernova koč na Stolu –
razglednica iz leta 1932

Najverjetneje iz narodnih pobud so v prenovljeni Prešernovi koči postavili Prešernov doprnski kip.

bel **Polde Zupan-Vrbanovc** iz Zabreznice, ker je bil oče Joža že tudi pokojni.

To so bila v času nemškutarstva velika dejanja za dvigovanje narodne zavesti Slovencev. Najbrž so prav iz tega razloga v prenovljeni Prešernovi koči, kot je razvidno iz slikovnega gradiva, postavili Prešernov doprnski kip. Do zdaj ni znano, kdaj je to bilo, niti ni poznan izdelovalec tega kipa. Kip je tipičen primer različnosti Prešernovih podob, ki močno razburjajo del slovenske javnosti, posebno nas domačine, ki ne želimo še ene potvrdjene, nepoznane in zato neprimerne podobe Prešerna imeti v Vrbi.

O tem kipu je malo znana, a zelo zanimiva zgodba, ki je žal še nedorečena. Okupatorski vojaki so 20. februarja 1942 Prešernovo koč požgali. Rešili so samo Prešernov kip. Ena zgodba pravi, da ga je lovec, ki je bil z nemškimi vojaki na Stolu, prinesel v dolino in ga izročil svojim sorodnikom iz Lesc. Druga zgodba pa pravi, da so ga nemški vojaki odnesli v dolino in ga oddali na »deželno upravo« v Radovljici.

Eden od izvajalcev del na prvi Prešernovi koči je bil kamnoseški mojster Anton Legar-Mazovec.

Po vojni, v času obnove koč, je bil kip vrnjen gradbenemu odboru in nam spet zbuja narodno zavest v Prešernovi koči na Stolu, posebno takrat, ko se v koči pojavijo taki, ki jim je pojem slovenstvo odvrateno in bi ga radi zbrisali z zemeljske oble.

Posebno priznanje narodne zavesti bi predvsem pripadlo do zdaj še neznani družini iz Lesc, ki je kip ohranila in ga ponovno izročila v prave roke; to je zares zavedna in poštena slovenska družina.

ŠALJIVA PLAT PLANINSKIH PIPARJEV

ELIZABETA GRADNIK

Člani društva »Pipa« veljajo v slovenski planinski zgodovini za pobudnike ustanovitve Slovenskega planinskega društva v letu 1893 in trden sklep o tej nameri se je rodil na enem od njihovih številnih izletov – na Stolu. Takole piše v prvem letnem poročilu SPD:

Dne 23. julija 1892 leta so prilezli mladi narodni hribolazci Josip Hauptman, Ivan Korenčan in Anton Škof, nabiraje planink (pečnic) vsak z druge strani na visoko pečino. Krasno vreme, prelep razgled in mičen šopek planinskih cvetlic so razveseljevali mlada srca. Počivaje na trdi skali ugibali so, kako da je po vseh slovenskih hribih, kamor koli jih pelje pot, videti le tuje delo. Tuja roka zaznamenjuje pota, postavlja kočice in napravlja po naših slovenskih tleh le nemške napise in kažipote – komu? Večinoma slovenskim hribolazcem! Vzdravimo se! Rekli so na trdi skali sedeči mladeniči, podali si roke, pobratili se ter za trdno sklenili, ne prej odnehati, dokler se ne ustanovi slovensko planinsko društvo. Resno so se poprijeli dela. Težko je bilo pričeti. Povsod, kjer so trkali, majali so z glavami, češ, uže drugi možaki so to izkušali, pa se jim ni posrečilo, kaj bodele vi! A trud ni bil prazen. Našli so somišljenikov, katerim se je tudi potrebno zdelo tako društvo.

Namen tega prispevka pa se ni ukvarjati z ustanavljanjem in delovanjem SPD, ampak prikazati zanimivo družčino Piparjev z njihove humorne plati – možakarji so bili namreč polni iskrivih domislic, pa še to srečo so imeli, da so živeli v času, ki je dopuščal, da so ljudje poleg dela in vsakdanjih skrbi videli in brez slabe vesti uživali tudi svetlo in šaljivo plat življenja. Predvsem pa bi rada predstavila enega od njihovih zabavnih listov »Planinski šaljivec«, ki so ga izdajali na Zgornjem Rožniku.

ŠEST PIPARJEV USTANAVLJA DRUŠTVO

V tistih časih je veliko Ljubljančanov vsak dan hodilo zajtrkovat na Spodnji ali Zgornji Rožnik. Za dobro zajtrkovalnico je veljala tudi gostilna na Drenikovem vrhu, kjer se je vsak dan pri zajtrku zbralo tudi sto in več gostov. Tu se je seznanila in med seboj pobratila

šesterica, ki je kasneje tudi formalno ustanovila društvo »Pipa«. Jože Hauptman, ki je bil znan planinec in tedaj star »že« trideset let, je med mladino iskal družbo za svoje izlete. Tako so družčino na začetku sestavljali poleg Hauptmana še Ivan Korenčan, Henrik Lindtner, Anton Škof, Karl Seunig in Bogumil Kajzelj. Skupaj so hodili na izlete, vendar pa jim tedanja ljubljanska družba ni bila ravno naklonjena; označevali so jih za norce in jim delili še druge, ne ravno laskave priimke.

Vendar pa jih to ni oviralo, da ne bi 23. septembra 1893 na Drenikovem vrhu tudi formalno ustanovili družbe, imenovane »Pipa«, in sprejeli svoja pravila. Njihov glavni namen je bil *delati gorske izlete in z gledom pobujati planinstvo.*

Pa si pogledjmo nekaj bolj zanimivih in zabavnih pravil, ki so v glavnem sestavljena iz kazni, predvidenih za neupoštevanje teh pravil:

- ako 3 piparji zasačijo člana pri kaki laži, nečastnem ravnanju ali dejanju ali sploh pri enakih početjih, imajo pravico obsoditi dotičnega na globo najmanj 4 kr in največ 50 kr;
- vsak pipar mora vsako nedeljo in praznik napraviti izlet najmanj 2 uri hoda... – sicer plača 10 kr globe. Kdor ostane ob nedeljah in praznikih dopoldne doma, mora priti do 8. ure na Drenikov vrh, sicer zapade globi 10 kr;
- vsak pipar si mora na lastne stroške pridobiti pipo. Vsi piparji imajo enake pipe. Pipo, tobak in žveplenke mora pipar vedno pri sebi imeti in na zahtevo drugega piparja vse tri stvari pokazati; ako mu le ena teh stvari manjka, plača 4 kr globe;
- piparji se pozdravljajo z imeni naslednjih hribov: Triglav, Mangart, Grintovec, Črna prst, Lušarje, Stol, Goliča, Jošt, Janče, Katarina, Grmada, Šmarna gora, Krim; ako pipar piparja ne pozdravi z enim teh imen, zapade 2 kr globe, isto velja za odzdrav. Pozdravlja mlajši starejšega naprej. Pod to točko navedene kazni se smejo samo 3 krat na dan uporabljati;
- dva piparja imata pravico skupno tretjega piparja vprašati za višino enega navedenih hribov; ako odgovor ni pravilen, plača nevednež 2 kr globe. Vsak pipar pa sme o tem le enkrat na dan biti vprašan;

Korenovka: Na hudič — s tako visoko
cega hriba se mi nikdar dol
padele. — Jeres do mi bojo
fouš da drug je jem bom
pravu.

A. K.

• pipar mora biti samec, oženiti se sme, ako plača v Pipo 1 kr, piparjem 5 l vina in 5 vržink.

»Pravih« piparjev je bilo torej šest; za kratek čas se jim je pridružil še **Ivan Stoeckl**, ki pa ni ostal dolgo časa. Zato pa so imeli več pripravnikov in med najbolj vztrajnimi sta bila **Janko Češnik** in **Miha Verovšek**. Jože Hauptman pa je vsa leta nosil naziv »nadbipar«. Sestanke so imeli pri zajtrku v gostilni na Drenikovem vrhu v steklenem salonu, ko pa se je salon »preselil« na Zgornji Rožnik, so šli za njim tudi piparji. Tu so med drugim *udomačili* igro marjaš, radi pa so tudi prepevali in *kolikor toliko* z glasovi harmonirali.

Markirali so gorska pota, največ po gorenjskih hribih, in se vsako nedeljo in praznik s čopičem in barvo odpravili zaznamovat katero od poti. Njihov dober prijatelj in pogosto tudi vodnik je bil **Alojzij Knafelc**, s katerim so se spoznali leta 1900 na Višarjah. (Še danes se uporablja Knafelčev način markiranja poti: bela pika v rdečem krogu.)

LETOVIŠČE SREDI LJUBLJANE

S svojim propagiranjem ideje planinstva so Piparji navdušili marsikoga, ki je sprva želel samo poskusiti, kako je v hribih — peljali so ga na krajši izlet, kasneje pa tudi na daljše ture. Podobno so počeli z ljudmi, ki so bolehalo in pričakovali, da se jim višje gori povrne zdravje.

V propagandne namene so prirejali tudi ples; prvi je bil v predpustu leta 1894 v steklenem salonu na Drenikovem vrhu, leto kasneje na Starem strelišču pod Rožnikom. Dobičke plesov, ki so bili kar visoki, so izročali Slovenskemu planinskemu društvu za različne namene, npr. za Orožnovo kočo na Črni prsti.

Udeleževali so se tudi sokolskih maškerad; na eno od njih so prišli v planinski opremi ter z veliko pipo, ki so jo v plesno dvorano pripeljali kar na vozičku. Ob polnočni promenadi so uprizorili še nezgodo nadbiparja in na kraju nesreče postavili poslikano znamenje, kakršna je tedaj postavljali kmečki živelj na krajih, kjer se je zgodila nesreča.

Vsako leto so priredili božičnico in eno od njih pipar Ivan Korenčan opisuje takole: »Piparji smo se zbrali v posebni sobi gostoljubne hiše Peršinove. Izbica je bila okrašena s planinskimi spomini, v sredi sobe pa se je lesketala okrašena smreka, šibeč se od neštetih darov, s katerimi so jo piparji obložili. Nadbipar je otvoril slavnostni večer s srčno željo, da bi se zbrana družba po stari navadi nekoliko ur prijateljsko zabavala. Oglasila se je tamburica, odmevala pesem in vrstila zdravica za zdravico; prva je seveda veljala Slovenskemu planinskemu društvu v razcvet in napredek, druga gostoljubni družini Peršinovi.«

Že prvo leto so si za skupne izlete omislili čepice posebnega kroja. Sodeč po fotografijah gre za klobuke z ne preveč širokimi krajci, bogato ozaljšane s planinskim cvetjem. Leta 1898 so izdali razglednico s podobo petih piparjev (manjka Kajzelj, ki se je preselil v Zagreb).

Piparji so imeli tudi svoje letovišče. Potres je namreč leta 1895 prisilil Ljubljancane, da so si postavljali barake, v katerih so prenočevali. Na vrtu svojega gradiča pod Rožnikom jo je postavila tudi družina piparja Karla Seuniga. Baraka je bila dovolj prostorna za vse družinske člane pa tudi za povablence, med katerimi so bili tudi piparji. Zabave ni manjkalo, zato so piparji naslednje leto, ko barake niso bile več potrebne, najeli prostore v gradiču. Kmalu je bilo piparsko letovišče znano po vsej Ljubljani in ob lepih poletnih večerih je bilo tu več gostov kot v vseh gostilnah v sosesčini. Verjetno ni treba posebej omenjati, da so imeli piparji v kleti vedno dovolj pijače in prigrizka.

Ko smo že ravno pri hrani in pijači, naj omenim še eno zanimivo »prehranjevalno« navado v tistih časih, ki jo opisuje Ivan Korenčan:

»Če smo napravili izlete v Kanalsko dolino, na Višarje, Zajzero, Lovca, Montaž, nas je Lojze (Knafelc) vedno čakal na kolodvoru v Trbižu, kamor je prispel iz Ljubljane (vlak) ob 1 uri po polnoči. Lojze nas je najpoprej popeljal v Spodnji Trbiž, kjer je bilo več pekarn, ki so ob tem času imele že sveže pecivo.

Nabasali smo si svežega kruha in drugega peciva, da smo imeli dovolj za ves dan. Povsod v pekarnah so 25

točili dober brinovec, kar se je zelo prileglo na topel kruh. Tudi v ljubljanskih predmestnih pekarnah je bil svoje čase ta običaj, žal, da se je ta lepa navada opustila.«

GORSKO ZABAVIŠČE NA SV. JOŠTU

Prijubljena izletniška točka je bil dolgo časa Sv. Jošt nad Kranjem. Tudi piparji so radi zahajali tja, poleg lepote narave je namreč pomembno vlogo imela dobra postrežba in pristna šegavost gostilničarja očeta Benedika. Slednji jih je imel prav rad, saj so dvignili obisk Sv. Jošta in iz njega naredili pravo gorsko zabavišče. Z vedno novimi domisljicami so zabavali sebe in številne goste. Pozimi so se radi sankali in kadar so polomili vse sanke, ki so sicer služile v bolj resne – gospodarske – namene ali pa jih je oče Benedik iz previdnosti skrtil, so za dričanje po hribu uporabili smrekove veje. Zabavnih domisljic jim ni zmanjkalo niti poleti. Po besedah piparja Henrika Lindtnerja so se tedaj »... nemalo-krat 'producirali' z oslom, ki so ga imeli pri Sv. Joštu za prenašanje tovorov. Ta osel je bil doma od Nanosa, kjer ni še videl snega. Ko ga je prvič zagledal pri Sv. Joštu, se je tako zbal, da ni hotel iti iz hleva. Tega osla so piparji jahali, čezenj skakali in uganjali z njim burke kakor v cirkusu. Najspretnejši gimnast in obenem tudi velik burkež je bil pipar Seunig; njegovim burkam se je moral vdati vsak gledalec. Veliko krohot pa je bilo, če joštarski osel ni hotel več ubogati in je ušel piparjem, da so ga morali loviti po hribu. Očetu Benediku to ni bilo nič kaj po volji; tožil je proti gostom, da so mu 'te berdije' napravile še osla vsega – neumnega.«

Ko pa so se osla naveličali ali bolje rečeno on njih, so igrali karte, najraje »eins«, ki je bil tudi gostilničarju najbolj pri srču.

Zanimivi so tudi opisi izletov, ki so prišli izpod »piparskih« peres; denar, ki se je stekal v skupno blagajno kot »posledica« različnih pregreškov, jim je služil v dosego njih glavnega namena, namreč: skupno napraviti vsako leto več manjših in eden velik izlet – seveda le na planine. Iz vseh zapisov veje dobra volja, hudomušnost, veselje nad dobro hrano in pijačo, neprisljuna duhovitost, skratka, pravi *joie de vivre*. Kako bi se sicer lahko v besedilu pojavili stavki, kot so »... vse je bilo tako divno in krasno, da so od veselja pevali in

vriskali...« ali pa »... pri nekem studencu so odložili palice ter se kepali, ker je bilo štiri prste na debelo snega.« (Pri čemer moramo vedeti, da so bili piparji tedaj sicer mladi, a vendar že odrasli ljudje.)

Kljub temu, da je bila narava v tistem času verjetno še precej neokrnjena, so se znali veseliti čiste vode, zelenih travnikov ali pa najlepših in največjih planik v šopih v eni korenini po 5 do 10 cvetov na visokih pečljih pa tudi visokih temno rdečih murk, velikega encijana in drugih planinskih rož, zaradi katerih so vsako poletje napravili izlet v južna pobočja Rodice in bi jih danes zaradi tega od naravovarstvenikov krepko dobili po prstih.

Tudi kadar so opravljali bolj resne in vzvišene naloge, so to počeli brez pretirane in za Slovence še kako značilne patetike. Tako je v opisu izleta na Dobrač leta 1897 nadpipar Hauptman zapisal:

»Slovensko smo zapisali svoja imena v spominsko knjigo (pred nami še nihče ni kaj slovenskega pisal vanjo), jih označili s 'Piparskimi' pridevniki in vidno zabeležili, da smo člani in zastopniki 'Slovenskega plan. društva'.«

Takoj nato pa še doda:

»Tudi smo pa grajali nered v koči, katerega so povzročili oni hribolazci, ki so bivali pred nami v koči.«

TEDNIK PLANINSKI ŠALJIVEC

Ob vsem povedanem torej ni prav nič presenetljivo, da so tako duhoviti in veseli moške izdajali tudi svoj šaljivi časopis, ki je izhajal vsako nedeljo. Pipar Henrik Lindtner je v svojih spominih zapisal:

»Na Zgornjem Rožniku so Piparji izdajali šaljiv list, ki so ga gostje vedno željno pričakovali. Zobni zdravnik A. Schweiger je bil mnogokrat predmet dovtipom, ki jih je potem sam čital z največjim veseljem.«

Kljub temu, da so ti dovtipi stari dobrih sto let, jih tudi današnji bralec lahko »čita z največjim veseljem«, zato si enega od časopisov z datumom 7. julij 1895 in oznako »št. 3 / 1. letnik« pogledimo pobliže. (Časopis sem kot kustosinja Triglavске muzejske zbirke v Mojstrani našla med gradivom, ki ga je Planinska zveza Slovenije zbrala za potrebe bodočega slovenskega planinskega muzeja.)

Gre pravzaprav za mapo s tridimi platnicami, v katero je vloženih petintrideset ročno popisanih in porisanih listov. Na poslikanih platnicah je napis:

»Planinski šaljivec, zabavni list za vsakdanje goste na Drenikovem vrhu, izdajajo Planinski piparji«.

Na notranji strani piše, da je list samo za člane Slovenskega planinskega društva, nečlani pa plačajo v Pipu dve kroni. Nekateri gostje so nad tem dejstvom godrnjali, zato so jim piparji napisali pojasnilo v verzih in zadnja kitica gre takole:

»Dandanes svet je tko prištiman,
da zastonj nobene zabave ni.

Zatorej smo tudi mi piparji
za nečlane sl. plan. dr. ceno 2 kr nastavili,
katerga naš list čitati veseli.«

Vsebinska je sestavljena iz ugank, rebusov, pesmi, v glavnem pa iz šaljivih zgodbic ali – rečeno v bolj sodobnem jeziku – vicev. Večina »prispevkov« ni podpisana, pod nekatere pa so avtorji – piparji zapisali svoje ini-

Mati: Pojdi ponj in mu reči, da morajo takoj domov.

Janezek: Oče ne bodo šli, ker ravno bilard igrajo.

Mati: (jezna) Pravim, da pojdi, jaz mu bodem že dala tiste pro... .. kugle, ko pride domov.

Janezek: (proti očetu v kavarni) Oče, brzo pojdite domov, so mati rekli.

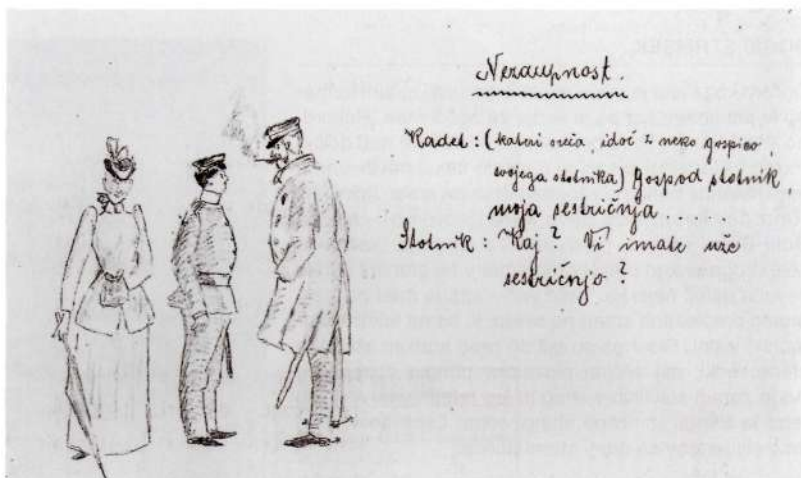
Oče: Kmalo pridem, sedaj bilard igram.

Janezek: Le brzo pojdite, saj doma tudi lahko biljardirate.

Oče: Kako to?

Janezek: Ker so mati rekli, da Vam bodo že dali tiste pro... .. kugle, ko domov pridete.

Mnoge šale se seveda dogajajo v gostilnah ali pa so posledica tistega, kar se je tam popilo. Neredke so tiste, v katerih sta glavni osebi rekrut in korporal oziroma tiste iz vojaških krogov.

cialke. Največkrat se pojavijo začetnice B. K. – Bogumil Kajzelj. Zgovorne ilustracije s svinčnikom spremljajo skoraj vsako zgodbico. Očitno so imeli prav vsi piparji zraven svoje prste, čeprav Ivan Korenčan v svojih spominih za »piparja šaljivca in humorista« označi Toneta Škofa.

Svoje so prispevali verjetno tudi »nepiparji«, saj je v tej številki objavljena tudi »listnica uredništva«, ki pravi: »Zaradi preobitega gradiva, ni nam bilo mogoče prijavi ti dopis 'gospica z linirjom v ustih'. Zategadelj sledi v prihodnji številki.«

Sicer pa se kar precej dovtipov nanaša ravno na gospice in gospodične, kot na primer tisti z naslovom *Skrita hudobnost*:

Gospod: Povejte mi, gospodična, zakaj da imate vašega psa tako radi, saj je vendar tako grd.

Gospodična: Rada ga imam zaradi tega, ker je uže od otročjih let pri meni.

Gospod: Za Boga! Ali je mogoče, da pes doseže tako starost.

Če pa je gospodična imela srečo, da si je ustvarila družino, je lahko nastala takale situacija:

Mati: Kje si našel očeta?

Janezek: V kavarni.

Podčastnik proti rekrutu: »Jaz sem vam uže tolikokrat rekel, da med korakanjem gobec in korak držite.«

Tudi politične in narodnostne zadeve piparjev niso puščale hladnih:

»Zakaj se nemško gledališče toliko časa vzdrževati za-more?

Zato, ker ga Slovenci podpirajo.«

Norčujejo se tudi iz spakedrane slovenščine ljubljanskih meščanov, če jo ti seveda sploh uporabljajo; ugotavljajo namreč, da je nekaterim gospicam, ki se sicer štejejo za Slovenke, govoriti slovensko preordnar in da na ulicah le nemško ali francosko govorejo.

Takole pa se je slišala slovenščina v pogovoru z *iblanskim* purgarjem:

»Ampak na ta nove kranjske cajtenge sem biu pa šreklih fuhtig. Tako špraho imajo, da že en ordentlih iblansk purgar teh šrajbarjev zastopt ne more. Tku naumen se ausdrikajo da se jeh ne anscola brat. Pa kaj se bova štrajtala, moja stara se bo giftala, če ne pridem v pravem cajt damu.«

Seveda pa piparji niso mogli obiti svojih ljubljenih planin – njim, zlasti pa prigodam na njih, je prav tako posvečen marsikateri verz in dovtip.

Svoj časopis so piparji predstavili tudi v pesmi z osmimi kiticami in prva pravi takole:

»Na hribu Drenikovem šaljivc razgraja,
On drega, tud zbada, znancem naznanja
Poboljša naj se kar urno vsakdo –
Sicer zagrabi šaljivec ga grdo.«

Preveč grdo in preveč hudo pa »Planinski šaljivec« verjetno ni zagrabil nikogar. Nameni avtorjev so bili vse prej kot zlobni. Druženje, prijateljstvo, vedrina in zvrhana mera humorja so bili tisto, kar je iz Planinskih piparjev ustvarilo tako zanimivo in prijetno družino. Če k temu dodamo še njihov ravno prav velik ponos, da so

Slovenci, lahko dobimo neprecenljiv življenjski napotek, ki po stotih letih še zdaleč ni zastarel in ni izgubil niti kančka svoje aktualnosti in uporabnosti.

Opomba: Kot vire pri pisanju članka sem uporabila Planinske vestnike, predvsem PV 1933 – Henrik Lindtner: Planinski Piparji ter PV 1951 – Ivan Korencan: Iz torbe zadnjega »Piparja« in seveda zabavni list Planinski šaljivec, 7. julij 1895; št. 3, I. letnik.

V CORDILLERI BLANCI JE PREPLEZANA IZREDNO TEŽAVNA SMER

ČEZ SFINGO PROTI JUŽNIM ZVEZDAM

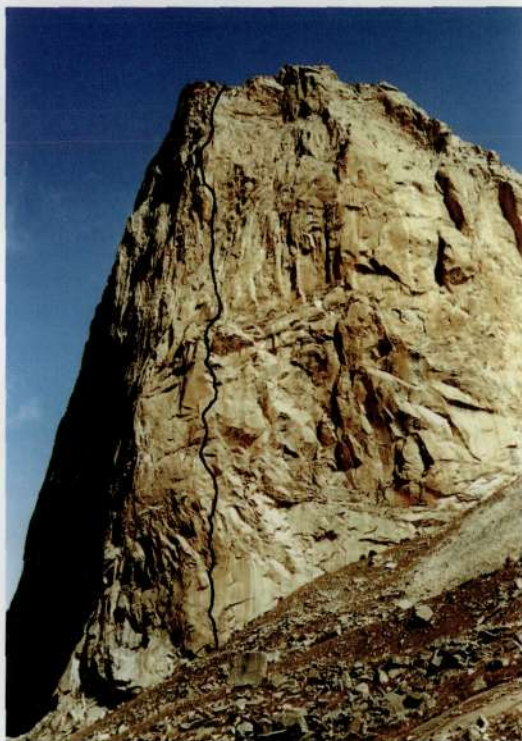
BORIS STRMŠEK

Do lanskega leta je bilo v največji perujski skalni formaciji le pet smeri, kar pa je sedaj že zgodovina. Rekordno leto v Sfingi (Torre del Esfinge – 5325 m) nad dolino Paron v Cordilleri Blanci je prineslo nekaj novih smeri, med katerimi trenutno zagotovo izstopa smer Južni križ (Cruz del Sur) naveze **Silvo Karo** (Slovenija) – **Mauro Bole-Bubu** (Italija), predvsem zaradi tega, ker je to šele druga prosto preplezana smer v tej granitni gori in seveda daleč najtežja. Celo več – spada med najtežje prosto preplezane smeri na svetu, ki so na takšni nadmorski višini. Sicer pa so bili do pred kratkim obiski te stene redki, saj večina plezalcev prihaja v perujske Ande zaradi številnih v sneg in led odetih vrhov, poleg tega je Sfinga iz doline slabo vidna. Lepo se vidi od vrhov Huandoy na drugi strani doline.

VSE JE OKOLI 7. STOPNJE

Vsi trije smo odpotovali v Peru 23. junija lani, naslednji dan smo nadaljevali pot iz Lime v mesto Huaraz (3100 m), 27. junija pa smo od tam že prispeli v bazni tabor pod Sfingo, ki je 4650 metrov visoko. Pravzaprav zelo visoko, tudi za himalajske razmere. Nekaj težav je bilo nato s privajanjem na višino; tretji dan po prihodu v bazo je moral Bubu celo nazaj v dolino, podobne težave pa so imeli tudi nekateri drugi plezalci, ki so prihajali pod Sfingo. Po njegovi vmitvi v bazo je vsa stvar počasi stekla in vzpon se je lahko pričel zares. Silvo je prvi raztežaj preplezal že 29. junija, ko sem varovanje zaradi Bubujeve slabosti prevzel kar jaz, in prvih 35 metrov ocenil s 6b+. Dobro za segrevanje! Nekoliko je bilo treba očistiti počti, v katerih je bilo nekaj zemlje in vegetacije, na splošno pa je skala v tem delu stene zelo dobra.

Silvo in Bubu sta prvotno nameravala plezati v južni steni, kjer je skala slabše kvalitete, poleg tega pa je le okoli dve uri jutranjega sonca. Ker je bil njun namen predvsem prost vzpon, sta se odločila za levi del vzhodne stene, ki je polovico dneva v soncu. Španska naveza, ki je poskušala v južni steni, se je po raztežaju in pol prav tako odločila za vzhodno steno, ostale naveze, ki so prihajale pod Sfingo, pa o južni steni sploh niso

El Estinge (5325 m) z včrtano smerjo Cruz del Sur (Južni križ)

razmišljale. Za opremljanje smeri sta imela Silvo in Bubu tudi veliko svedrovcev, predvsem za varovališča, nekaj pa sta jih namestila na ključnih mestih v težjih raztežajih. Pri plezanju je bila potrebna oprema od klinov in frendov do zatičev. S seboj sta imela tudi visečo posteljo (portaledge), vendar sta se zaradi bližine baznega tabora – od stene je oddaljen slabo uro – nato odločila za fiksne vrvi, vsaj v spodnjem delu. Tako smo se vselej vračali v bazo, ki je prav lep raven prostorček z odličnim razgledom na Huandoye, blizu pa je bila tudi voda. Fiksne vrvi smo potrebovali tudi zaradi snemanja in fotografiranja, Silvo in Bubu pa sta se odločila, da

bosta nato zgornji del stene v enem poskusu poskušala preplezati brez fiksnih vrvi.

Dne 3. julija sta nadaljevala plezanje in ta dan je Bubu preplezal, opremil in očistil zahteven 50 metrov dolg raztežaj po gladki zajedi s tenko počjo. Naslednji dan je ta raztežaj preplezal tudi prosto in ga ocenil s 7c. Še isti dan je Silvo preplezal in opremil še enega, ki je bil nekoliko daljši in mogoče še težji, kar je takoj nato potrdil Bubu, ki ga je prosto preplezal v prvem poskusu. Spodnji del po počeh je 7b, zgoraj pa je treba iz poševne zajede splezati čez gladko in nekoliko previsno ploščo do luske in nato dalje po tenki počki – 7c+. Posnamem Bubujev vzpon in naredim nekaj fotografij, zaradi nerodnega položaja pa sem bil na robu padca. Če bi mi zdrsnilo, bi odletel tudi Bubu. Tokrat nismo padali, pa tudi na splošno ni bilo padcev, razen enega kratkega v naslednjih dneh, ki ga je uprizoril Bubu z odtrganim oprimkom v roki. Po dnevu počitka 6. julija še Silvo prepleza oba raztežaja prosto, obenem pa dodata še dva nova – 7b+ in 5b, kar ju privede do večje gredine pod gladkim stebrom sredi spodnjega dela stene, ki smo ga poimenovali Nose.

V teh dveh dneh odidem v Huaraz. Iz baze pešačim skoraj do Caraza, ker ni prevoza, kljub temu sem popoldne že v Huarazu. Skoraj 30 kilometrov sem opravil, toda imel sem priložnost bolj spoznati tukajšnjo pokrajino. Po elektronski pošti pošljem nekaj podatkov in fotografij na našo internetno stran domžalskega radia Hit (www.r-hit.si).

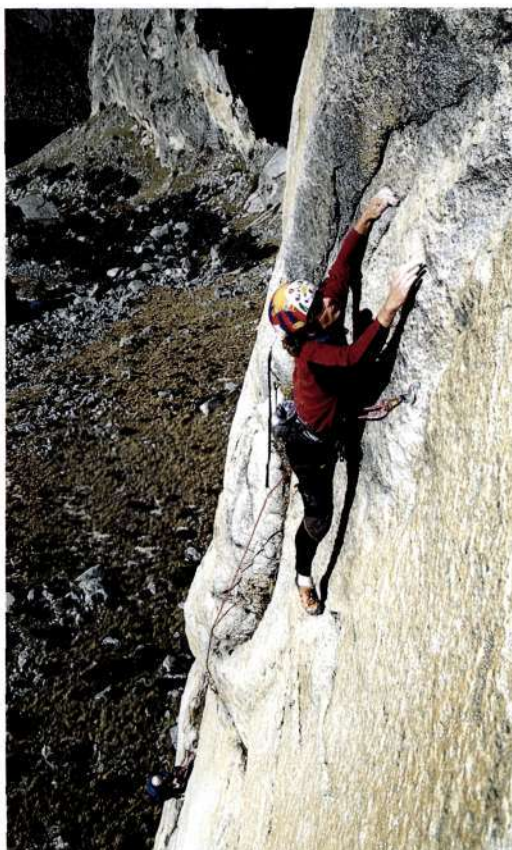
ŽIVLJENJE NA MAJHNI BRZINI

Dan po moji vrnitvi smo spet skupaj v steni. Pozna se že, da smo dobro aklimatizirani, saj brez težav hodimo in plezamo. Sicer pa Silvo tako ni imel večjih težav, Bubu pa je sedaj tudi O.K. Po desni strani Nosa nastanejo trije novi raztežaji – 7b+, 7b in 7a+; sedaj plezata vse na pogled. Izredno lep in fotogeničen je prvi raztežaj ob Nosu, ki poteka najprej po zajedi do manjšega stebra, nato pa čez precej gladko ploščo, ki je na srečo nekoliko nagnjena in se nadaljuje še tudi v naslednjem raztežaju. Tam je bilo treba plezati in vrtati obenem; naša plezalca sta to zmogla kar na pogled. Dalje so spet počki, ki jih je treba očistiti, ta dan pa zaključimo nad Nosom. Naslednji dan preplezata še tri nekoliko lažje raztežaje (6a+, 6b+, 4a) in dosežeta poševno gredino sredi stene, kjer poteka smer iz leta 1987. Do tukaj imamo sedaj fiksne vrvi, od tukaj dalje pa je treba splezati v enem kosu do vrha.

Ta dan sem se sam povzpел na vrh desno od Sfinge (5380 m) zaradi posnetkov stene, vendar je bil pogled na našo goro bolj slab, zato pa tura toliko bolj zanimiva in lepa. Po desni grapi sem se povzpел navzgor, prečil vrh in nato sestopil po zahodnem grebenu do Sfinge in po levi grapi navzdol. Nekaj metrov pod vrhom prve grape je bilo treba splezati čez skale – 5b, saj se po sipkem snegu, ki je prekrival gladke plošče, ni dalo, sneg v grapi pa je imel naklonino od 30 do 60 stopinj. V skalah pod sedlom me je prav pošteno zazebló v roke in sem si jih nato kar dolgo ogreval. Ko sem sestopil navzdol pod Sfinjino steno, sem se srečal s Silvom in

Silvo Karo v drugem raztežaju perujske Sfinge

Takole je plezal Bubu v spodnjem delu Sfinge v Peruju.

Foto: Boris Strmšek 29

Kako nenavadno – sredi stene je poganjal kaktus z zelo nenavnim cvetom

Bubom in smo nato skupaj odšli do baze. Čakal nas je dan počitka, nato pa vzpon proti vrhu.

Življenje v bazi je bilo prav »na majhni brzini« in polno lenobe, kar pa je prav prijalo po dnevih naporov. Dan brezdelja se je vselej precej vlekel, toda to ni bilo nič proti noči, ki je zapolnjevala skoraj polovico dneva. Večere smo si popestrili s pogovori. Delali smo načrte, razmišljali o različnih možnostih našega vzpona, si pripovedovali zgodbe s številnih naših poti po gorah, včasih pa tudi poslušali glasbo iz majhnega kasetofona, ki je na koncu že pošteno zavijal. Na začetku sem imel v bazi celo prenosni računalnik, na katerega sem shranjeval fotografije, ki smo jih naredili z digitalnim fotoaparatom. Ker ni bilo v bližini električnih vodov, ni bilo mogoče polniti baterij, zato sem ga ob prvem odhodu v dolino pustil kar v našem hostlu. Sicer pa je bila okolica zanimiva; prav presenetljivo je bilo, da je cvetelo veliko rož, čeprav je bilo zelo visoko, povrh vsega pa je bila še zima. Na južni polobli poteka vse prav nasprotno kot pri nas, zaradi bližine ekvatorja pa te zime nismo toliko čutili. Noči so bile dokaj mrzle, vselej pod ničlo, toda dnevi so bili topli, vsaj dopoldne, ko nas je grelo sonce. Popoldne so velikokrat oblaki zakrili sonce, v steni pa se nam je tako vselej skrilo za rob. »Najprijetnejša« so bila jutra, ko je bilo treba iz tople spalne vreče: najprej je seveda padlo nekaj ivja s šotoru za ovratnik, nato pa smo z otrplimi prsti pripravljali zajtrk. Naokoli je bilo vselej vse belo od zmrzali, voda v plastenkah pa je bila

zmrznjena, razen tiste, ki smo jo dali zvečer v spalne vreče. Zjutraj se nismo tuširali. Tudi zvečer ne. Sredi sončnega dne, seveda ob dnevih počitka, smo se srečevali nekoliko поблиže z vodo in obenem sanjali o kadi, vroči vodi, peni...

AKROBACIJE NA SKALI NAD STENO

V tem času je prišlo v bazo še precej drugih plezalcev. Nekaj Špancev, eden je plezal solo, pet Američanov, pet Argentinec, Šved in Južnoafričan ter štirje Angleži, ki pa so najavili še eno angleško skupino, ki je prišla malo pred našim odhodom v dolino. Bazni tabor je bil že prav pisan. Razen Angležev so vsi plezali zelo počasi, tako v novih smereh kot tudi v skoraj klasični smeri iz leta 1985, ki je do sedaj edina prosto preplezana smer v steni: najtežji del je menda 7a. Dva Angleža sta jo preplezala v enem dnevu, seveda prosto, nekaj drugih navez pa je prišlo le do polovice in nato obrnilo. Sedaj smo bili počasi na vrsti tudi mi, da zaključimo svoj vzpon. Seveda na vrhu.

Dne 10. julija smo se s prvim soncem odpravili v steno, čeprav se je Bubu počutil nekoliko slabo, verjetno zaradi hrane. To je bil sedmi dan v steni. V dveh urah smo bili na vrhu enajstega raztežaja, kjer so se končale naše vrvi. Kar visoko in kar naporeno! Silvo in Bubu sta nato plezala, jaz pa sem žamaril za njima. Zgornji del je bil nekoliko lažji od spodnjega, kljub vsemu pa v večini lepi skali. Pet zelo dolgih raztežajev po zajedah in počeh nas je ob 13.30 pripeljalo do vrha (6a, 7a+, 6a+, 6b+ in 5a), kjer je bil odličen razgled na jezero Paron in sosednje vrhove. Zadnji raztežaj sva z Bujem preplezala skupaj na vrvi, Silvo pa naju je že čakal na zadnji polici pod robom stene. Uro in pol smo preživeli na vrhu in uživali na soncu. Snemanje, fotografiranje, Bubu je izvajal tudi akrobacije na skali, ki je visela daleč nad steno, ob treh popoldne pa smo se pričeli spuščati nazaj čez steno. Med spustom smo pobrali nekaj vrvi in druge opreme, nekaj pa smo si pustili za prihodnje dneve, ko smo šli še enkrat v steno in posneli nekaj filma.

13. julija smo se poslovili od vseh v baznem taboru in se odpravili v dolino. Silvo in Bubu sta se dolgo odločala o imenu smeri, na koncu pa smo jo imenovali po ozvezdju na nebu, ki smo ga gledali vsak večer in je vidno samo na južni polobli – Južni križ ali špansko Cruz del Sur.

V smeri so ostala opremljena sidrišča; vse skupaj je v smeri 33 svedrovcev in 16 klinov, od tega 17 svedrovcev in 12 klinov na sidriščih. Najtežji raztežaj je

Silvo Karo bo v ponedeljek, 19. februarja 2001, v Linhartovi dvorani Cankarjevega doma v Ljubljani ob 19.30 predstavil svojo alpinistično pot. Pokazal bo tudi filma Cerro torre, južna stena, in najnovejši film – Sfinga. Vzemite si čas in pridite! Po dolgem času bosta spet na sporedu domači film in vrhunski alpinizem, za spremembo v še vedno mitološki Južni Ameriki.

ocenjen s 7c+ (drugi), obvezna prosta mesta v smeri pa so do 7a; smer je dolga 800 in visoka 650 metrov. Za ponovitev je potrebnih nekaj friendov in zatičev, pa tudi nekaj različnih klinov je priporočljivih. Za plezanje je priporočljiva dvojna, 60 metrov dolga plezalna vrv. Sonce je v steni od 7. do 13. ure. Dostop do baznega tabora je od jezera Paron (4200 m) najprej daleč proti levi do skalnega grebena, nato čez njega in navzgor po široki grapi do grebena približno 4650 metrov visoko. Od tam je še 10 minut hoje na isti višini do ravnega platoja, kjer je 50 metrov stran tudi voda. Pot je sedaj zaradi številnih plezalcev dokaj dobro vidna, deloma je tudi označena, za vzpon od Parona do baze pa je potrebno okoli dve uri. Od baze do stene je pot namarkirana s skalnimi možici. Nekateri redki plezalci se utaborijo kar pod velikimi balvani, ki so 15 do 20 minut od stene, vendar tam blizu ni vode. Vreme je okoli Sfinge večinoma dobro, tudi takrat, ko so drugi vrhovi v oblakih. Padavine so redke, v 17 dneh je trikrat zvečer malo snežilo, z jutranjim soncem pa je sneg takoj izginil. Vreme se običajno poslabša ob spremembah lune. Lega Sfinge je zelo ugodna, saj običajno slabo vreme prihaja iz Amazonije, ker pa je naša gora povsem na drugi strani Cordillere Blance, do tja oblačnost skoraj ne pride, saj se ustavi na vrhovih v osrednjem delu te gorske verige.

PERSPEKTIVNO ZANIMIVE GORE

Za pot od Huaraza do Caraza in dalje do Parona je najbolje uporabiti lokalne prevoze; Huaraz-Caraz ali v obratni smeri je cena 4 sole na osebo (1 USD = 3,5 sole), Caraz-Paron je 50 do 70 solov na avto, nazaj navzdol pa 5 do 10 solov na osebo. Prevoz v dolino načelno ni težko dobiti, saj skoraj vsak lep dan pripeljejo koga do jezera, če nimate sreče, pa je po cesti do prvega lokalnega prevoza dobre tri ure hoje oziroma okoli 20 kilometrov. Lokalni nosači računajo 40 solov na dan, prevozi in nosači v agencijah pa so precej dražji, vendar vsaj za dolino Paron niso potrebni. V mestih in na potovanjih je treba zaradi tatov in zmikavcev na opremo dobro paziti; pravijo, da moraš imeti na prtljagi vselej eno oko in obe roki.

Stena Sfinge ponuja še dobre možnosti za nove smeri, vendar bo ob takšnem obisku, kot je bil lani, prostora za nove kmalu zmanjkalo. Nižje nad dolino Paron je še nekaj strmih sten, ki pa so večinoma poraščene ali pa je skala slabše kvalitete, zagotovo pa bodo v prihodnosti pritegnile plezalce. Poznavalci tukajšnjih gora pravijo, da je po sosednjih dolinah še nekaj zanimivih skalnih sten, ki pa do sedaj niso zanimale plezalcev, saj so večinoma prihajali zaradi nekaterih popularnih lednih vrhov in njihovih sten. A tudi v tistih je še veliko možnosti za nove smeri, predvsem v Cordilleri Huayhuash, kjer je zelo malo raziskanega in preplezanih le nekaj smeri. Verjetno je manj obiskana zaradi oddaljenosti (dan in pol vožnje iz Huaraza), kar pa je še vedno precej bližje kot so gore v Himalaji, predvsem pa so Andi cenejši in organizacijsko enostavnejši, saj ni nobene administracije, dovoljenj in taks (razen za Nacionalni

park Huascaran) kot v Nepal. Pravzaprav ste lahko že v dveh dneh iz Evrope v baznem taboru pod gorami. Zagotovo pa se splača priti v te kraje tudi zaradi izredno pestre in pisane narave ter prijaznih ljudi. Pa tudi zaradi lepih barv sončnih zahodov, ki smo jih opazovali iz baze.

Peru, Cordillera Blanca, dolina Paron; Sfinga – 5325 m – Smer: Cruz del Sur (Južni križ) – Dolžina: 800 m, višina: 650 m – Ocena: maksimalno 7c+, obvezna mesta 7a.

Plezala: Silvo Karo (AO Domžale, MORS) in Mauro Bole-Bubu (Italija). Fotograf in snemalec: Boris Strmšek (AAO Kozjak, PD Večer). Vsi trije smo vrh osvojili 10. julija 2000 po sedmih učinkovitih dneh v steni. Oprema za ponovitev: vrv 2x60 m, različni klini, zatiči, metulji.

Odpravo so podprli: Radio Hit – Domžale, Krekova banka, Občina Domžale, CA SKB Lizing, KA PZS, PD Domžale, Elux Ptuj, Elektro Ljubljana, North Face, Boreal in NES.

Križevnik

VERA PIPAL

Danes v planinski dnevnik sem vpisala, da Križevnik med vrhovi sem iskala in ga zlahka prepoznala.

Z Olševe je lep gospod, čuva nam Robanov kot, se ozira na Ojstrico, se spogleduje z Zelenico.

Sosed Poljskih je devic, Molički peči dober stric. Bil je, ko me ni bilo, bo, ko mene več ne bo.

Tiste gmajne tam pod Križko

VINKO HROVATIČ

Tiste gmajne tam pod Križko niso več, kar so bile, saj samoto vso deviško zdaj preglasil človek je.

Tam poseda v svoji koči, pesmi glasno poje si, dan tam vsak mu omogoči, da pozabi vse skrbi.

Tu goji planinsko cvetje, rododendron, encijan, to njegovo je imetje v znak, da je planinam vdan.

PODVIG ZA SLOVENSKO KNJIGO REKORDOV

TINE LENARČIČ

Gorskega ultramaratonca **Radovana Skubica-Hilarija**, 47 let starega Zagorjana, poslovodjo trgovine Maraton šport v Trbovljah, pozna slovenska planinska in druga javnost že več let. Dolga leta se namreč ukvarja z gorskim tekaštvom, vendar ne kot tekmovalec, pač pa kot človek, ki je tesno povezan z naravo in ljudmi, pa tudi z vsemi deli naše domovine. Njegov pristop na posamezne vrhove in tudi v pokrajino pa je povezan s hitrejšim korakom od običajnega in z leti je to postal lahkotni tek ne le na bližnje, pač pa tudi na daljne vrhove in v oddaljene kraje. Iz leta v leto se je loteval zahtevnejših projektov. Pred leti je opravil ultramaratonski tek po slovenski planinski poti od Maribora do Ankarana, leta 1999 je obtekel Slovenijo po celotnem obrobju, kar je bil dotlej najdaljši tek, dolg 1160 kilometrov.

Leta 2000 pa se je lotil enkratnega projekta, ki ga je imel v načrtu izpeljati že leta 1998. Želel je preteči pot s Kuma (1220 m) v Zasavju v občini Trbovlje do vrha Mont Blanca (4807 m) v Franciji. Načrt je dejansko tudi izpeljal, in sicer v času od 28. julija do 9. avgusta 2000, predvsem ob pomoči glavnega sponzorja, Občine Trbovlje, in še nekaterih drugih podjetij in posameznikov. Na to pot, ki je dotlej še ni nihče niti prehodil in še manj pretekel, se je pripravljval dalj časa. Vsak dan je pretekel po hribovitem svetu okoli Zagorja in Trbovelj od 25 do 30 kilometrov.

Radovan Skubic-Hilarij je odšel na pot v petek, 28. julija, ob 8. uri izpod zvonika cerkve sv. Neže na Kumu ob navzočnosti preko sto planincev in drugih občanov iz Zasavja, predvsem iz Trbovelj, ki so tekača pospremili z najboljšimi željami. Župan občine Trbovlje **Ladislav Žiga Žgajnar** je Skubicu zaželel uspešno pot in srečno vrnitev, predvsem pa, da v najkrajšem možnem času doseže tako zaželeni cilj – pristop na najvišjo evropsko goro Mt. Blanc po začrtani smeri. Ob tem je tekaču izročil originalno rudarsko svetilko »ziherico« za župana Chamonixa v Franciji hkrati s poslanico občine Trbovlje s pozdravi in opisom rudarskega mesta Trbovlje, ki bo z leti prenehalo kopati premog. Skubicu je izročil tudi gorski cepin z ovito zastavo občine Trbovlje, da jo razvije na cilju, na vrhu Mt. Blanca. Navzoči so toplo pozdravili besede župana in pritrdili izrečenim dobrim željam. Posebej je tekača pozdravil še župan občine Hrastnik **Leopold Grošelj**.

Vidno zadovoljen je Skubic v lahnem teku odšel na pot s Kuma preko južnega dela Trbovelj ob glasnem spodbujanju in ploskanju vseh, ki so tekača pospremili z vrha Kuma in ob njegovi poti. V njegovem spremstvu s kombijem so bili še tekačeva žena in oba sinova ter prijatelj, ki je bil sofer.

ENAJST PRELAZOV NA POTI

Skubičeva pot je potekala preko petih držav – Slovenije, Avstrije, Italije, Švice in Francije. Na svoji poti, ki je bila dolga blizu 1200 kilometrov z okoli 37 km vzponov in spustov, je Skubic pretekel gorske prelaze Falzarego (2150 m), Pordoi (2239 m), Sella (2240 m), Monte Giovo (2094 m), Stelvio (2755 m), Foscagno (2291 m), Bernina (2328 m), Julier (2284 m), Oberal (2044 m) in Furka (2431 m). Vmes je moral premagati še en prelaz, na katerega ni računal, tako da jih je bilo skupno 11. Občina Trbovlje je že prej seznanila vse občine oz. kraje, predvsem turistična središča, skozi katera je potekala tekačeva pot. Povsod so ga ljudje in predstavniki krajevnih oblasti toplo pozdravljali, sam pa je skupaj s spremljevalci – starejši sin je bil hkrati tolmač – razdeljeval prospekte in drugo propagandno gradivo občine Trbovlje.

Sicer pa je imel Skubic med potjo dosti težav. Med njimi je bil zagotovo zelo gost motorni promet z vlačilci, katerim se je moral umikati s ceste. V tem času je bila tudi kolesarska dirka Giro Dolomiti, zato se je s kolesarji pogosto menjaval na poti, vsi pa so ga pristrčno pozdravljali in spodbujali, posebno še direktor te dirke, ki se je zanj še posebej zanimal.

Tek na prelaz Stelvio (2755 m) je potekal lahkotno in je bil časovno kratek, čeprav je bil to najvišji prelaz na vsej poti. Spust proti Meranu na 340 metrov nadmorske višine v dolžini 21 kilometrov pa je bil za tekača prav ubijajoč. Seveda je bilo treba pot nadaljevati potem še več ur v izredno slabem, deževnem vremenu. Dan je bil nadvse naporen in le dobri fizični in psihični pripravljenosti se je moral zahvaliti, da takrat ni odnehal. Težave je imel tudi s tamkajšjo policijsko prometno patruljo, ker na cesti ni dovoljeno kolesariti, še manj pa pešačiti ali teči. Bili pa so zelo korektni, ko jim je razložil, kam ga vodi pot. Med tekom je imel – predvsem zavoljo slabega vremena – težave z mehurjem po prehladu, skrbelo pa ga je tudi, kako bo nadaljeval tek ob natrgani mišici na nogi. Pa je šlo.

V nekakšno uteho je Skubicu bilo, ko so ga v znanih in manj znanih naseljih, vaseh in mestih ter turističnih središčih pozdravljali ljudje in predstavniki krajevnih oblasti. Najslovesnejši je bil večer pred pristopom na Mt. Blanc. Podžupan mesta Chamonix je pripravil sprejem za tekača in spremljevalno ekipo. Ob tej priložnosti je Skubic izročil gostitelju rudarsko svetilko in pozdravno poslanico Občine Trbovlje in njenega župana L. Ž. Žgajnarja.

VELIČASTNI RAZGLEDI Z VRHA

Po 12 dneh ubijajočega teka je bil zadnji dan namenjen vzponu na Mont Blanc. Tu mu je priskočil na pomoč prijatelj **Mitja Kovačič**, alpinist in gorski reševalec iz Škofje Loke. Skubic je bil z njim tokrat že tretjič na

najvišjem evropskem vrhu, sicer pa sta skupaj prehodila poti na številne štiritisočake.

Zadnji dan, to je 9. avgusta, sta se zgodaj zjutraj in le z manjšo zakasnitvijo lotila vzpona iz Chamonixa na vrh. Kovačič si je že dan prej ogledal razmere pod Mt. Blanc, zato se je med potjo odločil, da ne gresta čez ledenik, ker so bile razmere nevarne. Malo prej se je na tem območju utrgal snežni plaz s pogubnimi posledicami. V Chamonixu so mu ponujali posebnega vodiča, domačina, vendar se z njim ne bi mogel pogovarjati niti ni poznal njegovih sposobnosti.

Kljub dolgotrajnemu teku Skubic pri pospešenem vzponu na vrh Mt. Blanca ni v ničemer zaostajal in tempo nikakor ni popuščal, oba pa sta hotela dokazati, da se da priti iz Chamonixa na vrh v enem dnevu. Med potjo sta morala tu in tam spremeniti smer vzpona zaradi številnih gornikov, ki so se vzpenjali ali sestopali. Bile so številne naveze, kjer bi morala čakati uro ali več, da bi lahko nadaljevala pot. Tak primer je bil pred zadnjo kočjo na višini okoli 3800 metrov, ko sta morala naprej po stranski smeri. Privezala sta se le zadnjih dvesto metrov.

Na vrh Mt. Blanca sta stopila v poznih popoldanskih urah. Kakor sta ugotovila, se le redkokdaj nudi tako veličastna slika: neverjeten je bil občutek, ko sta stala na vrhu. Vse težave prejšnjih dni so bile pozabljene in od veselja sta se solznih oči objemala ob tem izrednem doživetju. Na vrhu sta bila takrat še dva tuja alpinista, ki sta Skubica in Kovačiča poslikala, nato pa sta po njenem odhodu sama v tišini uživala nepopisno srečo. To pa je bilo tudi vse plačilo za ves trud, ki ga je maratonec Skubic vložil v večmesečne priprave in izvedbo.

Oskrbnik v spodaj ležeči koči kar ni mogel verjeti, da sta bila kaj takega zmožna izpeljati v enem dnevu. Bila sta deležna posebne pozornosti.

VELIKI NAČRTI – TUDI TEK NA OLIMP

Po dveh dneh se je Skubic skupaj s spremljevalci vrnil domov. Ob prihodu mu je Občina Trbovlje pripravila lep in nikoli pozabljen sprejem. Deležen je bil mnogih čestitk in priznanj z vseh strani. Sam Skubic pa je bil hvaležen glavnemu sponzorju, Občini Trbovlje, in številnim drugim sponzorjem, ki so mu v različnih oblikah pomagali izpeljati načrt.

Med tekom je bil Skubic oblečen le v lahka oblačila. S seboj je imel mobilnik, s katerim je stalno vzdrževal stike s spremljevalno ekipo. Ta mu je namreč na dogovorjenih točkah pripravila okrepčila – sendviče s slanino in napitke. Najboljši med temi je bil razredčen jabolčni sok in isostar z zadostnimi hidrati. V popoldanskem času je pil le razredčene sokove s ščepcem soli in občasno kakšno pivo. Obilnejše obroke je imel zvečer po pretečeni etapi tistega dne. Vsak večer se je nasitil s testeninami, ki jih je pojedel velike količine. Prenočeval je skupaj s spremljevalno ekipo v glavnem pod šotorom. Hudo je bilo v času hudih nalivov, ko je bilo vse mokro, od oblek, perila in obutve do šotora, možnosti, da bi to kje posušili, pa ni bilo. Pa tudi hladno je bilo na nekaterih etapah, posebno na visokih prela-

Gorski maratonski tekač Radovan Skubic-Hilarij na cilju enega od preštevilihtevkov, ki se jih je doslej že lotil in jih uspešno izpeljal.

zih. Med tekom je tekač porabil več parov nogavic in več parov tekaških čevljev. Zdravstveno, razen prehlajenega mehurja in natrgane mišice, ni imel težav. Trd vsakodneveni trening v preteklih mesecih in letih se mu je bogato obrestoval. Zato tudi žuljev na nogah ni imel. Zelo pa so vsi skupaj pogrešali avtodom – kombi je premalo, posebno za počitek in spanje.

Radovan Skubic je neuničljiv. Računa, da bo še vsaj deset let lahko tekel. Zato so tudi njegovi načrti veliki. Prejel je namreč vabilo za tek na Olimp v Grčiji. Tek bi leta 2003 združil s praznovanjem Abrahama. Tek bo dolg okoli 1600 kilometrov. V letu 2001 ima v načrtu tek na otok Rab. Najpomembnejši načrt pa je tek po slovenski planinski Poti kurirjev in vezistov. To pa seveda ni vse. Poln je še drugih načrtov za leta naprej.

Ob vsakokratnem pogovoru pa Skubic poudarja, da njegova tekaška dejavnost v gorskem svetu in tudi v nižinah nikakor ni povezana s kakšnimi tekmovalnimi nameni, zato teče sam. Rad ima svojo domovino, rad ima svojo družino, rad ima ljudi, predvsem pa je neverjetno navezan na naš gorski svet. Svoje vsakodnevne poti na območju Zasavja, tako na Zasavsko Sv. goro, Čemšeniško planino, Planino, Mrzlico, Kum, kakor tudi na oddaljenejših vrhove in grebene je prehodil oziroma pretekel že nešteto krat in še vedno najde na teh poteh kaj zanimivega in privlačnega.

Da bi mu zdravje služilo še dolga leta!

ZA DEŽELO JE ČAST, ČE IMA GORE Z LEPIMI IMENI (1. del)

GREBEN, KI SE GA NI MOGOČE NAVELIČATI

FRANCE MALEŠIČ

*Ali boš prišel enkrat k nam,
pokazal ti bom mlade cigane ...*

Bilo mi je sedem let, ko je oče začel graditi hišo. Stari zidar **Andrej Vrhovnik**, po domače **Šuštarjev**, ki je zlagal velike kamne drugega na drugega in vmes nametaval beton, se je nekoč, ko sva bila sama, zaupno sklonil k meni in mi obljubil nekaj posebnega – mlade cigane.

Kaj neki bi bilo to?

Cigane sem takrat že poznal, saj so se včasih oglasili pri nas. Pod našo šolo v Mekinjah je v Logu ob bregu Kamniške Bistrice, ki smo mu po domače rekli čisto enostavno Voh, v leseni kočici prebivala Ciganka s sinom Stankom. Z nami je hodil v prvi razred in nas je nekoč povabil na obisk, kjer bomo videli njegovega morsklega prašička. A ko smo prišli za vodo, bi morali za to plačati nekaj dinarjev. Praznih žepov seveda s prašičkom ni bilo nič.

Šuštarjevega ata nisem upal vprašati, kaj so to mladi cigani. Slutil pa sem, da so nekaj čisto drugega kot običajni Cigani. Morda so to kakšne majhne živalce, neboljjeni mladički, nekaj tako mehkega in prijaznega kot majhni zajčki, ki smo jih imeli doma? Ali pa so to mladički kakšnih ptičev, gotovo pisanih in lepo pojočih?

Vse je bilo nekaj tako obetajoče lepega in skrivnega, da me je radovednost še dolgo mučila. Sosedove obljube nisem zaupal nikomur in dolga leta o tem nisem niti črnil. K prijaznim sosedom nikoli nisem upal, čeprav so bili čisto blizu nas in sem kasneje tam mimo hodil vsak dan, leta in leta.

In vendar je bilo v tem nekaj tiste skrivne radovednosti, ki me je gnala še marsikam.

ZELENI ZAČETKI

V Zeleniške špice naju je s **Francijem Baumanom** leta 1965 še kot začetnika peljal **Tone Škarja**. Začeli smo zgodaj, prišli mimo lovske kočice pod Črnim vrhom, čez katero je ležala debela bukev. Onstran Črnega vrha je bilo na južnem pobočju še travnato pobočje nekdanje planine Planica. Na Kamniškem Dedcu sva bila navdušena. Lahek vzpon in potem neznanski razgled na vse strani. Nato je šlo med rušjem in dalje po grebenu. Skušala sva pogledati na vsak rogelj, Tone naju pri tem ni oviral, le posredoval je, kadar mi ni bilo mogoče priti dol.

Potem se mi je med malico po bregu zakotalil nahrbtnik in sem skočil za njim... Lahko samo povem, da se takrat pravzaprav ni nič zgodilo.

Med ruševjem na sedlu pred Staničevim vrhom so se še videle starodavne pastirske in lovske poti in desno spodaj je bila gosta trava stare planine Zelenica, ki je dala ime celotnemu grebenu. Dosegli smo Staničev vrh, a naprej je bilo še daleč. Takrat je bila hvalevredna

navada, da je večina plezala celoten greben. Naokrog pa je šel glas, da se tak vzpon lahko zavleče in le dobri ali pa lahkomišelniki so šli semkaj brez opreme za bivakiranje. Tone je presodil, da smo prepozni in iz škrbine za Staničevim vrhom smo enostavno odplezali navzdol. Tone je bil tisto poletje prvič namenjen v Himalajo in je po steni z lahkoto prišel za nama.

Malo sva bila razočarana, ker smo odnehali. Prvi bivak sva potem dočakala še isto poletje v navezi z **Božo Gorjanc**, **Jernejem Koritnikom** in **Francem Paplerjem** v novi direktni varianti severozahodnega raza Votlega vrha v Loški steni (saj je kar čudno, da imena tako lepega in samostojnega vrha tudi sedaj, ko je prišel vsaj na seznam naših dvatisočakov, niti ne zapišejo na zemljevidu). Bili smo žejni, lačni in utrujeni, noč nad Koritnico pa prav takšna, o kakršnih smo dotlej samo brali in sanjali.

Zeleniških špic je bilo potem še dosti in na najrazličnejše načine.

Sprva z vrvo in varovanjem, po raznih strmih, krušljivih in težavnih ovinkih, kakor nas je pač vodil neizkušeni

Debeli špic izpod mostu za Knofom

nos. Posebno v strmih Debelem špicu (ki sem ga v zadnjem zemljevidu Grintovci in še v članku o Ladji v dolini Kamniške Bele napačno označil kot Največji špic in mi je za to res žal!) smo po vsej sili hoteli kar naravnost po težjem in krušljivem namesto po znamenitem prehodu, ki ga je kasneje **Tine Mihelič** upravičeno poimenoval Nebeška lestvica. S predzadnjega vmesnega vršiča smo se vedno spuščali po vrvi, saj je bilo »za pripravnike vedno značilno, da nikakor ne vidijo lažjih prehodov in oprimkov, ki jim butajo v nos«. Kar nekam zamalo se nam je potem zdelo, ko so nam starejši omenili, da je pri grebenskem prečenju treba le poiskati naravne prehode in pri tem ni nujno stikati po čisto vseh rogljih in vršičkih. Če pri tem po nepotrebem preplezaš težavno mesto, ti za to ne bo nihče dal priznanja; čisto mogoče pa je, da te bo kdo nahrulil. In tako smo jih marsikdaj slišali že vnaprej.

Pogovor Dedca izpod Debelega špica z Lučkim Dedcem

Potem sva z **Marjanom Urbanijo** poskusila pozimi. V globokem in mokrem snegu nisva prišla daleč in sva se potem v strmi grapi učila, kako je mogoče priti navzdol s celo kožo.

ČEMU NEKI SLUŽI ALPINIZEM?

Leta 1968 nas je v Aiguille Verte v francoskih Alpah spodnesel plaz in se je pri tem najhuje poškodoval **Marjan Perčič**. Ostal je nezavesten v chamoniški bolnišnici. Ko smo prišli domov, me je **dr. Uroš Tršan**, ki nam je pomagal, povabil v Zeleniške špice. Bila sva navezana, šlo pa nama je dobro od rok. Na Staničevem vrhu je bil močič in v posodici nekaj lističev s podpisami nekaterih znanih alpinistov.

Tone Grušovnik in **Ivan Obrovnik** iz Ruš sta se leta 1964 kmalu zatem, ko sta bila tukaj, poslovila na vrhu **Hornove smeri** v Jalovcu.

France Urbanija je bil na listek napisal: Žuželke enodnevnic se rodijo zjutraj in umro, ko se dan sprevrže v noč. Daj jim še nekaj ur, pa bodo vedele, kaj je nočna skrivnost. In kako naj potem človek doume večnost...?

Uroš naju je podpisal in še nekaj pripisoval. Potem mi je zaupal, da Marjana morda ne bo več nazaj.

Naslednje leto je v Travniku vzelo tudi njega in **dr. Braneta Pretnarja**. Nismo mogli verjeti.

Odšel sem v Zeleniške špice, tokrat prvič brez vrvi. Na Staničevem vrhu sem prebral, kaj je bil napisal Uroš: Oblački na nebu, kam tako se vam mudi?

Vedno je bil poln otroškega navdušenja, zavzet pešec, običajno samo v vojaški srajci in opankah; pomagal je vsakemu in je za vsakogar dejal, da je njegov najboljši prijatelj. Še dostikrat sem se v hudem ali dobrem spomnil nanj in se zatekel v greben – edino zatočišče.

Thierry Maulnier je dejal: Šport je nekoristen. Nekoristen kot vse, kar pomaga prenašati življenje, kar ga upravičuje in plemeniti. Nekoristen je kot igra, saj tudi je igra. Nekoristen kot poezija; čemu neki služi poezija?

In potem se je **Lionel Terray** spomnil, da smo alpinisti pravzaprav osvajalci nekoristnega.

V roke mi je prišel Gruh, knjiga s podobami za odrasle **Eda Deržaja**, v njej pa je bilo omenjeno, da pravi dobro vzgojena deklica na prvem srečanju svojemu oboževalcu: Pojdi in se vrni, ko boš lahko z mirno vestjo trdil, da si plezalec.

Nekako takrat sem na vlaku naletel na **Heleno Lužarjevo**, sijajno alpinistko, ki je tudi svojega moža **Naceta Bana** navadila na plezanje. Omenila mi je, da je po Zeleniških tudi sestopila. Tako torej! Bilo mi je dovolj in greben je prišel na vrsto popoldne po službi, nato pa navzdol po njem.

VELIKA IN MALA KOVAČNICA, DEDEC IN NAJVIŠJI ROB ZELENIŠKIH ŠPIC

Nekega posebno srečnega dne leta 1977 me je prineslo po Šraj pesku na vrh Lepe glave nad Petkovo njivo (zanimivo, da se je veliko imen z leti spremenilo iz edninske oblike v množinsko, ne da bi bil za to kakšen resen razlog, npr. tudi Pasja peč, Podbevska peč in Za Loncem v Lučki Beli; v zadnjem času nekateri s tem mučijo tudi starodavno Dolgo njivo! Pasje peči in Petkove njive so se že toliko prijele, da ju bo težko spreminjati nazaj v prvotno obliko; vsaj druga imena pa naj le ostanejo takšna kot doslej). Tamkaj sva v votlini na severni strani leta 1964 s tabornikom **Janezom Novakom** našla dva lončena pokrovčka, za katera se je izkazalo, da sta stara vsaj 500 let. Pobral sem še nekaj

starih črepinj, slikal lusko v Lepi glavi, ki je bila videti kot nekakšen čoln, in se odpravil po prehodih povprek pod zgornjim delom Zeleniških špic.

Na jugovzhodnem pobočju Debelega špica sem naletel na nenavaden skalni čok v obliki glave. **Peter Skoberne** je zanj potem ugotovil, da se imenuje Dedec. Odkritij še ni bilo konec. Približal sem se Staničevemu vrhu, a pred mano je bilo še jugovzhodno skalno rebro. V njem je bila votlina z nizkim izhodom in sledovi gamsjih nog po tleh. Če se sklonijo gamsi, se splazijo skozerji po trebuhu in si tako prihranijo nekajstometrski ovinek, sem tako naredil tudi sam. Na južni strani Staničevega vrha me je čakalo kar nekaj votlin in najlepša je bila rov skozi sam vrh, sijajna, že pozabljena posebnost. Kar nekam nejeverno so me gledali, ko sem v *Krajevnih imenih v Grintovcih Vlasta Kopača (Gore in ljudje 1946 in 1947)* našel ime Kovačnica (Velika Kovačnica; Mala Kovačnica pa bi bil verjetno omenjeni gamsji prehod), potrdilo o tem pa tudi v seznamu imen **Pavla Kunaverja (V Kamniški Bistrici nekdanj, Kamniški zbornik V, 1959)**.

36 Dedec na jugovzhodnem pobočju Debelega špica

Zadnji vrh pred Srebrnim sedlom se po domače imenuje Najvišji rob Zeleniških špic. To opisno ime najpač ostane, dokler ne bi morda našli prvotnega, ki se je izgubilo (jezikoslovci pravijo, da sta tudi medved in čebela le opisni imeni, saj je prvi medjojed, druga pa buči; njuni prvotni imeni sta se izgubili, saj si ju naši davni predniki niso upali niti izgovoriti, da ju ne bi priklicali nadse). V tem doslej skoraj spregledanem dvatisočaku je veliko Okno in južno ob njem napol podrta kraška jama, v vzhodnem podstavku pa velika Medvedja glava. V jami smo prenočili 1. novembra 1994. leta, ko smo iskali nesrečnega **Tineta Turnška** in ga našli v megli malo nižje pod lahkim delom grebena.

ČE NE BOSTE PRIDNI, GRESTE V ZELENISKE

Spet drugič je šlo z dobrim **dr. Damijanom Meškom** po grebenu Planjave navzgor in v gosti megli po Zeleniških navzdol. Naslednjič s profesorjem **Janezom Mrakom** v megli navzgor in spotoma z zablodelima alpinistoma naprej in na pomoč planincu, ki je zašel, kasneje pa smo vsi skupaj srečali še dva, ki sta šla v napačno smer.

Nekoč sem tudi sam potreboval pomoč, ko me je nekoliko zamišljenega zadržal **Slavc Šetina**, da nisem šel za odlomljenim stopom navzdol v Repov kot.

Drugič sva z **Metodom Humarjem** tjakaj odšla pokadit pipo miru in še to bolj zaradi lepšega, saj sva že davno tega pozabila, za katere načelne malenkosti je šlo.

Potem je sledil pohod planincev – večinoma planink – planinskega društva SCT po grebenu v vedno slabšem vremenu. Nizka oblačnost se je stopnjevala z vetrom, meglo in dežjem, vse je bilo vedno bolj napeto. Neverjetno, kako malo vremena je bilo potrebno za veliko veselje po opravljenem vzponu.

Kasneje so prvi, zaraščen del grebena po nemarnem vedno bolj opuščali, čeprav so v njem izredno lepi skalni odstavki. Z **Janetom Volkarjem** in pokojnim **Mihom Lahom** smo se že davnega leta 1971 menili, da bi prehode malo obnovili. Potem pa je za Mihom ostal le še spomin v Razu željâ Kaiške gore.

Po Zeleniških se ni hotel nihče več basati po ruševju, ki je prekršilo vsa pravila. Največje je bilo prav na grebenu, prehodi so bili daleč spodaj. Zgodilo se je, da kate-rega od začetnikov, ki sem ga vzel s seboj v greben, potem sploh ni bilo več blizu. Sčasoma so na alpinističnem odseku mlade svarili, češ, če ne boste pridni, vas bo tale vzel s seboj v Zeleniške.

Pa v mojem receptu ni bilo prav nič drugega kot le to, da vztrajnost pomeni trmo v pravi smeri. Čeprav bi v tistem ruševju počival debelo uro, bi bil kljub temu čez pet minut spet hudo utrujen. Zato je treba biti stanovit in si privoščiti počitek šele na Staničevem vrhu. Potem pa le ne pozabi, da si prišel uživati. Nikar se ne trudi, da bi si zapomnil vse prehode in druge podrobnosti. Greben je dovolj dolg, da bo ostalo še kaj za drugič, saj ima kot vse gore navado počakati. Nikoli pa ne sili tjakaj nekoga, za kogar ne veš ali nisi prepričan, da je

skal vajen. Če bo potem dal samo roke iz žepov, bo to tudi tamkaj premalo – pa naj gre po deželi še tak glas, da je ta greben res čisto za vsakogar.

ŠE NEKAJ O ZGODOVINI

Zaradi nekaterih pomot naj ponovim nekaj o zgodovini.

Glede na omenjeni stari planini Planica in Zelenica je mogoče utemeljeno sklepati, da so bili prvi obiskovalci Zeleniških špic divji lovci in tamkajšnji pastirji. To potrjujejo tudi druga krajevna imena tega predela, ki sta jih zbrala **Kopač** in **Kunaver**. Najnovejše številne arheološke najdbe na vsaj desetih višinskih planinah (tudi na ne tako oddaljenih starodavnih planinah Na Stanu pod Kamniškim sedlom in na Petkovi njivi) razločno in nedvomno govorijo o obljudenosti naših gorá v prazgodovini, starem in srednjem veku (glej: **Tone Cevc**, *Davne sledi človeka v Kamniških Alpah, SAZU, Ljubljana 1997; Tone Cevc: Tri tisočletja Velike planine, objavljeno v XV. Kamniškem zborniku, 2000*). Obe omenjeni planini v Zeleniških špicah bosta prej ali slej prišli na vrsto tudi za arheološke raziskave in razkrili še marsikatero skrivnost. Z veseljem se bomo dali presenetiti.

Prvi izpričani obiskovalci posameznih vrhov in prehodov Zeleniških špic so bili **Valentin Slatnar-Bôs** in njegovi lovci. Ko je Bôs, poprej strasten divji lovec, pred 130 leti nastopil službo lovskega nadzornika, paše na večini visokogorskih planin ni bilo več. Nad vso Bistrico je našel le še nekaj gamsov. Začel je zares. Poznal je izročilo rokovnjačev, starih pastirjev in divjih lovcev. Temeljito je prehodil in pregledoval njihove poti, steze in prehode vsega svojega lovskega območja. Bil je rojen plezalec in je marsikaj preplezal prvi.

Celoten greben Zeleniških špic so poleti 1911 kot prvi turisti v dveh delih pod vodstvom **Bogumila Brinška** preplezali **Ivan Kovač**, Pavel Kunaver, **Ivan Michler** in **Ivan Tavčar**. Brinšek je poznal Valentina Slatnarja-Bôsa in druge lovce in poznavalce. Gotovo je govoril z njimi in se pozanimal tudi glede Zeleniških špic in bil verjetno že pred vzponom na nekaterih krajih oziroma vrhovih grebena.

In še nekaj o imenih. Dokler s skrbnim opazovanjem ne bo mogoče prepoznati tudi drugih že zapisanih starih imen v Zeleniških špicah in drugod, bi ne bilo prav izbirati novih. Res je, da bi veliko lepih krajev ostalo neopaženih, če ne bi imeli tudi lepih imen, vendar ne hitimo z uvajanjem novih. Ohranimo kar največ starih in skrbimo, da se nam ne izgubi še katero.

Nič hudega, če bo po vsakem odkritju nekaj zmešnjave. Najdeno staro ime Ladja je počasi spet pristalo na razgledni glavi nasproti Orglic v Kamniški Beli, Špegarca pa se je vrnila na svoje pravo mesto ob grebenu med Mešenikom in Kamniškim Dedcem.

DVOJNA IMENA NISO NIČ STRAŠLJIVEGA

Samo gorstvo ima kar tri imena, torej Kamniške in Savinjske Alpe in še Grintovci povrhu. O prvem imenu so dolgo govorili in pisali, da je bil to le upravnapolitični pojem, ki so ga vrli kamniški meščani kot Ta Kamelsko

Medvedja glava v vzhodnem podstavku Najvišjega roba Zeleniških špic

Foto: France Malešič

Mala Kovačnica – gamsji prehod v Staničevem vrhu

planino podtaknili **Belsazarju Hacquetu**, s čimer pa naj bi mislili le na planine južnih predgorij. Naivni Hacquet naj bi to razumel narobe in enostavno »prevedel ime v Steiner Alpen in je gorstvo s tem dobilo ime, ki ga nikoli ni bilo«. Kako lahkoten očitek dobremu staremu Bretoncu, ki je slovensko znal tako dobro, da je o slovenščini govoril kot o našem jeziku, v svoji Oriktografiji pa je na čelo zapisal stavek v slovenščini. Povsem dobro je vedel in tudi napisal, da se Kamniku po domače reče Kamelk.

Ohranjena imena in drugi podatki govorijo, da so bile planine tudi tik pod osrednjim grebenom, od njih pa je imelo koristi mesto Kamnik. Sedanja, že omenjena arheološka odkritja govorijo tudi o tem. Izkazalo se je, da so bila kasnejša prerekanja o pravem imenu Grintovcev zanimiva, vendar ne preveč potrebna.

Dvojna imena niso nič strašljivega, še posebno, če se oboja krajem lepo podajo, na primer Orličje ali Orglice, Kobilna glava ali Jurjevška butica, Rdeča ali Krvava lokev, Jermanova vrata ali Kamniško sedlo. Zadnje ime so nekdanj preganjali kot umetno, zanimivo pa se je po tem izkazalo, da je najstarejše ime Sedlo, zapisano že leta 1499, že davno pred rokovnjačem **Nandetom Jermanom** – ta pa ima imen nad Bistrico na pretek.

Seveda je lepo in prav, da si zapomnimo razlago jezikoslovcev, katero ime je prvotno in bolj pravilno. Da bi pa zaradi tega kdo rohnel in »sekal glave«, je malo odveč. V znameniti bitki za pravilno pisavo in izgovorjavo Stegovnika se je na primer izgubilo važno vprašanje, kako so domačini imenovali sijajno votlino s številnimi okni. Oče in sin **Janez Lončar** sta potem

zanjo ugotovila, da se imenuje Okno, vendar morda to še ni zadnja ugotovitev.

Če se zmotijo le mladi navdušenci, je povsem dovolj pohvala za njihovo zanimanje in ob tem poduk, kako je prav. Še najboljše pa je priporočilo, naj iščejo še naprej in bodo gotovo našli kaj res zanimivega.

MANJKAJOČI MED DVATISOČAKI

Malo bolj resno je z različnimi strokovnjaki. Povsod se trudijo, da bi svoje kraje kar najbolj povzdignili, pri nas pa si nekateri, ki imajo sicer dosti posluha za vse, kar je veliko, prizadevajo, da bi iz Velikega Zvoha naredili čisto navaden Zvoh. Po drugi strani pa se je pri Dolški škrbini nekdo spomnil in zaletelo preskočil Zgornje, Srednje in Spodnje Dolce in skušal Dolško škrbino preimenovali v Zdolško, češ da se imenuje po Suhadolniku oziroma Zdolniku. Vsi stari poznavalci so se imeli navado ustavljati pri Suhadolniku in bi se bili o tem že zdavnaj domenili, vendar to doslej ni bilo potrebno.

In kateri vrhovi še manjkajo med dvatisočaki? Še vsaj jugozahodni vrh Kokrske Kočne, Krvava peč in severovzhodni vrh Jezerške Kočne (po izročilu imenovan Kóles. Zanimivo bi bilo vedeti, kateri od najvišjih vrhov je Jezerjanom kazal poldne in je imel zato nekdanj prijazno in enostavno ime Jezerško Poldne. Manjkajo še Mali Kokrski Grintovec (stara Suhadolnikovo ime in ne morda izmislje avtorja planinskih vodnikov), škrbina med Kalškim Grébenom in Veliko Kalško goro, vrh Velikega grebena, vrh Kotličev (najnižji del je prenzek) in seveda Najvišji rob Zeleniških špic.

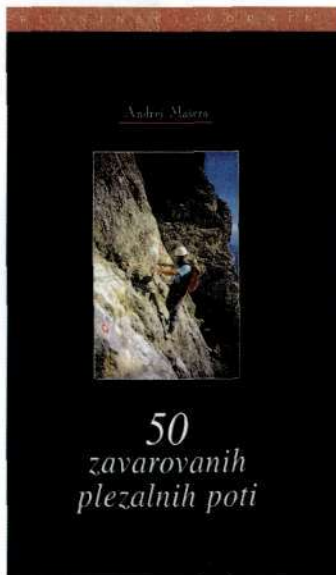
(Nadaljevanje prihodnjič)

iz planinske literature

50 zavarovanih plezalnih poti

»Cilj vsakega gornika je stopiti na vrh gore. Načinov za uresničitev tega cilja je mnogo. Raznovrstni so, kot so raznovrstni obrazi gorá ter želje, hotenja in sposobnosti njihovih obiskovalcev. V človekovi biti je zasidrana pravadna želja po nenehnem stopnjevanju in spoznavanju novega, zato se gorniki na svoji gorniški poti običajno ne zadovoljijo več s skromnimi izlety iz časa svoje vajenske dobe. Kmalu ugotovijo, da je najslajši sadež prav tisti, ki ga najteže utrgaš.«

Tako je v uvodu vodnika z zgovornim naslovom »50 zavarovanih plezalnih poti« avtorja **Andreja Mašere**, ki so ga pred kratkim izdali pri založbi Sidarta že v drugi, prenovljeni izdaji, zapisal **Tine Mihe-**

lič. Prvi vodnik, ki je izšel leta 1996, je že dobro leto razprodan.

Pri ponatisu je avtor ažuriral stanja poti, ki so se v minulih letih morda

spremenila. Med drugim je ob vsakoletnih vremenskih vplivih na opremljenost zahtevnih poti v zahodnem delu Slovenije vplival tudi zadnji potres v Posočju leta 1998. Poleg številnih vsebinskih dopolnil, novih fotografij in sodobnejšega oblikovanja ne kaže prezreti močnejše vezave novega vodnika in plastificiranega ovitka.

Klasično kakovosten izdelek založbe Sidarta je velikosti običajnega žepnega formata 13 x 21,5 cm. Skice je prispeval slikar in alpinist **Daniilo Cedilnik-Den**, uvod in kratka navodila za varno hojo ter plezanje po zavarovanih planinsko-plezalnih »železnih« poteh pa Tine Mihelič. V knjigi je opisanih 50 zavarovanih plezalnih poti v Kamniško-Savinjskih Alpah, Karavankah in Julijskih Alpah od Raduhe na vzhodu do Strme peči v Zahodnih Julijskih Alpah.

V knjigi so vsi vzponi razvrščeni v pet težavnostnih stopenj od malo zahtevne do izjemno zahtevne poti. Na koncu vodnika so omenjeni vsi

planinski vodniki in zemljevidi, ki nam bodo pri načrtovanju in izvedbi tur v pomoč. Avtor se je odločil za dokaj široko izbiro poti na podlagi lastne presoje in okusa, saj njegov namen ni bil opisati vseh obstoječih zavarovanih plezalnih poti v naših gorah.

Vodnik, ki je na voljo v vseh boljše založenih knjigarnah, je na police prišel v času, ko je lepo vreme v začetku jeseni vabilo planinske navdušence še na zadnja potepanja v visokogorje. Razumemo ga lahko kot zadnje vabilo gorá, preden je sneg pobelil zahtevnejše poti in poraščene vrhove, ki so v jesenskih barvah še prav posebno lepi. Vzpenjanje po dobro zavarovani in vzdrževani plezalni poti je lahko za ustrezno izurjenega in primerno opremljenega gornika varno ter enkratno doživetje. Pri izurjenosti moramo upoštevati načelo postopnosti in se na lažjih turah privajati in uriti za zahtevnejše podvige. Vzpenjanje in samovarovanje sta na takšnih zavarovanih plezalnih poteh povsem specifična. Že nekaj časa pred turo se moramo gibanja in varovanja s pomočjo inštruktorja dobro naučiti teoretično in v praksi. Varno plezanje po takih poteh pa terja tudi posebno opremo, ki jo moramo znati pravilno uporabljati. Gornik, ki se podaja na zahtevno pot, ne sme poznati vrtoglavice in strahu pred globino, pomembni pa sta tudi telesna spretnost in moč v rokah.

Ob trdnem koraku in čvrstem prijemu pa v gorah še vedno odločata predvsem glava in srce. Zato naj bo predstavljeni vodnik prijazno vabilo v svet gorskih velikanov po zavarovanih stezah, ki lahko tudi neplezalcu omogočijo doživeti vsaj malo tistega dražljivega občutka zmage nad težavami in lastnega zadovoljstva, ki ga doživijo alpinisti pri vzponih v stenah.

Silvo Babič

Diploma iz orientacije in planinstva

Diplomska dela s področja planinstva so razmeroma redka v praksi, ki pa celotno izbiro problematik, ki

jih študentje preučijo ob zaključku študija na fakultetah. Včasih se zgodi, da diplomsko delo s področja planinstva sploh ni znano organom Planinske zveze Slovenije in planinskim strokovnjakom, saj ni urejen sistematičen dostop do tem diplomskih nalog. Še težji pa je dostop do tiskanih verzij diplomskih nalog s planinskega področja, saj ima vsaka fakulteta te stvari urejene po svojih pravilih in je potrebno upoštevati tudi avtorske pravice.

Anka Kolenc, diplomantka na razrednem pouku Pedagoške fakultete v Mariboru, je marca 2000 pod mentorstvom **dr. Jožeta Vauhnik**a pripravila diplomsko delo z naslovom »Orientacija in planinstvo v obveznem programu na razredni stopnji v osnovni šoli«. Anka je aktivna članica domačega Planinskega društva Rečica ob Savinji, kjer je načelnica mladinskega oddelka in registrirana vaditeljica orientacije PZS. Tako je združila prijetno s koristnim in v sodelovanju z OŠ in vrtcem v Rečici ob Savinji pripravila celotno vsebino diplomske naloge.

Naloga je v osnovi razdeljena na teoretični in praktični del.

V prvem, teoretičnem delu je avtorica obdelala terminološka, vsebinska in organizacijska vprašanja izletništva in planinstva. Pri tem je natančno definirala veliko vidikov planinstva in okvirju najmlajših pohodnikov in povzela ugotovitve iz dostopne strokovne literature. V nadaljevanju je opisala temeljne razloge za planinsko vzgojo v OŠ ter osnove pohodništva in orientacije na razredni stopnji. V zaključku teoretičnega dela se je poglobila v pregled učnega načrta za razredno stopnjo v tistem delu, ki je povezan s planinstvom in orientacijo. Čisto na koncu je predstavila še programe planinskih skupin za različne starostne stopnje.

V drugem, praktičnem delu je prikazana vsebina dela od vrtca do vključno 4. razreda OŠ na področju planinstva in orientacije. Anka je vsebine, opisane v diplomskem delu, tudi osebno izvajala v okviru

vrtca ter OŠ in pri tem pridobila tudi mnoge praktične izkušnje.

V diplomski nalogi so dodane pisne naloge in skice terena z orientacijskih tekmovanj, analiza opravljenih aktivnosti ter mnogo slikovnega in fotografskega gradiva.

V sklepnih mislih je avtorica diplomskega dela zapisala: »Osnovna znanja s področja orientiranja imajo tudi mesto v vzgojno izobraževalnih ustanovah. Planinstvo in orientacija se integrirata s snovjo drugih predmetnih področij. Najpogosteje so te vsebine uporabljene pri predmetu spoznavanje narave in družbe v tretjem in četrtem razredu. Pri slovenskem jeziku in likovni vzgoji učenci izražajo občutja oz. podoživijo izlet ali pohod. V posameznih razredih sem več pozornosti namenila omenjenim predmetom (SND, SN, SD), vendar to ne pomeni, da pri ostalih predmetih te vsebine niso uporabljene. Poleg rednega pouka se učenci s planinsko tematiko seznanjajo tudi pri planinskem krožku.«

Anka Kolenc je izvod svoje diplomske naloge podarila Mladinski komisiji pri Planinski zvezi Slovenije, za kar se ji člani MK PZS zahvaljujemo. Vse zainteresirane obveščamo, da je možen ogled diplomske naloge v pisarni MK PZS po prejšnjem dogovoru s strokovnim sodelavcem MK PZS.

Upam, da bo več diplomantov naredilo enako potezo kot Anka Kolenc in bo izvod diplomske naloge s področja planinstva namenilo tudi za matično planinsko organizacijo in s tem prispevalo k dvigu kakovosti dela na več področjih. Strokovne literature ni nikoli dovolj in če pride v prave roke, je lahko zelo koristna.

Bojan Rotovnik

Jožefinski vojaški zemljevid

Današnje slovensko ozemlje se pojavlja na kartah (ki še niso bile zemljevidi v današnjem pomenu besede) od grško-rimskih časov naprej. V 17. in 18. stoletju so se tujim kartografom pridružili tudi prvi domači kartografi (**Valvasor, Florjancič**). Dobrih sto let po izidu 39

Florjančičeve karte Kranjske pa smo dobili – leta 1853 – tudi prvi narodnostno nepristranski Zemljovid Slovenske dežele in pokrajini izpod peresa pravnika **Petra Kozlerja**. Kot priloga k Zemljovidu je leta 1864 izšel še Imenik mest, trgov in krajev zapopadenih v Zemljovidu slovenske dežele.

Posebno pozornost zasluži prikaz slovenskega ozemlja, kakor so ga videli, izmerili in izrisali avstrijski vojaški kartografi v letih od 1763 do 1787. Na kratko ga označujemo kot Jožefinski vojaški zemljevid, čeprav začetki nastajanja segajo v leto 1763, ko je **Marija Terezija** ukazala izdelati vojaško topografsko izmero svojega obsežnega in raznolikoga imperija. V tem času je tudi ostala napredna Evropa začela snemati svoja ozemlja.

Ta zemljevid zasluži posebno pozornost zato, ker že od leta 1994 prihajajo na slovenski knjižni trg več kot 200 let stare faksimilirane vojaške specialke. Gre za ponatisne izvirkov, ki so pravzaprav prvi zaresni zemljevidi Slovenije, narejeni na podlagi takrat naj sodobnejših zemljemerskih postopkov, katerih središčna točka za Slovenijo je bil Krim pri Ljubljani. To so bili za tisti čas neverjetno podrobni zemljevidi, večinoma v merilu 1:28.000, kar naj bi ustrezalo tisoč korakom. Faksimilirani zemljevidi, tako imenovani originali, so ponatisnjeni v originalni velikosti 42 x 62 cm. Zaradi izjemne kartografske barvitosti jih je mogoče obravnavati tudi kot umetniški izdelek.

Območje današnje Slovenije je prikazano kar na 110 zemljevidih. Pri njihovi izdelavi so uporabljali mizo z dioptrskim ravnilom. To sta bila takrat najpomembnejša kartografska pripomočka. Izdelani so bili v dveh primerkih, v izvirkniku in kopiji. Zaradi državne varnosti so bili več kot 70 let varovani kot stroga državna tajnost in tako v svojem času niso imeli javne vrednosti. Vpogled vanje je moral odobriti cesar osebno.

Za državo Slovenijo je Jožefinski vojaški zemljevid pomemben najprej zato, ker je prva celotna izmera

današnjega državnega ozemlja, to je tedanjih kronovin Štajerske, Koroške, Primorske in Kranjske. Nič manj pomemben pa ni tudi zato, ker je bil namenjen vojaški uporabi na terenu in je bil zato brez nacionalističnih skušnjav. Kartografi so dosledno zapisovali tudi slovenska topografska imena povsod tam, kjer so bila v rabi, je pa res, da jih niso vedno prav razumeli in zato tudi ne vedno prav zapisali. Isto velja tudi za imena hribov, rek, ledinska imena itd. Glede na to so zvezki Jožefinskega zemljevida zgodovinski vir izjemnega pomena, saj potrjujejo duhovno kontinuiteto narodov, ki živijo na srednjeevropskem prostoru.

V spremljajočih knjigah velikega formata je podrobno opisano vse: gore in hribi, reke, potoki, jezera, izviri, vodnjaki, mesta, trgi, vasi, zaselki, pa tudi posamezne hiše, gradovi, cerkve, podružnice, kapelice, križi in predvsem vsi objekti, v katerih je bilo možno prenočevati. To so pravzaprav obširni opisi tedanje slovenske naravne in kulturne dediščine.

Zaradi podrobnih opisov vsega, kar so kartografi našli na terenu, je zemljevid izjemen dokument tistega časa, poselitve, kulturne dediščine, etnične sestave, torej podatkov, mimo katerih ne more nihče, ki želi danes raziskovati korenine slovenstva in njegovo zasidranost v času in prostoru. Zemljevid je bogat vir ne samo za strokovnjake, marveč tudi izjemen vodnik ljubiteljskim raziskovalcem. Prezreti ga ne more in ne sme nobena vaška, nobena župnijska kronika, nobeno raziskovanje preteklosti sploh. Po mnenju **Arnolda Suppana**, direktorja Avstrijskega inštituta za vzhodno in jugovzhodno Evropo, so Jožefinski zemljevidi dragocen vir spoznanj o slovenskem ozemlju v 18. stoletju, saj so predajali znanje novim generacijam in pripravljali pot ljudskim štetjem, katastrom in modernim statističnim metodam.

Zato je vse hvale vredno, da po več kot 200 letih znova »oživlja« ta tako bogat vir informacij o našem prostoru in ljudeh. Ta zelo drag podvig

je skupen projekt Znanstveno-raziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti in Arhiva Republike Avstrije. Podpirajo ga tudi številni pokrovitelji iz Slovenije in Avstrije. Zvezke z zemljevidi in opisi posameznih pokrajin pripravlja **dr. Vincenc Rajšp** s sodelavci, avtorica transliteracije in prevoda pa je **Aleksandra Serše**. Do sedaj je bilo izdanih šest skupin kart in pripadajočih knjig opisov. V prvi je Bela krajina, Dolenjska s Kočevjem in Novim mestom, v drugi večji del Dolenjske in Notranjske z Ljubljano, v tretji zahodna Slovenija – Istra, Vipavska dolina, Kras, Goriška, Tolminska in Benečija, v četrti Gorenjska in manjši del Koroške, peti zvezek pokriva območje zahodne Štajerske, šesti pa območje vzhodne Štajerske z Dravsko dolino in Mariborom.

Po mnenju strokovnjakov je vsak naslednji zvezek boljši od prejšnjega (uvodni teksti so sedaj tudi v angleščini in ne samo v nemščini in slovenščini). Vsega skupaj bo izšlo sedem zvezkov. Posamezne zvezke ali celotno zbirko je mogoče tudi kupiti.

Tomaz Stefe

Sprehodi v naravo

Cankarjeva založba je izdala v zbirki Sprehodi skozi naravo že 14 drobnih knjižic, ki so izčrpnii in grafično razkošni priročniki, namenjeni najširšemu kogu bralcev. Na vsaki strani so lepe fotografije s kratkim in poučnim opisom vsebine. Doslej so izšli (tudi v angleščini) naslednji naslovi: Triglavski narodni park, Alpske živali, Ptice pevke, Metulji, Jadranske ribe, Traviško cvetje, Listavci, Iglavci, Oblaki in vreme ter Dragi in okrasni kamni. V lanskem letu pa smo dobili na tržišče še Zdravilne rastline, Gozdne živali, Nenavadni izleti v slovensko naravo in Alpske rastline nad gozdno mejo.

Za slednje delo je besedilo prevedel, priredil in dopolnil **Tone Wraber**, uredil pa **Kazimir Rapoša**. Med sprehodi v naravo in med potmi v gore lahko opazujemo raznoliko in bogato naravno dediščino in se tako bogatejši vračamo v dolino.

Prav gotovo so med temi zanimive gozdne živali ter zdravilne rastline, saj prav vseh res ne moremo poznati.

Tak kot je naslov brošurice *Nenavadni izleti v slovensko naravo*, je tudi njena vsebina. **Iztok Geister** je pripravil opise in fotografije mnogih zelo zanimivih ciljnih točk, predvsem za družinske izlete, kot tudi nekatere skoraj neznane izlete v slovensko naravo. Povsod tod je lepo in zanimivo, če obujamo stare spomine ali spoznavamo nove kraje in zanimivosti. Zato so ta in vse druge brošurice dobrodošlo branje za popotnike in izletnike.

Ciril Velkovrh

Kekec in Pehta

Slovenecem veliko pomeni naš gorski svet, kamor radi zahajamo. Razglede z vrhov in kulise gorá ohranjamo v življenju tam gori, med vsemi temi deli pa so med širokimi množicami najbolj znani in tudi najbolj priljubljeni filmi o Kekcu, posneti po delih pisatelja **Josipa Vandota**. Kekec, Mojca, Rožle, Pehta in drugi so nepozabni liki iz teh filmov.

Eno od teh zgodb, ki se dogajajo v našem visokogorju Julijskih Alp, je Mladinska knjiga izdala v slikanici in na kaseti, za kateri je besedilo po delu »Kekec na volčji poti« priredil **Andrej Rozman Roza**. Ilustracije, delo **Zvonka Čoha**, so dokaj podobne izvornim podobam v filmu, kar bo mlade bralce in gledalce povezovalo z originalnim filmom. V obeh delih ne manjka niti znana Kekčeva pesem, ki jo je napisal **Kajetan Kovič**:

*Jaz pa pojdem in zasejem
dobro voljo pri ljudeh,
v eni roki nosim sonce,
v drugi roki zlati smeh.*

Matija Barl, prvi filmski Kekec, mi je te dni dejal: »Slovenecem se dobro piše, dokler bodo negovali vedre misli Kekčevega očeta Josipa Vandota.«

Ciril Velkovrh

Profesorju Branku Robleku

Bil je naš profesor, profesor matematike in fizike. Bil je drugačen, na trenutke težko razumljiv za velikokrat preveč povprečno okolico. Matematično natančen in vendar človeško blag, s posebno globoko pozornostjo do vsakega posameznika. Dal nam je mnogo več kot le pogled v svet matematike in z učnimi načrti odmerjeno šolsko znanje. Bil je naš mentor, vodič in bil je naš prijatelj. Mi smo bili mladi, zelo mladi, dijaki Gimnazije Škofja Loka. Spoznavali smo ga v šolskih učilnicah pri urah matematike in fizike, pri dodatnem pouku astronomije in že takrat davnega leta 1973 tudi kot vrhunškega strokovnjaka v informatiki, ki smo ji takrat rekli kar računalništvo. Spoznavali smo ga tudi pri življenju v naravi in hoji v gore. To je bilo tisto nekaj več, kar smo kot mladi sanjali in kasneje doživljali na poteh slovenskih in tujih gorá.

Naše poti so nas vodile predvsem po Julijskih Alpah. To so bila pretežno zimska potikanja in zimski vzponi na vrhove, med njimi tudi manj obiskane. Zadnji konec tedna v oktobru je bil vedno rezerviran za obisk Velega polja, Vodnikove kočice in legendarne oskrbnice Angele iz Bohinja. Vzpon na vrh Triglava iz Krme ali Rudnega polja je bil za marsikaterega dijaka prvi vzpon na očaka, v primeru snega ob vzponu pa za vse nas stik z drugačno in bolj zahtevno gorsko naravo. Sploh je bil Triglav naše stičišče, sosedje Velega polja Tošč, Vernar, Mišelj vrh in njihova brezpotja pa po tešitev odkrivanja novega, težje dostopnega in neokrnjenega. Vodnikov dom je bil naš ob večerih. Nabit z energijo, dobro voljo, prijateljskim usmerjanjem in ne nadzorom ali celo nasprotovanjem starejših. Povratki v dolino skozi Voje ali čez Uskovnico in druge bohinske planine proti Stari Fužini živijo v naših spominih kot romantični. Romantični zaradi rumenih 41

macesnov, pomrznjenih trav in predvsem prvih odkritih in skritih ljubezni. Zoreli in odraščali smo na teh poteh.

Januarski vzpon na Kredarico, orkanski veter ter zameten greben med Malim Triglavom in vrhom je izoblikoval ožjo skupino nas dijakov, ki smo začutili, da želimo v gorah še nekaj več in da nam tudi tuje gore niso več tako nedosegljive. Podporo našim željam in pričakovanjem smo našli pri profesorju **Branku Robleku** in akademskem kiparju in gorskem reševalcu **Tone-tu Logondru**. Oba sta bila vedno z nami. Preko planinske šole na naši gimnaziji sta nas skupaj z drugimi mentorji učila veščin življenja in gibanja v gorah.

Zimski vzpon v pršiču na Špik in na Kukovo špico, Dolkova špica v mokrem spomladanskem snegu so pomenili priprave, nabiranje izkušenj in pridobivanje samozavesti za resno ledeniško turo, turo na Grossglockner. Nemir ob organizacijskih zapletih, sprva dvomi in potem podpora vodstva gimnazije, iskanje primerne, boljše opreme pri pravih gornikih – alpinistih in skrb naših staršev živijo v moji zavesti, ko smo odhajali na Veliki Klek. Doživeli smo prvo res veliko in pravo turo. Srečno smo se vrnili in bili smo še bolj prijatelji in še bolj zapisani goram. Na turah nismo bili nič več dijaki in na drugi strani mentorji in vodniki. Bili smo ista naveza, ki je hodila skupaj in si zaupala. V razredu pa smo prav zato še bolj spoštovali našega profesorja Branka, njegovo predanost pedagoškemu delu in njegovo visoko strokovnost.

Želje so rasle in načrti po novih doživetjih so kar kipeli. Želeli smo si na Mont Blanc, streho Evrope. Čutili smo, da znamo in zmoremo, čeprav večina od nas še ni dopolnila 18 let. In šli smo in oba vodnika z nami. Z zelo skromnimi materialnimi sredstvi smo preživeli enega od najlepših tednov v meki gorništvu in alpinizmu, v Chamonixu. Kot vsi Slovenci v tistem času smo se utaborili »za britofom«. Od tam smo bili mimogrede v mestu, v življenju, med mladimi iz vsega sveta. Skrivaj, brez dovoljenja, so nekateri za

cel dan »skočili« na Mer de Glace in šele ko so se vrnili, so spoznali, kakšne skrbi so povzročili našemu profesorju. Zbali smo se, da bo »prestopnike« poslal domov, a on je vedel, da so se samo za trenutek preveč prepustili priložnostim turističnega sveta in da so spet naši in trdno v navezi. Profesor Roblek je znal biti strog, a vendar pravičen.

Pri vzponu na vrh Mont Blanca smo imeli lepo in stabilno vreme. Dosegli smo ga elegantno, prav vsi, tudi dve dekleti. Po vzponu smo bili ponosni, veseli. Znali smo proslaviti in se šaliti. Vsak večer smo se zbirali ob velikem šotoru naših vodnikov, se zbadali z domisljicami in se smejali. Takrat nam ni resnično nič manjkalo. Cel svet je bil naš in vsi so nas podpirali. Ko je bil teden mimo, smo se z Lac Blanca še zadnjič ozrli na sanje, ki so se nam ravnokar uresničile. Po vrnitvi so nam tudi ostali profesorji in vodstvo šole izkazali priznanje.

Gimnazijska leta so se nam iztekla. Nismo se mogli sprijazniti, da ne bomo več skupaj. Vsi smo bili že bruci na različnih fakultetah Univerze v Ljubljani, a še vedno so v nas živele in nas družile gore. V septembru smo se namesto v razredu zbrali na vrhu Škrnatarice. Tudi tradicija oktobrskega Triglava je ostala. Prišla je zima in vzponi so se spet vrstili. Potem pa Breithorn... Napaka, nepremišljenost, usoda? Celotno skupino sta zajela megla in metež na štiri tisoč metrih. Plavali smo v popolni belini megle, snega in vetra. Trudili smo se biti prisebni, skupina je bila velika in veliko v skupini je bilo neizkušanih. Skupina je bila zelo heterogena. Danes vem, da je bilo to tisto usodno. Dva dni smo iskali pot v dolino. Noč smo prebili na ledeniku. Uspelo nam je pobegniti iz objema mraza in višinske bolezni. Sedeminštirideset se nas je rešilo preko ledenika Vera v vasico St. Jacques na italijansko stran nad Aosto. Jordana je rešil švicarski helikopter po štirih dneh bivakiranja v snegu. Klemen je ostal na ledeniku – za vedno. Zakaj? Kako? Odgovornost? Obtožbe? Sodišče?

Morda mora biti tako? Morda nismo storili vsega? Morda se nismo do-

bro zavedali posledic izgube? Šli smo tja in smo hodili pot. Po vrnitvi z Breithorna vse preveč vsak svojo.

Ni več profesorja Branka, ni več našega vodnika Toneta in ni več naše mladosti. Ostaja samo še pot, nedokončana, kot tista v toplem julijskem dnevu, ko smo še vsi skupaj iz doline Vrat plezali proti vrhu Škratlance. To je bila posebna pot, pot poglobljenih pogovorov in pot razmišljanj. Odlašali smo in se odmikali od vrha. Nismo si želeli priti do konca, priti na vrh. Ostali smo na poti, bilo nam je preveč lepo, da bi jo končali.

Jurij Bernik

Odšel je Mirko Čreslovník

Zadnji avgustovski torek leta 2000 se je zbrala na pokopališču Barbara na Ravnah na Koroškem velika množica ljudi, ki so želeli izkazati pozornost **Mirku Čreslovníku** in ga pospremiti k zadnjemu počitku. Usodna ironija je, da je bil Mirko med vrhovi Julijskih Alp posebej zagledan v podobo Škratlance; tako zelo, da je velik plakat z njeno podobo krasil njegovo pisarno v upravni stavbi ravenske železarne. Ime Škratlance spominja na rdeče, pa tudi v resnici dobijo njene stene, prepadi, pobočja v večernem soncu pridih rdečila. Zadnjo soboto v avgustu, popoldne, se je na pobočjih njenega soseda, Dovškega križa, odigrala drama, ki je pordečila tudi njegove strmine. Barvo mu je dala

Mirkova kri. Ko je dan zatem novica začela prihajati na Ravne, kar ni-smo hoteli verjeti. Nikoli več ne bo Mirko dvignil glave od papirjev na svoji delovni mizi in se zazrl v podobo Škrlatice. Nikoli več Mirkovo oko ne bo vrglo pogleda na podobo Matterhorna, verjetno največkrat upodobljenega alpskega vrha, ki je tudi krasila Mirkovo delovno okolje. In nikoli več se ne bo zjutraj, pri odhodu na delo, njegovo oko ozrlo proti Uršlji...

V vrstah ravenskih planincev je zavezala vrzel, ki je ne bo mogoče hitro zapolniti. Mirko je v okviru ravenskega planinskega društva opravljal različne naloge. V času, ko sem bil predsednik društva, je bil Mirko med drugim tudi njegov podpredsednik, torej moj najbližji sodelavec. Bil pa je tudi načelnik gospodarskega odseka in gospodar koč na Ledinah. Za vedno mi bo ostala v spominu njegova požrtvovalnost v dobro društvu. Pri delu za koč je spretno uporabljal znanje, ki si ga je pridobil v železarni pri opravljanju poklicnega dela kot nadzornik projektov pri izgradnji tovarne. Bodoči obiskovalci Koče naj se zato med svojimi obiski spomnijo tudi Mirkovega prispevka pri vzdrževanju in širitvi koč. Naslednji Mirkov prispevek društvu je širjenje kroga planincev in angažiranje članov za delo v društvu. Med prijatelji jih je gotovo nekaj, ki jim je vrata v planinsko društvo in ljubezen do obiskovanja hribov odprl prav Mirko.

Osebnost se zelo rad spominjam najinega neposrednega sodelovanja pri pripravljanju izletov oz. pohodov. Dva sta mi še posebej v spominu. Pot »Čez goro k očetu« v decembrskih nočeh se je med koroškimi planinci zelo udomačila in priljubila. Ko smo jo leta 1993 prvič pripravili, je bil Mirko ob meni, ko sva jo pred pohodom skupaj prehodila, pomagal pa je tudi pri organizaciji in izvedbi pohoda. Upravičeno ga imam za soočeta te planinske poti.

Ko po osamosvojitvi Slovenije kar naenkrat ni bilo več obmejnega pasu, so se planincem odprli novi prostori. Z Mirkom sva takrat, leta 1992, načrtovala planinski pohod

po graničarskih poteh. Opravila sva ga samo v prvi etapi od Strojne do Rehta, sama pa sva prehodila tudi etapo od Pece do Koprivne. Mirko je pri takšnih pohodih z novo vsebino vedno rad sodeloval.

Med prijatelji in planinci, ki smo ga poblíže poznali, je veljal za poznavalca manj obljudenih in samotnih poti. Kadar je bil zaprosen, je rad svetoval in njegovi nasveti so se običajno pokazali koristni. Žal mu tisto soboto njegove obilne izkušnje in telesna pripravljenost niso pomagali. Pomagati mu ni mogel niti sin, ki ga je na pohodu spremljal. Gora ja hotela drugače.

V imenu ravenskih planincev želim Mirku miren počitek v domači zemlji. Sinovoma, ki ju je imel tako rad in je bil nanju ponosen, onadva pa sta mu ljubezen obilo vračala, sestrama in bratoma in ostalemu sorodstvu izrekam v imenu društva iskreno sožalje. In naj se, Mirko, poslovim od tebe tudi kot bratranec, ki si mu bil največkrat planinski drug. Hvala, Mirko, za vse skupne ure in poti!

Maksimilijan Večko

4. srečanje vodnikov PZS v Kamniški Bistrici

V soboto, 18. novembra 2000, se je v Kamniški Bistrici zbralo 35 vodnikov Planinske zveze Slovenije iz meddruštvenih odborov Podravski, Ljubljanski, Notranjski, Savinjski, Kamniško-Bistriški in Primorski. Med vabljenimi gosti so bili podpredsednik Planinske zveze Slovenije in član predsedstva PZS **Borut Peršolja**, generalni tajnik PZS **Srečko Podbevšek** in vodja Odbora za kategorizacijo **Bojan Pollak**.

Osrednja tema okrogle mize na neformalnem srečanju vodnikov PZS so bila številna vprašanja in dileme ob ustanovitvi že več let načrtovane in od planinskih vodnikov zahtevane vodniške komisije. S tem naj bi vodniki vendarle dobili telo, ki bi suvereno zastopalo interese prostovoljnih vodnikov Planinske zveze Slovenije v njenih organih: upravnem odboru PZS, skupščini PZS in v vseh mednarodnih telesih, v katerih se vključuje planinska organizacija.

Ustanovljena komisija naj bi delovala samostojno, z visoko stopnjo avtonomije znotraj Planinske zveze Slovenije, s statusom stalne komisije upravnega odbora PZS. Kot takšna naj bi imela svoje organe delovanja, bila bi nestrankarska, neprofitna in nepridobitna. Strokovne podlage za delo komisije so bile že sprejete, vendar le v okviru Mladinske komisije PZS.

V razpravi je podpredsednik Planinske zveze Slovenije Borut Peršolja predstavil razvoj dogajanja po sprejetju sklepa upravnega odbora PZS meseca marca leta 1998, da je potrebno pripraviti predloge in smernice za delo vodniške komisije. V sklepu ni bilo definirano, kdo naj pelje aktivnosti za njeno ustanovitev. Mladinska komisija PZS je nekajkrat opozorila Komisijo za vzgojo in izobraževanje (KVIZ), da se loti akcije, a se niti Komisija za vzgojo in izobraževanje niti nihče od njenih odborov pobudi doslej ni odzval. Zato je bila na podlagi skle-

Kipeča strast

ALEŠ TACER

*Stopinja
kamna se oprime
in vrw
se v dlani roke hrani;
telo
se s skalami ljubkuje,
njih hlad
toplote se ne brani...*

*Pogled žareči
vrh objema,
kipeča strast
je zlitja
cilj
in vez
ustvarjena
med nama dvema...*

*V žitju
gore in človeka
osvajanje se nežno
snuje;
v brezmejno dalj
višav, globeli
ljubezni ples
se nadaljuje...*

pa upravnega odbora Mladinske komisije PZS septembra 1999 imenovana sedemčlanska delegacija, ki je pripravila podlage za razpravo v upravnem odboru PZS.

Borut Peršolja je prisotne seznanil s sestankom, kjer naj bi se opredelili do gradiva, ki ga je pripravila skupina pri Mladinski komisiji PZS in je bilo objavljeno v poletni številki Obvestil PZS. Na tem sestanku naj bi prvič sedli skupaj predstavniki Mladinske komisije ter načelnik Komisije za vzgojo in izobraževanje **Rudi Skobe**, vodja odbora za kategorizacijo Bojan Pollak, vodja odbora za planinske vodnike **Marinka Koželj Stepic** in vodja odbora za izobraževanje **Jože Bobovnik**.

Vodniki v Kamniški Bistrici so razpravo zaključili s pričakovanjem, da bo kljub enostranskemu startu in razpokam, ki so nastale kot posledica slabe komunikacije med Mladinsko komisijo in Komisijo za vzgojo in izobraževanje, prišlo do poenotenja v vodenju nadaljnjih aktivnosti. Ta prizadevanja naj bi se rezultirala v novoustanovljeni vodniški komisiji, ki bo sposobna reševati široko paleto vodniških problemov. Procedura za nastanek vodniške komisije bi lahko bila zaključena do skupščine PZS maja 2001.

Vodniki so razpravljali tudi o bodoči vlogi komisije za vzgojo in izobraževanje in vlogi pododborov, ki

se bodo vključili v novo vodniško shemo.

Na srečanju je tekla beseda o novi kategorizaciji članstva PZS pri plačilu članarine za leto 2001. Vsi člani PZS bodo deležni popusta tudi v tujih kočah – sklenjena bo pogodba o reciprociteti. Na internetu in v Obvestilih PZS bomo v začetku leta 2001 lahko prebrali seznam vseh koč, ki so vključene v reciprociteto. To oznako bodo imele tudi nove planinske izkaznice.

V prihodnje naj bi imeli vsi člani PZS, ki so v Sloveniji deležni brezplačnega reševanja v naših gorah, enake ugodnosti tudi v tujini (zavarovani bi bili predvidoma do višine 5000 DEM). O tem vprašanju in njegovi dokončni rešitvi bodo planinci pravočasno obveščeni.

Novosti bodo tudi pri ustanavljanju novih planinskih društev, saj se pripravljajo spremembe statuta PZS. Težilo se bo k združevanju majhnih društev, za ustanovitev novih pa se bodo pogoji poostriili. Poleg določenega števila članov (ki je večje, kot ga predvideva zakon o društvih) bo moralo imeti novo društvo tudi mladinski odsek in po pravilniku usposobljene in registrirane vodnike za vodenje planinskih tur.

Naslednji dan so najbolj vztrajni pod vodstvom Bojana Pollaka, gorskega vodnika, alpinističnega inštruktorja, vodje odbora za kategorizacijo planinskih vodnikov in člana GRS, ter **Lojzeta Jermana**, člana

GRS v Kamniku, spoznavali znamenitosti doline Kamniške Bistrice, kar bodo vodniki lahko s pridom uporabljali pri organizaciji svojih izletov.

Strokovno »vodni vodniki« so si ogledali naravne znamenitosti Rokovnjaške luknje. Ime so dobile po rokovnjačih, ki naj bi po ljudskem izročilu živeli v Kamniški Bistrici, tako v dolini kot tudi višje. Različnost procesa preperevanja je omogočila nastanek večjih in manjših votlin, spodmolov, previsov. Celotno pobočje Rokovnjaških lukenj je sestavljeno iz ledeniške groblje in breče. Znale so zlasti t.i. Nandetove jame. Sledila je pot mimo Galerij. Dolge so nekaj deset metrov, imajo več nivojev, napušč je visok do 15 metrov in visi čez 7 metrov nad skalno osnovo. Nadaljujejo se okoli roba v strugo Sedelščka. Galerije najdemo, če gremo po poti, ki vodi na Kamniško sedlo.

Mimo spodnje postaje žičnice smo prispeli do največjega balvana v Kamniških Alpah, imenovanega Sivnik. Imena nima po sivi barvi, temveč po svojem obsegu (silen, sili navzgor). Je dokaz trditvi, da je dolino Kamniške Bistrice nekoč pokrival ledenik. Leži na vznožju jugovzhodnega pobočja Brane in ga je po vsej verjetnosti ledenik prinesel od drugod. Skala je visoka okoli 40 metrov s premerom čez 30 metrov. Vzpon na njen vrh je zahteval v neprijetnem vlažnem vremenu varovanje z vravno ograjo. Prikrajšane za razgled v sivem meglenem dnevu je vodnike na vrhu pričakal gozd in planjava zelenega vresja. V lepem vremenu je vzpon poplačan s čudovitim razgledom na Mokrice, Kompetelo, greben Kalca, Kokrskega sedla, Skuto, Tursko goro. Balvan je pravi raj za alpiniste in plezalce. Dva Američana sta leta 1978, ko sta vračala obisk naših plezalcev, prav tukaj kot prva v Kamniških Alpah preplezala smer VII. stopnje. Pod JZ pobočjem Brane so prisotni občudovali Lepi kamen, dve ledeniški skali, dolgi in široki več 10 m in visoki 10 m. Zgoraj sta porasli z drevjem in imata ljubko lesenno kočo in prežo. Obe gmoti povezuje lesen mostiček. Ime, priv-

Srečanje vodnikov v Kamniški Bistrici

Foto: Mimi Pollak

lačno za uho in oko, je nastalo v prejšnjem stoletju, ko je najemnik lova v Kamniški Bistrici dal postaviti lovsko kočjo in jo skupaj s kamnom preimenoval v Sauber Stein (= lepi kamen).

Pot so udeleženci zaokrožili v smeri proti Žagani peči, naravni znamenitosti z značilno »prežagano« razpoko. Ta je na vrhu široka 30 cm in se polagoma oži proti dnu. Celotna skalna gmota, ki jo je »prinesel« ledenik, se je le delno ustavila na trdi podlagi. Drugi del je obvisel v zraku in bil tako težak, da se je skala na razpoki gladko prelomila in se s preklanjam delom zasidrala na trdno podlago. Žagano peč zlahka opazimo na poti na Kokrsko sedlo.

Pot je iz smeri Žagane peči vodila dalje proti Parku spominov. Ko je bil sprejet sklep, da v Kamniških Alpah na krajih, kjer so se ponesrečili planinci, ne postavljajo spominskih tabel, so ponesrečenci dobili »prostor« v parku, kjer so na posamezne skale, izbrane od svojcev, pritrjene plošče s priimkom, imenom in letnico rojstva oziroma smrti. V naravi ni nič spremenjeno in nič dodano. Le imena mimoidočim pripovedujejo zgodbe o tem, da so živeli z gorami in ostajajo v njihovem okrilju.

Mimo nekdanjega dvorca (najprej Aleksandrov dvorec, nato Titov dvorec, danes Plečnikov dvorec) so se udeleženci podali k pahljačastim izvirom Bistrice in si ogledali še Veliki in Mali Predaselj. Povezan je z izvirom Kamniške Bistrice, ki kmalu naleti na prvo resno oviro – kamnit neprepusten prag. Vanj je morala reka izdolbsti ozek prehod, ki spominja na kanjon oziroma vintgar, ki je globok tudi do 30 m. Na zgornjem delu Velikega Predasolja vodi čez sotesko betonski most, v spodnjem delu pa to funkcijo opravlja naravni most, ki ga nadomešča v davni preteklosti zagozdena skala.

Planinski izlet lahko zaključimo z vrnitvijo k Domu v Kamniški Bistrici, lahko pa raziskujemo pokrajino tja do Kamnika po t.i. Koželjevi poti. Prihodnje, 5. srečanje vodnikov Planinske zveze Slovenije bo zadnjo soboto v mesecu oktobru 2001.

Slavica Tovšak

Plošča z razgledom s Šinkovčevega griča (814 m) in cerkvijo sv. Katarine na Medvedjem Brdu na Notranjskem

Foto: Vojko Bizjak

Nova razgledna plošča

Potem ko so bile natisnjene imenitne risane panorame s pomembnih vrhov (naj omenim le nekoč zelo popularni Razgled s Triglava **Vilka Mazija** iz začetka 50. let in Panorama z Učke, ki sta jo pred več kot 100 leti pripravila **A. Baumgartner** in **J. Frischauf**) in objavljeni razgledi, t.i.m. »vidokrogi« z vrhov, je vne-ma do te dejavnosti nekako zamrla. V zadnjih letih pa so na naših razglednikih postavili kar precej razglednih »plošč«, tako npr. na Storžiču, Kumu, Krimu, Slavniku, Vremščici, da omenim le nekatere. Ker zgledi vlečejo, se pojavljajo nove. In prav je tako. Razgledne plošče s svojo vsebino pritegujejo obiskovalce. Informirajo jih o kraju, orientirajo jih v prostoru, zbuja jim spomine in zanimanje za kraje, o katerih so slišali, pa ne vedo, kje so. Le kaj je večje zadovoljstvo od tistega, ko si planinec z vrha ogleduje pokrajino in prepozna znane kraje ter si reče: Aha, to je tisto, tam sem pa že bil! Zadovoljstvo je tudi, ko dobi idejo za nov planinski podvig in sklene: To pa še moram obiskati. In v tem je tudi smisel razglednih plošč.

Medvedje Brdo je bolj malo znano raztreseno naselje na severnem obrobju Logaške občine na Notranjskem. Je nekako v sredini trikotnika med Logatcem, Žirmi in Idrijo. Tod so v zgodnjem poletju leta 2000 postavili razgledno ploščo na Šinkovčevem griču. Kljub

relativno majhni nadmorski višini (814 m) nudi razgledišče skupaj z bližnjo travno goličo, Leskovčevim gričem, izreden razgled daleč naokoli. Ob jasnem vremenu sega pogled skoraj čez pol Slovenije. Potrebno je povedati, da je razgledno ploščo na svojem svetu in na svoje stroške postavila bližnja kmetija odprtih vrat »Pri Šinkovc«. Odločitev domačinov o postavitvi razgledne plošče ni bila toliko zaradi promocije svoje dejavnosti, ampak predvsem zaradi potešitve vedoželjnosti planincev, pohodnikov in drugih obiskovalcev, navdušenih nad lepoto kraja. Pohvalno je, da ti ljudje iščejo povezavo mesta in podeželja za sožitje in ohranjanje kulturne krajine, ki je marsikje že hudo načeta.

Razgled z Medvedjega Brda je ob jasnih dnevih izreden. Na vzhodu sta markantna Ljubljanski vrh in Krim, daleč v Zasavju se vidijo Kum, Mrzlica in Čemšeniška planina. Pogled nam preko Menine preide v alpski svet. Proti severovzhodu se zvrstijo vsi pomembni vrhovi Kamniških planin, pogled pa sega celo preko Savinje na Golte, Travnik in Raduho, torej celo na nekdanjo deželno mejo med Štajersko in Koroško.

Če se ozremo proti severu, se nam v ospredju kažejo znani vrhovi Polhograjskih dolomitov (Grmada, Tošč), pa Blegoš in Ratitovec za njimi. V ozadju se zvrstijo celotne naše Alpe, Kamniške, Karavanke in Julijci z razpoznavnimi vrhovi Oj- 45

strico, Planjavo, Skuto, Grintovcem, Kočno, Storžičem, Košuto, Stolom, Rjavino, Triglavom; celo majhen del Kanina že na italijanski meji se vidi.

Zahodno obzorje pripada gorskim pregradam Zahodne Slovenije, ki prestrežejo pri nas največ padavin. Tu so Javorniki, Hrušica in Trnovski gozd – najsevernejši deli Dinarskega gorstva, ki v teh krajih prehajajo v alpski svet.

Nad notranjskimi podolji in kraškimi polji (Planinsko in Cerknjsko) na jugovzhodu kraljuje najvišji nealpski vrh Slovenije in najvišji vrh južnega dela države – Snežnik, le štiri metre nižji od 1800 metrov. Z njega se ob jasnem vremenu vidi ne le po vsej Sloveniji, ampak tudi daleč preko Kvarnerja do Velebita in severnodalmatinskih otokov ter italijanskih Dolomitov na zahodu. Levo dela Snežniku družbo zelo razgledna Slivnica (1114 m), ki opis razgleda z Medvedjega Brda tudi zaključuje.

Vsa ta pogorja in množice planinsko pomembnih vrhov so predstavljeni na omenjeni razgledni plošči, ki planince, pohodnike in naključne obiskovalce seznanja s krajem, bližnjo in daljno okolico. Ob prepoznavanju znanih krajev jim budi spomine. V teh razglednih in zanimivih krajih s prijaznimi ljudmi je veliko možnosti zlasti za pohodništvo. Skozi kraj vodita kar dve planinski poti, in sicer Notranjska planinska pot in Logaška planinska pot, za kolesarje, ki ne marajo asfalta in prometa, pa je na voljo lepo speljana in dobro označena Logaška kolesarska transverzala (LKT).

Vojko Bizjak

Vandali na planinskih poteh

Planinsko društvo Komenda je pred dvema letoma dobilo od Komisije za pota pri PZS jugovzhodni del Kravca. Z veseljem smo, še bolj kot prej, odhajali iz naše vasi, ki leži prav ob vznožju Kravca, v Kamniške planine. Prvo planinsko pot Komenda–Šenturska gora–Ambrož pod Kravcem smo odprli že leta 1993. Naslednje leto smo isto pot naredili krožno čez Zaloški rob in razmišljali še naprej proti planini

Osredek. To pot smo nadelali popolnoma na novo in mislimo, da je pravi biserček v našem predgorju, a z vsemi elementi visokogorja.

Priključili smo jo na že markirano pot, ki pelje z Ambroža na Kamniški vrh. S planine Osredek pa smo naredili tudi novo pot do Kriške planine, kjer lahko izberemo smer vrh Kravca ali pa nazaj v dolino preko planine Jezerca. S Kriške planine poti vodijo po že prej lepo uhojenih poteh proti Košutni, Kompoteli, Mokrici in na vse več ali manj opuščene planine. V dveh letih, odkar društvo deluje samostojno, smo naredili ali le uredili preko 70 km planinskih poti. Vse so lepe in zanimive, ne trudimo se iskati najkrajše možne smeri, iščemo tudi zanimive in lepe predele, da jih s potjo pokazemo tudi drugim.

Opremili smo jih tudi z ličnimi in kvalitetnimi smernimi tablami. Komu so te table kamen spotike, ne vem. Markacije in smerne table vendar služijo vsem planincem in obiskovalcem gorã, da je njihova pot v gore varna in da se zanesljivo vrnejo na pravo mesto. Vsi, ki smo ogromno svojih prostih ur posvetili delu na poteh, smo bili na Kriški planini prav žalostni ob pogledu na tablo. »Le kdo bi to počel?« smo se spraševali. Kasneje je nekdo s sekuro odstranil markacije z drevja v smeri proti Tunjicam. Tega krivca smo dobili, bil je, žal, sovaščan, ki

Le koga moti lepo opremljena planinska pot?

Foto: Katja Tabernik

hodi v isto smer po gobe. Si gobarji res lahko lastijo »svoje terene« v tujih gozdovih?

Ko srečujem v planinah planince, hitro steče pogovor, kam je kdo namenjen in od kod je. Mnogokrat se mi dogaja, da ljudje pohvalijo urejenost naših poti, zato je to delo vredno in vredno je bilo ta vandali zem popraviti.

Komendčani smo delovno planinsko društvo. Pripravljamo transverzalo Planinska pot Komenda (PPK). Bo je za tri dni prijetne hoje. Malo bomo segli tudi na mengeško območje. Vabimo vas že danes, da se nam pridružite. Sanjamo tudi o planinskem domu. Sanje so vedno lepe in če verjameš vanje, se ti izpolnijo.

Katja Tabernik

Planinski oratorij

Župnijski urad Sevnica vsako leto v začetku šolskih počitnic – lani je bilo že osmič – organizira delavnice z določenimi temami, ki so jih poimenovali oratorij. Te delavnice potekajo ves teden po dve do tri ure na dan. Potem imajo otroci kosilo, nato pa se lahko do petih popoldne ukvarjajo z različnimi športnimi aktivnostmi.

Lani so nas povabili k sodelovanju. Organizacijo sva z veseljem prevzela Robi in Melita. Žal je bilo manj otrok kot leta poprej, vendar sva imela v najini delavnici osem korenjakov, dve punčki in šest fantkov, starih od 7 do 12 let.

Z Robijem sva veliko razmišljala, kaj bi jim pokazala v tem tednu, da bi jim ostal karseda v lepem spomnu. In sva se odločila.

V ponedeljek, 3. 7. 2000, sva jih peljala na sevniški grad, kjer smo pod velikansko staro lipo spoznavali osnovno in tehnično planinsko opremo. Seznanila sva jih s pomenom planinstva, pravilnim vedenjem na planinskih poteh, obnašanjem v planinskih postojankah, nevarnostmi v gorah, prehrano v gorah in prvo pomočjo. Vsi smo se prav prijetno zabavali.

V torek, 4. 7. 2000, sva s pomočjo še drugih vodnikov iz planinskega društva učila otroke postavljati šotore. Vse skupaj se je dogajalo

Na Armeškem so otroci ob izkušenih alpinistkah lahko plezali.

Foto: Melita Šmid

pred našim zavetiščem pod Sv. Rokom. Učili smo jih še najbolj uporabne vozle in jim iz tega pripravili še tekmovanje.

V sredo, 5. 7. 2000, sva s predsednikom društva Jožetom peljala otroke na Armeško, kjer so lahko s pomočjo izkušenih alpinistk plezali. Najprej je bilo nekaj strahu pred višino in padcem, vendar so kmalu izgubili ta strah in začeli uživati. Imeli smo kar premalo časa.

V četrtek, 6. 7. 2000, so vsi otroci iz vseh delavnic na oratoriju odšli na izlet na Lisco (947 m). Tam smo imeli piknik v naravi, nato pa igre na igrišču. Kljub vročemu sončku smo bili do večera razigrani in nam ni bilo dolgčas.

V petek, 7. 7. 2000, smo se v naši delavnici učili orientacije, predstavila sva pomen kart in kompasa. Ker smo se tako dobro razumeli, sva z Robijem pripravila nagradni večer. Omogočila sva, da so najini korenjaki lahko pred zavetiščem pod Sv. Rokom prespali v šotorih. Večer je bil pester, ob ognju smo pekli hrenovke, nato pa smo pojedli še polovico velike lubenice. Spat smo šli komaj ob 3.30. Naslednji dan smo pospravili šotore in kar hudo nam je bilo, ker se je teden iztekal.

V nedeljo, 9. 7. 2000, je bil še zaključek s starši na župnijskem dvorišču.

Moram priznati, da je bil teden naporen, ampak ni mi žal, da sem prevzela organizacijo in odgovornost za to delavnico. Ob zadovoljnih in nasmejanih obrazih otrok sta bila ves trud in čas plačana.

Melita Šmid

1. pohod po Slomškovi poti

Zbudili smo se v oblačno in megleno neprijetno jutro. Toda to nas ni ustavilo, kljub temu se nas je zbralo 19 planincev. Namenjeni smo bili na 1. pohod po Slomškovi poti.

Z avtobusom smo se lanskega 24. septembra peljali do Šentjurja pri Celju, od tam pa po ozki cesti do majhne vasi na hribu, imenovane Kalobje. Tam je bil start pohoda, kjer smo dobili in žigosalali dnevnike.

Nato smo krenili po poti, ki so jo začrtali organizatorji. Vodila nas je po poljski cesti med travniki, skozi gozdove, pa tudi med vinogradi, ki so se šibili pod obilno težo grozdja. Spotoma smo se ustavili še pri prijaznem domačinu, ki nam je ponudil pijačo, da smo se okrepčali in odpočili po hoji navkreber. Med počitkom smo tudi zapeli.

Druga kontrolna točka je bila na Rifniku, od koder se nam je odprl prelep razgled na Šentjur z okolico. Ta bi bil še lepši, če bi sijalo sonce, toda tudi obdan z meglicami nam je bil všeč.

Z Rifnika smo se spustili do Šentjurja. Tam je Srednja kmetijska šola ob svoji 90-letnici pripravila razstavo, ki smo si jo z veseljem ogledali. Dijaki te šole so nam demonstriali nekatera opravila – v laboratoriju smo videli, kako določajo sladkobo, kislost, vsebnost žvepla v vinu, v slaščičarski učilnici smo lahko videli prikaz izdelovanja tort

in okraskov na njih, pokušali smo njihova vina, pili pravkar stisnjen jabolčnik itd. Ta ogled je bil za nas zelo poučen, saj smo lahko izvedeli, kako delajo in se učijo na tej šoli. Za spomin smo dobili lično izdelan znak njihove šole.

Pot nas je spet vodila po travnikih in kolovozih, konec poti pa smo prehodili ob železniški progi do Ponikve oziroma rojstne hiše blaženega škofa **Antona Martina Slomška**, kjer je bila ob lanski 200-letnici njegovega rojstva kulturna prireditev ter kasneje še bogoslužje.

Vso pot nas je spremljalo oblačno vreme, ko pa smo prispeli na cilj, je z vso veličino posijalo sonce, ki je takoj pregnalo utrujenost ter nam vliilo novih moči, ki smo jih potrebovali za pot domov.

Marinka Sinič,
PD Planika Maribor

14. popotovanje od Litije do Čateža

Lansko popotovanje od Litije do Čateža je padlo ravno na svetega Martina dan, prav tako kot takrat, ko so po tej isti poti hodili **Levstik**, njegov prijatelj Radivoj, pa seveda Tara, ki jima je »odnašala«. Kljub temu, da je bilo popotovanje organizirano že štirinajstič in da smo se ga v družinski sestavi udeležili že trinajstič, je vsako leto nekaj posebnega. Lansko se nam bo vtisnilo v spomin, ker je več kot teden dni prej neusmiljeno deževalo, tisto soboto pa je bil dan lep kot iz pravljice. Nedelja, ki je sledila, je bila še lepa, potem pa je spet sledilo deževno obdobje.

Lani so pohodnikom omogočili še novo različico dostopa: lahko so se zjutraj odpeljali z osebnimi avtomobili na Čatež, tam parkirali avtomobile, se z organiziranim prevozom vrnili v Litijo in štartali z vsemi drugimi. Planinsko društvo Radovljica nas že nekaj let razbremenjuje skrb glede prevoza. Ob pol osmih smo bili že med pisano gnečo v Litiji, vendar vrst in zastojev ni bilo, saj je bilo organiziranih več mest, kjer smo pohodniki lahko vplačali štartnino in dobili spominske pri- 47

ponke, kokto in knjižico »Levstikova pot nekoč in danes«. Knjižica bo prijetno popestrila marsikatero knjižno polico na naših domovih, izdal in uredil pa jo je **Rudi Bregar**, lastnik blagovne znamke Levstikova pot, ki je tudi pobudnik teh popotovanj. Vsako leto številčnejše množice na tej poti dokazujejo, da je popotovanje postalo kulturna, športna, turistična in etnološka prireditve. Zato je Rudi Bregar predlaskim prejel turistični nagelj, ki mu ga je podelila TV Slovenija za ohranjanje kulturnega izročila in spodbujanje pohodniškega turizma.

Hodili smo v koloni, več kot 50 metrov čistine nikoli ni bilo pred nami, saj so kasneje ocenili približno število pohodnikov kar na 15.000. Na križiščih cest v Litiji in Šmartnem so stali mladi usmerjevalci prometa – kljub megli, ki je na gosto visela v zraku in zgodnji uri (vsaj za nekatere) so nas tako pristrčno pozdravljali, da se je zdelo, kot bi nam posijalo sonce z neba.

Že v Šmartnem so bile postavljene različne stojnice, vendar se na podlagi izkušenj iz prejšnjih let in tudi zaradi tega, ker ura tako neusmiljeno teče, nismo ustavljali. Naša prva postojanka je bila pri Medvedovi sušilnici sadja, kjer je lastnik ob poti postavil kar staro kmečko skrinjo in vanjo naložil dobrote, ki jih je prodajal. Hruškovih krljev mu je še kako hitro zmanjkalo!

Na Libergi je bila kot vedno gneča, saj je ob gasilnem domu druga kontrolna točka. Tam se je treba ustaviti ne samo zato, ker se je po dveh urah hoje treba podpreti, ampak tudi zato, ker imajo vsako leto že pregovorno dobre pečenice in kisle zelje.

Še vedno nas je spremljala megla, vse do Grmade, ko se je skozi gozd pokazala prelepa svetloba – kot na kakšnih starih slikah **Marka Pernharta**. Ponudba ob poti je vsako leto bogatejša in domačini se vedno bolje znajdejo. In prav je tako. Saj smo konec koncev vsi zadovoljni.

Na Gobjniku se je odprl čudovit pogled na okoliške domačije, vinograde in zidanice. Obsijalo jih je sonce, ki je sramežljivo pokukalo izza

Na zdravje, Lado Kotar, gospodar nekdanje Tonine domačije!

Foto: Ivanka Korošec

oblakov. Tu je tudi znamenita, sicer močno spremenjena in obnovljena Bojčeva zidanica, kjer je nastajalo jedro Levstikovega potopisa. **Pri Bojcu** (sliši se tudi pri Bajcu; nekateri sploh zatrjujejo, da se kljub Levstikovi različici reče pri Bajcu) se vsako leto potrudijo in pohodnikom postrežejo s kostonjem in domačimi dobrotami. Vaški godec je raztegnil meh svoje harmonike in človek ves zadovoljen že sklene, da se ob letu osorej spet vidimo.

Dobro so se domislili tudi **pri Šinkovcu**, ob cesti, prav pod Bajčevo hišo. Postavili so mize, na njih pa priločne kamne, s katerimi so pohodniki lahko trli orehe iz nastavljenih peharjev. Kako dobra kombinacija s cvičkom je to, menda ni treba govoriti. Sonce in seveda prehojeni kilometri so nas vedno bolj silili na zadnjo plat in le zavest, da je pred nami še kar nekaj kilometrov, nas je spravila pokonci.

V Moravčah so nas že od daleč pozdravili zvoki godbe na pihala, ki je igrala prav pred Tonino hišo. V **Resnikovi** kašči je bilo mogoče dobiti vseh vrst dobrot, tam je tudi tretja kontrolna točka. Pred Resnikovo domačijo, **pri Kotarju**, je iz leta v leto bolj živahno. Gospodinja Lojzka je napekla dobrih orehovitih štrukeljev, potem pa se je umaknila iz kuhinje in prepustila mesto mlajšim. Oba z možem Ladom imata dovolj dela zunaj, s pohodniki, ali

kakor bi se reklo: poskrbita za stike z javnostjo. Sonce je tako prijetno sijalo, klopi, oblečene v bel papir (kako praktično in higienično!), so ponujale dobrote domače kuhinje, cviček je bil zaradi sušnega poletja izredno dober in močan, da bi človek najraje kar ostal v prijetni družbi in klepetu s Kotarjevimi.

Na Čatežu se je medtem že začel kulturni spored scenarista **Staneta Pečka**. Nastopili so združeni pevski zbori iz Čateža, Mokronoga, Mirne, Velikega Gabra, Trebnjega, Šentlovenca in Šentruperta, občinski pihalni orkester Trebnje, Pihalna godba Litija, folklorna skupina Račna, Krjavelj in čateški vinogradniki. Program je povezovala gledališka igralka **Simona Zorc Ramovš**. Slavnostna gostja je bila priznana slovenska igralka, dobitnica Borštnikovega prstana in ambasadorica Unicefa **Milena Zupanič**. V spremljajočem programu so se predstavile tudi trebanjske mažoretke, domača plesna skupina La femme in druga domača društva. Glavni organizator razhodnje je bilo Turistično društvo Čatež, ki ga je zastopala predsednica **Tatjana Bregar**, kulturni program pa so pripravili Sklad RS za ljubiteljske kulturne dejavnosti – območna izpostava Trebnje, Zveza kulturnih društev Trebnje in KUD Popotovanje Frana Levstika Čatež. Prizadevni člani turističnega društva Čatež so že ob 12. uri pripravili otvoritev pete lokacije projekta Po poteh dediščine Dolenjske in Bele Krajine. Ena izmed teh lokacij je tudi romarska cerkev na bližnjem Zaplazu. Pohodniki so si v prostorih Mercatorja lahko ogledali razstavo »Za dolge zimske dni«, kjer so domačini praktično prikazali izdelovanje izdelkov domače in umetne obrti.

Po osrednji prireditvi je za dobro voljo, urne pete in prijetno razhodnjo igral ansambel »Mi trije in še en«. Kljub nekoliko utrujenim nogam nas je bilo kar težko odtrgati s plesišča, težko se je bilo posloviti od s soncem obsijanega Čateža. Ampak leto tako hitro mine in če nam bo sreča mila, se bomo ob naslednjem Martinu spet podali na popotovanje.

Ivanka Korošec

Trška pot okoli Šoštanja

V hribovitem svetu okoli Šoštanja, ki leži v zahodnem delu Šaleške doline, poteka leta 1994 odprta Trška pot okoli Šoštanja. Domači planinci smo jo nadelali v počastitev devdesete obletnice Planinskega društva Šoštanj. Organiziramo tudi vsakoletni pohod, ki je prvo nedeljo v marcu.

Trška pot se vije v krogu okoli Šoštanja in kot že ime pove, poteka vsaj v večjem delu po starih mejah trga Šoštanj. Za celotno pot, ki spada v kategorijo lahke označene poti, potrebuje povprečni planinec okoli štiri ure. Na poti je pet kontrolnih točk, ki so opremljene s posebnim žigom in vpisno knjigo. Pot redno vzdržujejo markacisti PD Šoštanj in večinoma poteka po že uhojenih poteh, ki jih v veliki meri uporabljajo tudi domačini.

Ob odprtju poti so organizatorji izdali poseben kontrolni kartonček, ki je služil pohodnikom za žigosanje na kontrolnih točkah. Kdor je večkrat prehodil pot, je dobil enega od spominskih znakov. Kartonček je bil preprosto izdelan in je v nekaj letih pošel. Zato so člani Upravnega odbora PD Šoštanj leta 1999 začeli priprave na izdajo novega kartončka, na katerem bi bil tudi krajši opis poti.

Iz te začetne zamisli se je kmalu rodil velikopotezen načrt, da bi izdelali barvno zloženko z opisom poti in ustrezno karto z označeno potjo. To je bil za Planinsko društvo Šoštanj res velik finančni in organizacijski iziv. A kljub temu ga je društvo sprejelo tudi zaradi tega, ker je projekt prevzela dvojica najmlajših članov upravnega odbora, in sicer načelnica vodniškega odseka **Martina Pečnik** in načelnik mladinskega odseka **Matej Kortnik**. Oba sta k delu pritegnila še nekaj sodelavcev, večinoma iz vrst članov mladinskega odseka, in tudi članov upravnega odbora.

Projekt je zaživel in v enem letu je bila zloženka pripravljena za tisk. Iz preproste ideje o izdaji kontrolnega kartončka je nastala barvna zloženka, ki vsebuje obširen opis poti z mnogimi zgodovinskimi podatki, izsek barvne državne topografske karte v merilu 1:25.000 z vrisano

potjo (PD je pridobilo dovoljenje Geodetske uprave), krajšim povabilom na pot, info točko, naslovnico, kolo fonom in prostorom za reklamna sporočila sponzorjev. Seveda ne gre pozabiti na pomembnejši del zloženke, to je kontrolni kartonček s prostorom za odtis žigov in prostorom za vnos podatkov o pohodniku.

Upravni odbor PD Šoštanj je sprejel tudi poseben pravilnik o Trški poti in ta določa, da vsak pohodnik dobi za enkrat prehojeno pot spominski znak. Ker je z novo zloženko nastala tudi nova celostna podoba Trške poti okoli Šoštanja, so šoštanjski planinci poskrbeli še za nove žige, ki so v obliki znaka Trške poti in z nazivom kontrolne točke.

Zloženka je izšla že 5. marca 2000 v nakladi 3096 izvodov (v letu 2000 je PD Šoštanj praznovalo 96-letnico obstoja). Tiskana je na kvalitetnem bio gloss papirju z večbarvnim tiskom. Uredniški odbor v sestavi **Martina Pečnik** (urednica), **Matej Kortnik** in **Bojan Rotovnik** je k delu pritegnil tudi **Toneta Ravnikarja**, profesorja zgodovine (avtor spremnega besedila), in oblikovalca **Petra Kortnika**. Seveda ne gre

Prva stran zloženke

Znak Trške poti okoli Šoštanja

pozabiti na fotografije **Petra Marinška** in na lektoriranje podjetja **Velenika Lektoriks**. Vsi sodelujoči zunanji sodelavci so svoje delo opravili popolnoma brezplačno, a vseeno na visoki profesionalni ravni. Pri delu sta veliko pomagali tudi članici Upravnega odbora PD Šoštanj **Zinka Moškon** in **Majda Železnik** ter predsednik PD **Leon Štrban**.

Veliko so k izdaji zloženke prispevali tudi sponzorji: **Občina Šoštanj**, **Krajevna skupnost Šoštanj**, **Termoelektrarna Šoštanj**, **Milan Frece s.p.**, **Andrejč d.o.o.**, **Čigrad d.o.o.**, **CEE d.o.o.**, **Grosing Laško s.p.**, **Franc Sovič s.p.**, **Gjorgija Krstanovski s.p.**, **Terme Topolšica** in **Papirnica Pero**. Njihova je tudi zasluga, da je zloženka vsem pohodnikom na voljo brezplačno. Dobiti jo je mogoče v recepciji Term Topolšica, Mestni galeriji Šoštanj, Ribiški koči in Papirnici Pero. Planinska društva lahko zloženke v večjih količinah naročijo pri Planinskem društvu Šoštanj, 3325 Šoštanj, ali po elektronski pošti **HYPERSLINK** mailto: pdsostanj@mail.com.

Člani PD Šoštanj vas vabimo, da obiščete naše mesto Šoštanj in prehodite Trško pot. Tako boste imeli pogled na Šoštanj iz skoraj vsakega zornega kota in boste videli tudi marsikaj, kar ostaja motoriziranim obiskovalcem skrito.

Ljubljana, **SPORT EXTREME**
Emporium, spodnja etaža
Šmartinska 152
tel./fax: 01 585 26 73

Maribor, **SPORT EXTREME**
City center, drugo nadstropje
Vita Kraigherja 5
tel./fax: 02 237 25 53

Novo mesto, **MAYA MAYA**
TPC Hedera
Ljubljanska 26
tel.: 07 393 11 28

sport
extreme

MAYA MAYA

- trgovine z opremo in oblačili za aktivnosti na prostem
- trgovine za pohodnike, planince, plezalce, tabornike...
- trgovine z najboljšimi oblačili iz najboljših materialov

S predložitvijo tega oglasa ali člansko izkaznico PD vam v decembru ob nakupu priznamo 10% gotovinski popust. Če želite katalog izdelkov MAYA MAYA, nas pokličite na brezplačno številko 080 11 66, e-mail: mayamaya@itu.si

SPONZOR PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

NACIONALNA FINANČNA DRUŽBA

Poblaščen družba za upravljanje investicijskih skladov